

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E ARSIMIT, SPORTIT DHE RINISË
INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT**

**PROGRAM LËNDOR PËR ARSIMIN BAZË
NË INSTITUCIONET E EKZEKUTIMIT TË VENDIMEVE PENALE PËR TË MITUR**

Lënda: Histori

Klasat: VI, VII, VIII, IX

Tiranë, 2018

	Emër Mbiemër	Pozicioni	Data	Nënshkrimi
Koordinoi:	I.Todhe	Specialist i Sektorit të Teknologjisë së Mësimdhënies	__ .11.2018	
Pranoi:	D.Rapti	Drejtori i Drejtorisë së Kurrikulës, Standardeve dhe Kualifikimit	__ .11.2018	

PROGRAMI I LËNDËS SË HISTORISË

ARSIMI I MESËM I ULËT

- KLASA E GJASHTË
- KLASA E SHTATË
- KLASA E TETË
- KLASA E NËNTË

PËRMBAJTJA E PROGRAMIT:

1. HYRJE

2. KORNIZA KONCEPTUALE E PROGRAMIT

- 2.1. Qëllimi i programit të historisë.
- 2.2. Lidhja e kompetencave kyçe me kompetencat e lëndës.
- 2.3. Lidhja e lëndës së historisë me temat ndërkurrikulare.
- 2.4. Lidhja e lëndës së historisë me fushat/lëndët e tjera kurrikulare.
- 2.5. Kompetencat dhe konceptet historike.
- 2.6. Cilësitë historike të nxënësit.

3. SHKALLA E TRETË

- 3.1. Përmbajtja e kurrikulës.
- 3.2. Rezultatet e të nxënit për kompetencat dhe konceptet historike.
- 3.3. Koha mësimore.
- 3.4. Klasa e gjashtë, njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime, koncepte dhe situata të sugjeruara.
- 3.5. Klasa e shtatë, njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime, koncepte dhe situata të sugjeruara.
- 3.6. Klasa e tetë, njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime, koncepte dhe situata të sugjeruara.
- 3.7. Klasa e nëntë, njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime, koncepte dhe situata të sugjeruara.

4. UDHËZIME METODOLOGJIKE

- 4.1. Materiale dhe burime mësimore.

5. UDHËZIME PËR VLERËSIMIN

Aneks 1. Rekomandimet Rek (2001)15 e Komitetit të Ministrave të Shteteve anëtare lidhur me mësimin e historisë në Evropë në shekullin XXI.

TABELA , DIAGRAMA DHE FIGURA

- Diagrami. 1 Korniza konceptuale e programit.
- Diagrami2. Rezultatet kryesore të të nxënit sipas kompetencave kyçe që realizohen nëpërmjet lëndës së historisë.
- Diagrami3. Lidhja ndërmjet lëndës së historisë dhe fushave/lëndëve të tjera.
- Diagrami4. Kompetencat dhe konceptet e lëndës së historisë.
- Diagrami5. Cilësitë historike të nxënësit.
- Tabela 1. Kompetencat e lëndës dhe përshkrimi i tyre.
- Tabela 2. Konceptet e lëndës dhe përshkrimi.
- Tabela 3. Rezultatet e të nxënit për kompetencat dhe konceptet historike.
- Tabela 4. Koha mësimore për tematikë për klasën e shtatë.
- Tabela 5. Përforcim i qasjes kërkimore.
- Figura 1. Procesi i kërkimit historik.

1. HYRJE

Historia, si një shkencë humane, është thelbësore në zhvillimin e qytetarëve, të cilët i kuptojnë çështjet aktuale me zgjuars, nëpërmjet kuptimit, analizës dhe përfundimeve të nxjerra nga përvojat e së shkuarës.

Studimi i lëndës së historisë i ndihmon nxënësit të zhvillojnë një ndjenjë humanizmi të gjerë, të kuptojnë zhvillimin e personalitetit të tyre, mënyrën si ata ngjasojnë dhe diferencohen nga të tjerët në raport me kohën dhe me hapësirën, të dallojnë diferencën midis supozimit dhe faktit, të kuptojnë kompleksitetin e çështjes historike, të mos besojnë në përgjigjen e paargumentuar dhe të respektojnë vërtetësinë e burimeve historike, duke dalluar analogjinë false, të njohin abuzimet nga “mësimet” historike, të peshojnë pasojat që vijnë prej tyre, si dhe të marrin parasysh se padija për të shkuarën, na bën “të burgosurit” e saj.

Ndryshimi është aspekti thelbësor i historisë dhe për këtë arsye është dhe një ndër konceptet bazë të studimit në programin e historisë. Ndërsa lëndë të tjera studiojnë aspekte të ndryshme të jetës së njerëzimit, si: institucionet, traditat kulturore, ekonominë, ligjet etj., lënda e historisë kryesisht, synon të merret me shpjegimin e mënyrës se si të gjitha këto aspekte janë zhvilluar dhe kanë ndryshuar gjatë historisë së tyre. Në këtë mënyrë, nxënësit do të mësojnë rëndësinë që ka ndryshimi për të gjitha përvojat njerëzore, për kompleksitetin dhe mënyrat e ndryshme në të cilat bashkëveprojnë të gjitha këto përvoja.

Detyra e programit të historisë është të drejtojë nxënësit për t'u bërë pjesëtarë të përgjegjshëm të shoqërisë, të cilët dinë si të trajtojnë në mënyrë kritike një fenomen të epokës së tyre dhe të së shkuarës. Nëpërmjet programit të historisë, nxënësit kuptojnë se kultura e tyre dhe kulturat e tjera përbëjnë rezultatin e një procesi historik.

Programi i historisë në arsimin e mesëm të ulët ka në fokusin e tij të studimit historinë e shqiptarëve, parahistorinë, historinë antike, moderne dhe bashkëkohore të qytetërimeve botërore.

Programi trajton ngjarjet historike në një kornizë kronologjike e tematike. Vazhdimësia kronologjike mundëson lidhjen e brendshme e të jashtme midis ngjarjeve, periudhave dhe shoqërive të ndryshme, si dhe lidhjet e qytetërimit të popullit shqiptar me qytetërimet botërore. Programi synon që të krijojë te nxënësit bindjen se qytetërimet sotme janë një vazhdimësi progresive e qytetërimeve të

hershme, pra e sotmja e ka burimin tek e kaluara dhe është e lidhur me të. Ky këndvështrim i ndihmon nxënësit të ndërtojnë perspektivat e një ngjarjeje apo procesi historik ose të parashikojnë trendin e përgjithshëm të këtyre proceseve.

Ruajtja e kronologjisë zbaton kriterin shkencor të zhvillimit të ngjarjeve mbi lidhjen shkak-pasojë dhe vazhdimësinë progresive të rrjedhës historike. Trajtesa tematike shpreh natyrën përzgjedhëse të programit, i cili nuk ka si qëllim të mbulojë të gjitha ngjarjet e historisë, gjë që do të sillte një ngarkesë të panevojshme për nxënësit, por të trajtojë problemet thelbësore, modelet historike që përbëjnë rrënjët e qytetërimeve të sotme. Trajtesa tematike ka pasur parasysh edhe vendosjen e një baraspeshe historike mes kontributeve të krijuara në periudha të ndryshme në lindjen dhe zhvillimin e qytetërimeve pasardhëse, duke shprehur vlerat e tyre në një këndvështrim të barabartë.

Programi i historisë i ndihmon nxënësit që të bëhen të ditur, të logjikshëm, kureshtarë, të balancuar, të ndjeshëm, dhe individë të aftë për të dhënë argumente dhe vendime të arsyetuara mirë.

Këto cilësi mbështesin nxënësit në zhvillimin e qëllimeve, kompetencave kyçe dhe rezultateve të dëshiruara të arsimit parauniversitar, në mënyrë që ata të jenë individë të mirë-përgatitur, të aftë për të kontribuar ndaj kombit dhe të aftë për t'iu përgjigjur zhvillimeve globale.

2. KORNIZA KONCEPTUALE E PROGRAMIT

Hartimi i programit lëndor rrjedh nga Korniza kurrikulare e arsimit parauniversitar, kurrikulat bërthamë, plani mësimor i arsimit bazë dhe Rekomandimet Rek (2001)15 të Komitetit të Ministrave të Shteteve anëtare lidhur me mësimin e historisë në Evropë në shekullin XXI.

Si i tillë ky dokument i shërben:

- **nxënësit** për zhvillimin e kompetencave kyçe të të nxënës gjatë gjithë jetës dhe të kompetencave të lëndës së historisë, në mënyrë që ai të përballojë sfidat e jetës dhe të integrohet në shoqëri;
- **mësuesit** për planifikimin, realizimin dhe vlerësimin e veprimtarisë mësimore dhe arritjet e nxënësit në klasë dhe jashtë saj;
- **prindit** për njohjen e rezultateve të pritshme të fëmijëve dhe kriteret e vlerësimit në periudha të caktuara;
- **hartuesit** të teksteve mësimore dhe të materialeve ndihmëse për mësuesit dhe nxënësit, të cilët përmes përmbushjes së qëllimeve të programit në tekstet e tyre, bëhen një faktor i rëndësishëm progresi në mësimdhënien e lëndës së historisë dhe në ndërtimin e kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe të të nxënës gjatë gjithë jetës.

Programi i historisë në qendër të tij vendos krijimin e kushteve për ndërtimin e kompetencave të lëndës dhe të kompetencave kyçe që lidhen me to, për të gjithë nxënësit e arsimit bazë.

Programi paraqet temat ndërkurrikulare, ku realizimi i tyre nëpërmjet lëndës së historisë është një komponent i rëndësishëm i programit për kontributin e historisë në shoqëri dhe në jetën e përditshme. Programi përshkruan lidhjen e historisë me fushat e tjera kurrikulare, në mënyrë që kurrikula e arsimit bazë të shihet si një e tërë për formimin e nxënësit dhe për realizimin e qëllimeve kryesore të shkollës dhe të shoqërisë në fushën e arsimit. Në program paraqitet dhe koha mësimore për secilën tematikë dhe klasë.

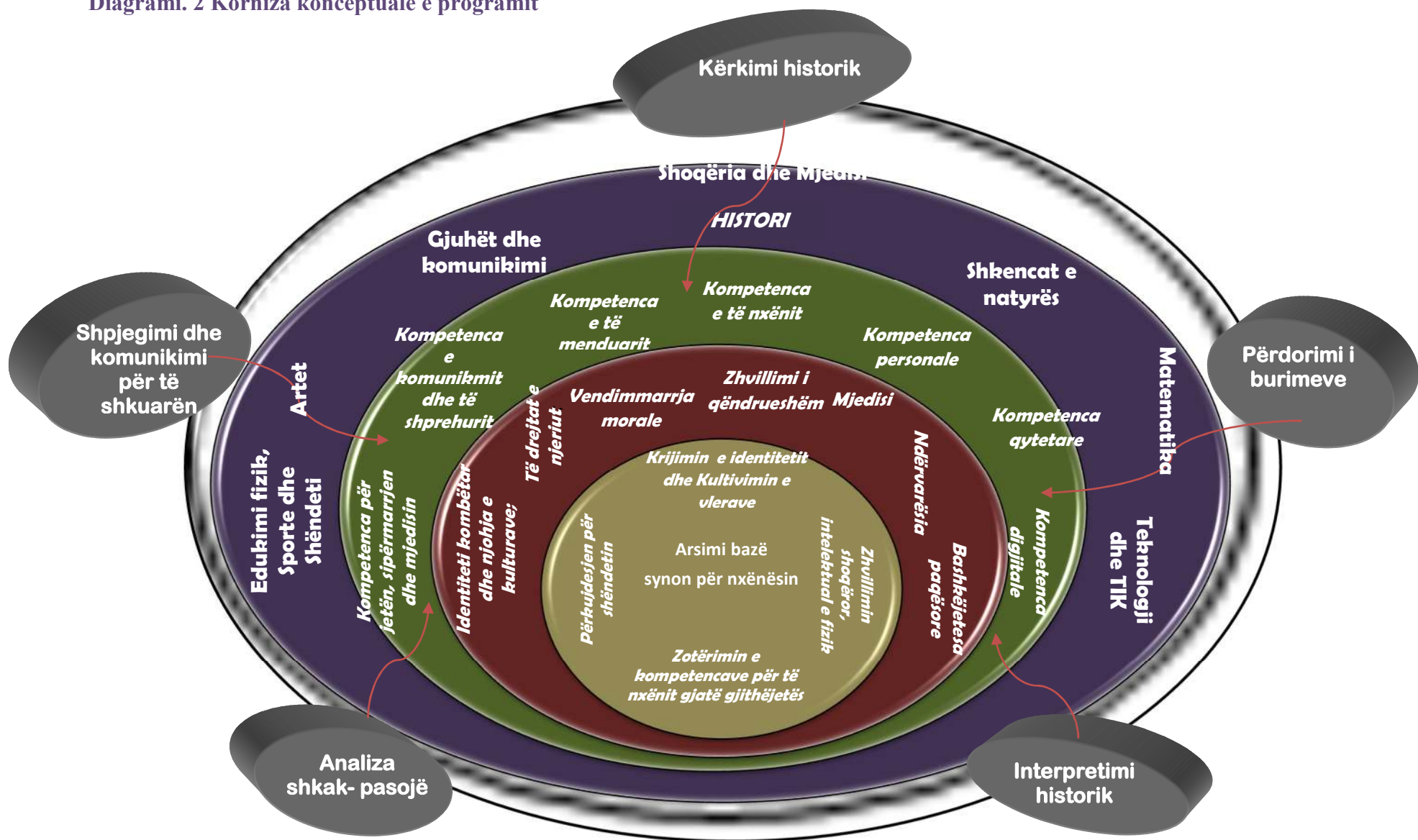
Programi i historisë tregon sesi ndërtohen dhe zbatohen kompetencat e lëndës dhe kompetencat kyçe, nëpërmjet tematikave të përcaktuara dhe situatave/veprimtarive/detyrave/projektevetë sugjeruara, të paraqitura në këtë program. Tematikat e programit krijojnë mundësi, që nxënësi të ndërtojë dhe të zbatojë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat në funksion të koncepteve, kompetencave

të lëndës dhe kompetencave kyçe. Situatat/veprimtaritë/detyrat/projektet e aftësojnë nxënësin në përvetësimin e dijeve dhe demonstrimin e kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës.

Situatat/veprimtaritë/detyrat/projektet e sugjeruara të dhëna në program zhvillojnë tek nxënësi aftësinë e kërkimit, duke i zgjeruar dhe thelluar më tej dijet dhe konceptet historike të tij në situata të zbatueshme. Nëpërmjet kërkimit historik, nxënësi ndërton pyetje, mëson për të shkuarën, tregon lidhjet ndërmjet të shkuarës dhe të tashmes dhe evidenton lidhjet ndërmjet historisë së shqiptarëve dhe historisë së qytetërimeve evropiane dhe botërore.

Programi prezanton metodologjitë e mësimdhënies së historisë dhe vlerësimin e nxënësit në këtë lëndë. Përdorimi i metodologjive të larmishme dhe efikase në mësimdhënien e historisë është kusht parësor për zbatimin e programit, për arritjen e kompetencave nga ana e nxënësit, duke i dhënë secilit mundësi të shfaqë dhe të zhvillojë potencialin që zotëron brenda vetes. Vlerësimi i nxënësit, është komponent thelbësor për përmirësimin e arritjeve të tij dhe përmirësimin e procesit të të nxënit.

Diagrami. 2 Korniza konceptuale e programit

2.1. Qëllimet e programit të historisë

Arsimi parauniversitar krijon kushte dhe mundësi që nxënësit: të ndërtojnë dhe të zhvillojnë njohuri, shkathtësi, qëndrime dhe vlera që kërkon shoqëria demokratike; të zhvillohen në mënyrë të pavarur e të gjithanshme; të kontribuojnë në ndërtimin dhe mirëqenien vetjake dhe të shoqërisë shqiptare dhe të përballen në mënyrë konstruktive me sfidat e jetës.

Në arsimin parauniversitar nxënësit:

- kultivojnë identitetin vetjak, kombëtar dhe përkatësinë kulturore;
- përvetësojnë vlera të përgjithshme kulturore dhe qytetare;
- zhvillohen në aspektet intelektuale, etike, fizike, sociale dhe estetike;
- zhvillojnë përgjegjësi ndaj vetes, ndaj të tjerëve, ndaj shoqërisë dhe ndaj mjedisit;
- aftësohen për jetë dhe për punë, në kontekste të ndryshme shoqërore e kulturore;
- aftësohen për të nxënë gjatë gjithë jetës;
- zhvillojnë shpirtin e sipërmarrjes;
- përdorin teknologjitë e reja.

Programi i historisë në arsimin bazëka për qëllim të pajisë nxënësit me aftësi dhe cilësi intelektuale nëpërmjet zhvillimit dhe ndërtimit të një sërë konceptesh dhe kompetencash lëndore, të cilat u krijojnë atyre mundësi të analizojnë në mënyrë kritike informacionin, lidhjet shkak-pasojë, të interpretojnë burimet, të ndërtojnë shpjegime të arsyetuara dhe argumentuara dhe të vlerësojnë interpretimet e ndryshme për të shkuarën.

Programi i historisë lidh vlerat e të mësuarit të historisë me qëllimet e arsimit parauniversitar, me kompetencat kyçe për të nxënëit gjatë gjithë jetës dhe Rekomandimet Rek (2001)15 të Komitetit të Ministrave të Shteteve anëtare, për mësimdhënien e historisë në shekullin e XXI, duke ndërtuar tek nxënësi konceptet, kompetencat dhe cilësitë historike, nëpërmjet:

- Angazhimit në mënyrë aktive në kërkimin historik me qëllim që të zhvillojë vetëbesimin, reflektimin dhe mendimin kritik.
- Nxitjes së kureshtjes, zhvillimit të aftësive/shkathtësive për të bërë pyetje të rëndësishme në lidhje me të shkuarën, për të shqyrtuar në mënyrë kritike një sërë burimesh në kontekstin e tyre historik dhe për të dhënë përgjigje për të shkuarën, mbështetur në argumente.
- Ndërtimit të aftësive për të kuptuar, organizuar dhe komunikuar dijet e tyre historike përmes mënyrave të ndryshme dhe përdorimit të medieve të ndryshme.
- Zhvillimit të aftësive/shkathtësive të kërkimit historik, duke u bazuar në burime historike, për studimin e ngjarjeve të ndryshme të historisë.
- Interpretimit të historisë së shoqërisë njerëzore në të kaluarën, në mënyrë që nxënësit të kuptojnë të sotmen dhe ndikimin e saj në zhvillimet historike të së ardhmes.
- Interpretimit të efektit të kohës, të vazhdimësisë dhe të ndryshimit në marrëdhëniet historike dhe rolin e tyre në perspektivat e së ardhmes.
- Krijimit të mundësive, për të ndërtuar dije, shkathtësi, qëndrime dhe vlerapër historinë personale e familjare, historinë e shkollës, historinë e zonës, rajonit dhe historinë e vendit të tyre.
- Krijimit të mundësive, për të ndërtuar dije, shkathtësi, qëndrimi dhe vlera, për zhvillimin e qytetërimeve antike, mesjetare moderne dhe bashkëkohore.
- Kuptimit se si dhe pse ngjarje dhe çështje të veçanta historike janë interpretuar në mënyra të ndryshme.

- Pajisjes me dijet dhe kompetencat e nevojshme historike, për të kuptuar të tashmen dhe për të kontribuar në mënyrë aktive dhe me përgjegjësi si qytetarë lokalë dhe globalë në ndërtimin e perspektivës.
- Mundësimin të ndërtimit të identitetit individual dhe kolektiv përmes njohjes dhe krahasimit së trashëgimisë së tyre historike të përbashkët.
- Ndërveprimin me individë dhe grupe individësh të kulturave të ndryshme, për të njohur të kaluarën dhe për të kuptuar ndërveprimin e saj me të sotmen, duke nxënë, analizuar dhe menduar në mënyrë kritike.
- Zhvillimit të aftësive për të analizuar dhe për të interpretuar informacionin historik në mënyrë kritike dhe të përgjegjshme, nëpërmjet dialogut, kërkimit të së vërtetës dhe përmes debatit të hapur, sidomos për çështje të ndjeshme historike.
- Vlerësimin të pozitës së qytetërimit shqiptar në raport me qytetërimet botërore.
- Argumentimin të vlerave të trashëgimisë historike, duke e vlerësuar këtë trashëgimi si pjesë të përcaktimit të identitetit të një populli.
- Forcimin të ndjenjës së identitetit kombëtar dhe të respektit për historinë kombëtare, me qëllim zgjerimin e përmasave evropiane në studimin e historisë.
- Zhvillimit të aftësive qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre në jetë, në punë dhe në shoqëri.

2.2. Lidhja e kompetencave kyçe me kompetencat e lëndës

Ndërtimi dhe zbatimi i kompetencave kyçe nga nxënësit gjatë procesit të mësimdhënies dhe nxënies, kërkon që mësuesi të mbajë parasysh lidhjen e kompetencave kyçe, me kompetencat e lëndës për secilën shkallë të kurrikulës. Për të realizuar në praktikë këtë lidhje, mësuesi duhet të përzgjedhë situatat, veprimtaritë, metodat dhe mjetet e përshtatshme të procesit të të nxënies. Kompetenca përcaktohet si integrim i njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve që një nxënës duhet t'i fitojë gjatë procesit të nxënies.

Organizimi i mësimi të historisë me bazë kompetencat përqëndrohet në atë që nxënësi duhet të dijë, të bëjë saktë dhe të shpjegojë pse e bën. Nëpërmjet studimit të historisë, nxënësit mësojnë se si të paraqesin një problem, që ata e kanë realizuar nëpërmjet përvetësimit dhe ndërtimit të dijeve dhe kompetencave historike, për një temë të caktuar.

Kur nxënësi zbaton kompetencat historike, ai njëkohësisht është duke zbatuar dhe kompetencat kyçe. P.sh. kompetenca historike “Kërkimi historik”, përfshin shumë nga strategjitë e zgjidhjes së situatave të ndryshme problemore në shoqëri dhe në jetën e përditshme. Për të zgjidhur problemin, ata duhet të kërkojnë, të mbledhin, të gjejnë dhe të sintetizojnë informacione nga burimet primare, sekondare dhe informacionet me gojë, me shkrim dhe ato vizuale.

Ata duhet të dinë ku të kërkojnë informacion, cilat informacione do t'i ndihmojnë ata për të ndërtuar një argument, si të interpretojnë informacionin e gjetur, si të strukturojnë marrëdhëniet komplekse shkakore, si të vlerësojnë saktësinë e burimit dhe si të krahasojnë gjetjet e tyre me faktet historike. Ata mësojnë të komunikojnë gjetjet e tyre dhe i komunikojnë ato për audiencë të ndryshme. Pra gjatë zhvillimit të kompetencave historike, nxënësi zhvillon gjithashtu kompetencat kyçe në lidhje me zgjidhjen e problemit, krijimtarinë, inovacionin, përpunimin e informacionit, prezantimin e detyrave, punën në grup, komunikimin efektiv etj.

Për të realizuar lidhjen e kompetencave kyçe me kompetencat e lëndës mësuesi ndjek këto hapa:

- përzgjedh përmbajtjen mësimore, mjetet didaktike, metodologjinë e mësimdhënies, përmes të cilave realizon rezultatet e të nxënësit të kompetencave të historisë në një vit mësimor, si dhe rezultatet e të nxënësit për kompetencat kyçe në një vit mësimor;
- planifikon mësimdhënien, duke përfshirë periudhën kohore gjatë së cilës do të arrijë rezultatet e të nxënësit, për kompetencat kyçe brenda vitit shkollor;
- kryen analiza dhe vlerësime të ecurisë së nxënësve pas realizimit të orëve mësimore, detyrave, projekteve, për të verifikuar arritjet e rezultateve të të nxënësit për vit mësimor dhe shkallë, për lëndën e historisë.

Diagrami2. Rezultatet kryesore të të nxënit sipas kompetencave kyçe që realizohen nëpërmjet lëndës së historisë

Kompetenca e komunikimit dhe të shprehurit

- Zhvillon kompetencën e komunikimit për të ndërtuar njohuritë historike për të shqyrtuar, për të analizuar, për të parashtruar pyetje, për të argumentuar, për të diskutuar dhe për të komunikuar informacionin historik, konceptet dhe idetë.
- Përdor funksionet gjuhësore të teksteve historike, duke përfshirë fjalorin historik, fjali të ndërtuara saktë për përshkrimin e ngjarjeve, fjali komplekse për shpjegimin e marrëdhënive shkak-pasojë, përdorimin e gjerë të emrave, ndajfoljeve dhe mbienrave për të përshkruar vendet, njerëzit dhe ngjarjet.

Kompetenca e të menduarit

- Zhvillon kompetencën e të menduarit për realizimin e kërkimit historik.
- Zhvillon mendimin kritik për të përzgjedhur burimet, për të interpretuar të shkuarën nëpërmjet informacionit, për të dhënë argumenta bazuar në burime dhe për të saktësuar saktësinë e burimeve;
- Zhvillon mendimin krijues për të ndërtuar interpretime të reja të cilat shpjegojnë aspekte të së shkuarës, që janë të diskutueshme.
- Analizon të dhënat numerike për të kuptuar të shkuarën, për shembull për të kuptuar shkakun dhe pasojën, vazhdimësinë dhe ndryshimin.
- Ndërton dhe interpretojnë grafikë, diagrame, tabela statistikore, për paraqitjen e të dhënave historike
- Përdor numrat negative dhe pozitive për llogaritjen e kohës.

Kompetenca e të nxënit

- Zhvillon kompetencën e të nxënit për të shfrytëzuar të dhënat për të demonstruar të kuptuarit e koncepteve historike dhe shoqërore, duke i prezantuar nëpërmjet formave të ndryshme të të shprehurit.
- Përzgjedh të dhëna nga burime të ndryshme, i klasifikon ato burime sipas rëndësisë që kanë për temën;
- Parashtron pyetje kërkimore dhe përgjigjet duke u bazuar në argumenta dhe burime.
- Zbaton në mënyrë të pavarur udhëzimet për një temë, veprim, aktivitet ose detyrë që i kërkohet
- Ndërlidh temën e re ose një çështje të dhënë me njohuritë dhe përvojat paraprake, duke i paraqitur në forma të ndryshme të të shprehurit sipas një radhitjeje logjike.
- Vlerëson pikëpamjet e ndryshme si dhe menaxhon emocionet, ndjenjat, kohën, shfrytëzimin e burimeve dhe mjeteve gjatë kryerjes së një detyre në histori.
- Identifikon përparësitë dhe mangësitë e tij në lidhje me zotërimin e dijeve dhe kompetencave historike në funksion të vetëvlerësimit të përparimit dhe përmirësimit të suksesit të tyre.

Kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin

- Zhvillon kompetencën për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin për të identifikuar dhe vlerësuar burimet e nevojshme për interpretimin e ngjarjes historike.
- Harton hapat që duhet të ndjekë për realizimin e një kërkimi historik për një ngjarje të dhënë.
- Zhvillon një kërkim individual ose në grup për kryerjen e e një veprimtarie në histori.
- Diskuton individualisht ose në grup për rëndësinë që ka e shkuara në kuptimin e të tashmes dhe perspektivat e të ardhmes.
- Bashkëvepron në mënyrë aktive me moshatarët dhe të tjerët (pavarësisht statusit të tyre social, etnik etj.) për realizimin e një veprimtarie të përbashkët.

Kompetenca personale

- Zhvillon kompetencën personale për të kuptuar veten dhe të tjerët, ndryshimet dhe ngjashmëritë, për të menaxhuar marrëdhëniet ndërmjet nj-tjetrit, vlerësuar pikëpamjet e të tjerëve qofshin këto dhe të ndryshme nga të tija;
- Kupton nëpërmjet kërkimit historik përvojën e njeriut, marrëdhëniet shkak-pasojë, rëndësinë historike, ndryshimet dhe vazhdimësinë që ka pësuar shoqëria përgjatë kohërave.
- Përdor aftësitë e komunikimit, punës në grup, etj për të prezantuar idetë e tij,.

Kompetenca qytetare

- Zhvillon kompetencën qytetare për të shqyrtuar në mënyrë kritike sjelljet, motivet dhe veprimet e njerëzve në të shkuarën që mund të jenë rezultat i ndryshimit të qëndrimeve shoqërore dhe standardeve të ndryshme.
- Shqyrton burimet historike për të kuptuar ngjarjet dhe zhvillimet që kanë ndikuar në shoqëri dhe grupe të ndryshme kulturore në kohëra të ndryshme, dhe shpegon natyrën, shkaqet dhe pasojat e konflikteve dhe ndërvarësinë kulturore.
- Kupton se si qytetërimet dhe shoqëritë janë formuar nga grupe njerëzish me kultura të ndryshme, identifikon dallimet dhe ngjashmëritë ndërmjet kulturave të ndryshme dhe kultivon respekt ndaj kulturave të ndryshme nga e tija;
- Shqyrton burimet historike për të kuptuar çështjet shoqërore dhe se si parime të ndryshme kanë ndikuar në çështjet njerëzore.
- Zhvillon mirëkuptimin ndërkulturor, duke vlerësuar kulturat, gjuhët dhe besimet e ndryshme.
- Kupton perspektivat, besimet dhe qëndrimet e njerëzve në të shkuarën e në të tashmen dhe rëndësinë e njohjes së historisë së tyre dhe të tjerëve;
- Shpjegon origjinën dhe zhvillimin e identitetit kombëtar duke vlerësuar trashëgiminë material dhe shpirtërore;
- Shqyrton një sërë burimesh që paraqesin perspektiva të ndryshme kulturore në mënyrë që të zhvillojë kuptimin historik.

Kompetenca digjitale

- Zhvillon kompetencën digjitale për të gjetur, për të analizuar, për të komunikuar informacion historik.
- Akseson një sërë burimesh digjitale të informacionit dhe analizon në mënyrë kritike këto burime historike;
- Komunikon, prezanton dhe parashtron njohuritë.
- Bashkëpunon, diskuton dhe debaton me të tjerët për të ndërtuar njohuritë historike;

2.3. Lidhja e lëndës së historisë me temat ndërkurrikulare

Kurrikulat bërthamë të arsimit bazë përcaktojnë një sërë temash ndërkurrikulare, të cilat integrojnë fushat kurrikulare të të nxënit. Ato janë tema madhore, me të cilat përballen shoqëria tani dhe në të ardhmen. Zhvillimi i tyre ndihmon nxënësit të interpretojnë botën dhe të rritin lidhjen e arsimit me jetën dhe me interesat e saj.

Trajtimi i këtyre temave në lëndën e historisë synon ndërtimin e disa njohurive specifike, zbatimin e disa aftësive, vlerave e qëndrimeve të caktuara të nxënësit për zhvillimin e tyre si qytetarë të së ardhmes, të cilët do të jenë të aftë për të bashkëvepruar në paqe me kultura të ndryshme, të aftë për të kontribuar në ndërtimin e një shoqërie demokratike dhe të aftë për të funksionuar në një botë të ndërvarur, duke nxitur zhvillimin e qëndrueshëm të saj.

Kurrikula e historisë është projektuar për të plotësuar nevojat e nxënësve duke paraqitur një program bashkëkohor. Temat ndërkurrikulare: *Identiteti kombëtar dhe njohja e kulturave. Të drejtat e njeriut. Vendimmarrja morale. Zhvillimi i qëndrueshëm. Mjedisi. Ndërvarësia. Bashkëjetesa paqësore.* ofrojnë dimensione, të cilat pasurojnë programin mësimor nëpërmjet zhvillimit të përmbajtjes së fokusuar që përshtatet natyrshëm brenda tematikave të historisë.

Integrimi i këtyre temave gjatë zhvillimit të koncepteve dhe kompetencave historike aftëson nxënësit:

- për t'u bërë qytetarë aktivë dhe të përgjegjshëm në dimensionet lokale, kombëtare, rajonale, evropiane e globale, duke u mundësuar atyre të ndërtojnë identitetin individual dhe kolektiv përmes njohjes së trashëgimisë së tyre historike të përbashkët;
- për të ndërvepruar me individë dhe grupe individësh të kulturave të ndryshme, për të njohur të kaluarën dhe për të kuptuar ndërveprimin e saj me të sotmen, duke nxënë, analizuar dhe menduar në mënyrë kritike;
- për t'u edukuar me ndenjen e mirëkuptimit dhe të besimit të ndërsjellë midis popujve, nëpërmjet studimit të kulturës, të shkëmbimeve të shumanshme dhe të trashëgimisë;
- për të ndihmuar në formimin e një të ardhmeje më të mirë përmes kuptimit të asaj se si e shkuara ka lidhje me të tashmen dhe për të marrë vendime për një zhvillim të qëndrueshëm të perspektivave historike;
- për të zhvilluar aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre në jetë, në punë dhe në shoqëri.

Gjatë realizimit të temave ndërkurrikulare nxënësi duhet të zgjidhë situata, duhet të përdorë aftësitë e mendimit kritik, krijues, të përdorë kompetencat historike si: kërkimin, përdorimin e burimeve, interpretimin dhe komunikimin për të shpjeguar, argumentuar dhe parashikuar perspektivat për çështje të ndryshme që lidhen me këto tema ndërkurrikulare.

2.4. Lidhja e historisë me fushat/lëndët e tjera kurrikulare

Lënda e historisë është një nga lëndët kryesore të fushës shoqëria dhe mjedisi. Njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat në lëndët e fushës shoqëria dhe mjedisi dhe në lëndët e tjera të fushave të të nxënit si: atyre të shkencave natyrore, arteve, gjuhës dhe komunikimit, matematikës, teknologjisë dhe TIK-ut, etj., integrohen mjaft mirë me ato të historisë. Integrimi i tyre mund të shikohet në nivelin, e tematikave, të koncepteve dhe të kompetencave.

Lënda e historisë dhe lëndët e tjera duhet të integrohen në mënyrë të ndërsjellë me njëra-tjetrën. Vetëm në këtë mënyrë do të mund të realizohen si duhet kompetencat kyçe të nxënësve dhe qëllimet e shkollës dhe të shoqërisë, në fushën e arsimit.

Çfarë do të thotë kjo?

- Së pari, historia mund të përdorë njohuritë, konceptet dhe aftësitë, që trajtohen në lëndët e tjera për të ndërtuar, për të konkretizuar dhe për të argumentuar më mirë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat e saj.
- Së dyti, lëndët e tjera duhet të përdorin dijet dhe kompetencat historike për të aktualizuar dhe për të kuptuar më mirë çështjet e tyre në diskutim, si dhe për të nxitur përgjegjësinë dhe motivimin qytetar të nxënësve në shkollë dhe në bashkësinë ku jetojnë.

Diagrami 3. Lidhja ndërmjet historisë me fushat/lëndët e tjera të kurrikulës

SHOQËRIA DHE MJEDISI

- Përdor hartën, globin dhe busullën për lokalizimin e territoreve ku kanë lindur dhe janë zhvilluar ngjarjet historike.
- Lexon dhe interpreton harta të ndryshme historike dhe gjeografike.
- Orientohet në hapësirë nëpërmjet hartës dhe globit, për të lokalizuar një territor të caktuar me vlera historike.
- Përcakton në hartë vendndodhjen e qytetërimeve.
- Argumenton rëndësinë e relievit dhe të klimës në zhvillimin e qytetërimeve.
- Shpjegon termat migrim i jashtëm dhe i brendshëm i popullsisë, për të treguar lëvizjet e popujve dhe pasojat që ato sjellin në qytetërimi, gjatë periudhave të ndryshme të historisë.
- Tregon ç'është mjedisi gjeografik, për të kuptuar ndikimin e tij në zhvillimin e qytetërimeve.
- Shpjegon konceptet: liri, barazi, të drejta, ligj, komb, shtet, etni, demokraci dhe kushtetutë, për të shpjeguar zhvillimin historik të qytetërimeve.
- Analizon dhe interpreton organizimin e familjes, të institucioneve dhe të shoqërisë, për të përcaktuar tiparet e jetës së përditshme përgjatë periudhave historike.
- Shpjegon format e sistemeve të qeverisjes, për të shpjeguar organizimin shtetëror gjatë periudhave historike.
- Interpretim besimet e ndryshme fetare (politeizmi, monoteizmi, fetë të abrahemit) dhe të shpjeguar rolin e fesë në histori.

GJUHËT DHE KOMUNIKIMI

- Interpretim tekste dhe forma të ndryshme të komunikimit, përfshirë atë historik.
- Shpreh opinione, arsyeton, diskuton, argumenton dhe bën debate argumentuese me tematikë historike.
- Përzgjedh informacionin e duhur historik në tekst.
- Shfrytëzon rregullat e drejtshkrimit për shkrimin e një materiali historik.
- Dallon gjinitë e ndryshme letrare: ditarin, kujtimet dhe romanin historik.
- Shfrytëzon veprat letrare-artistike, si burim informacioni historik.
- Përdor folklorin shqiptar si burim historik.
- Përdor veprën e rilindësve për të vlerësuar rolin që luajtën ata në historinë e Shqipërisë.

HISTORIA

Kërkimi historik;
Përdorimi i burimeve;
Analiza shkak-pasojë
Interpretimi;

Shpjegimi dhe komunikimi për të shkuarën

MATEMATIKË

- Ndërton dhe interpreton grafikë, diagrame, tabela statistikore, për paraqitjen e të dhënave historike.
- Përdor numrat e shifrat romake për leximin dhe për shkrimin e shekujve.
- përdor numrat negativë dhe pozitivë për të kryer veprime për llogaritjen e kohës.
- Përdor boshtin numerik për interpretimin e shkallës së kohës.
- Vendosi në boshtin numerik vitet para dhe pas Krishtit.

TEKNOLOGJIA DHE TIK-U

- Shfrytëzon simbolet për shkrimin e shekujve me shifra romake në kompjuter.
- Përdor programet kompjuterike për shkrimin e një materiali historik.
- Përdor programet kompjuterike për prezantimin e një detyre në histori.
- Përdor internetin për nxjerrjen e të dhënave për ngjarje dhe për figura historike.
- Përdor programet kompjuterike për të ndarë mendime detyra dhe informacionin historik me moshatarët e tij.

SHKENCAT E NATYRËS

Reflekton dhe diskuton për rrjedhojat shoqërore të zhvillimeve shkencore.
Vlerëson rolin qendror të shkencës në botën e sotme.
Kupton karakterin kontradiktor të shkencës dhe faktin që shkencëtarët kanë pikëpamje të ndryshme dhe kundërshtuese si për faktet që përdoren në shkencë ashtu edhe për rreziqet që rrjedhin prej zhvillimeve shkencore.
Kupton çështjet e ndryshme rreth shkencës dhe mjedisit, për shembull.
Kupton ndikimin e përparimeve teknike në shoqëri, për shembull: ndikimi i internetit.

Programi nëpërmjet të gjithë tematikave të tij zhvillon dhe ndërton një numër kompetencash dhe konceptesh, të cilatmbështesinstudimin e historisë. Kompetencat historikejanë procese dhe aftësi thelbësoreqë përfshihen në të gjithë programin e historisë nëpërmjet tematikave dhe veprimtarive të sugjeruara. Nxënësit duhet të kuptojnë, të zhvillojnë dhe të ndërtojnë kompetencat dhe konceptet historike si dhe të aftësohen për t'i përdorur ato në mënyrë që të thellojnëdhe tëzgjerojnë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerate tyre në lëndën e historisë, duke arritur progres.

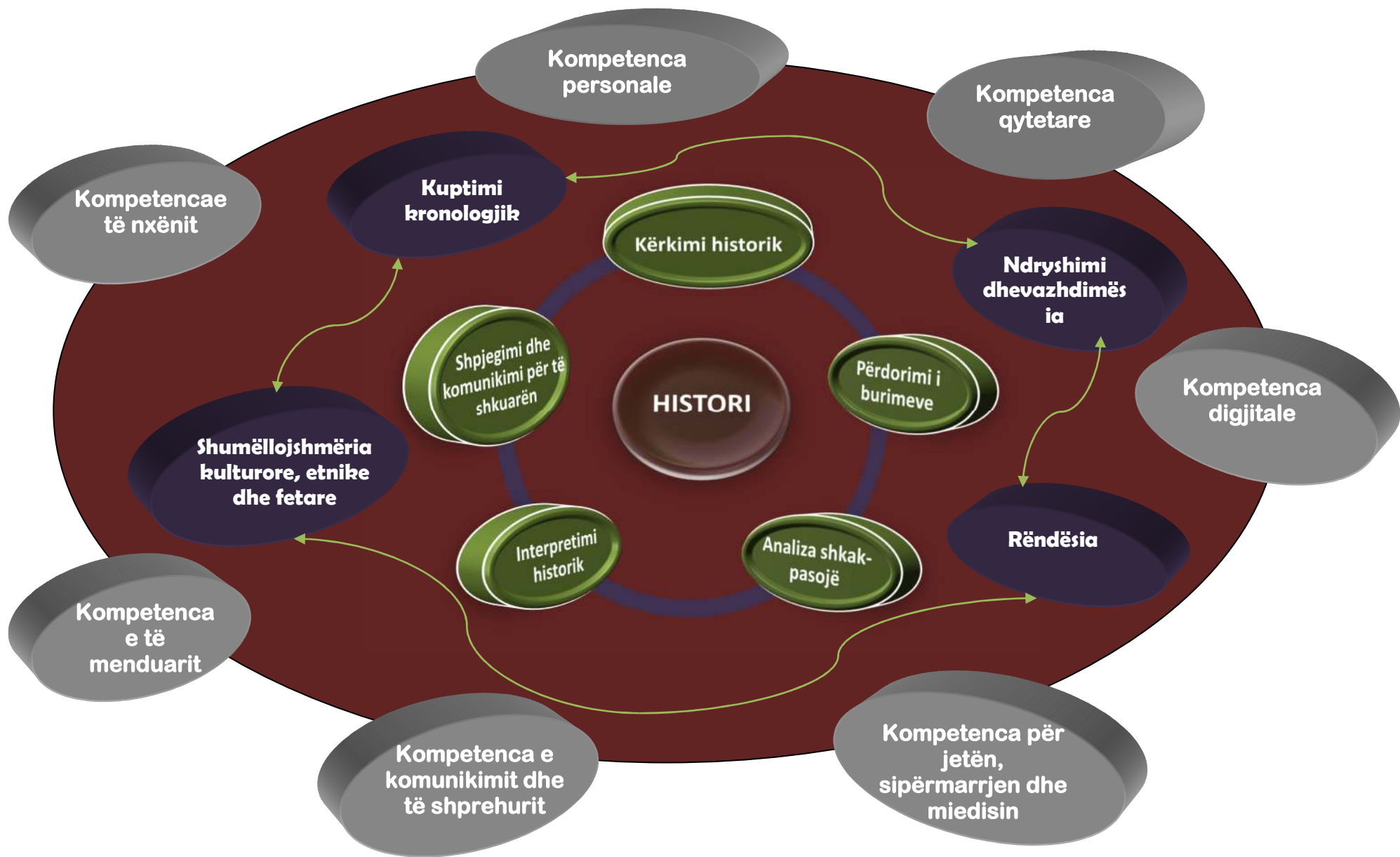
Kompetenca historike janë:

1. Kërkimi historik.
2. Përdorimi i burimeve.
3. Analiza shkak - pasojë.
4. Interpretimi historik.
5. Shpjegimi dhe komunikimi për të shkuarën.

Koncepte kyçe historike janë:

1. Kuptimi kronologjik.
2. Ndryshimi dhe vazhdimësia.
3. Shumëllojshmëriakulturore, etnike dhe fetare.
4. Rëndësia.

Diagrami 4. Kompetencat dhe konceptet e lëndës së historisë

Tabela 1. Kompetencat e lëndës dhe përshkrimi i tyre

KOMPETENCAT HISTORIKE				
Përshkrimi i tyre				
Kërkimi historik	Përdorimi i burimeve	Interpretimi historik	Analiza shkak-pasojë	Shpjegimi & komunikimi për të shkuarën
<p>Kërkimi historik përfshin strukturimin e kërkesave në lloje të ndryshme pyetjesh dhe çështjesh historike. Nxënësit duhet të fillojnë të hartojnë dhe të përmirësojnë pyetjet e tyre për të strukturuar një shqyrtim për zhvillimin e hipotezave, për përzgjedhjen dhe dhënien e fakteve për të nxjerrë dhe për të justifikuar konkluzionet e tyre. Nxënësit mund të përdorin njohuritë e tyre të fituara për të sugjeruar hipoteza, ose mund të sugjerojnë hipoteza në fillim të temës, bazuar në supozimet dhe vlerat e tyre, të cilat ata pastaj i testojnë kundrejt provave.</p>	<p>Njohja e së kaluarës bazohet në fakte historike, në prova, të cilat rrjedhin nga burime të sakta historike dhe jo nga supozime paraprake në lidhje me vlefshmërinë dhe me besueshmërinë e burimeve historike të përdorura. Kjo përfshin vlerësimin e vlerës dhe besueshmërinë e dëshmimeve, duke studiuar prejardhjen e qëllimeve dhe gjuhën e burimeve.</p>	<p>Interpretimi ka të bëjë me të kuptuarit se si historianët dhe të tjerët formojnë interpretime. Njerëzit përfaqësojnë dhe interpretojnë të kaluarën në mënyra të ndryshme, duke përfshirë fotografi, shfaqje, filma, tregime, muze etj. Interpretimet reflektojnë rrethanat, në të cilat ato bëhen, dëshmitë në dispozicion, si dhe synimet e atyre që i bëjnë këto interpretime (p.sh.: shkrimtarë, arkeologë, historianë dhe film krijues).</p>	<p>Analiza shkak-pasojë përfshin identifikimin dhe vlerësimin e rëndësisë relative të faktorëve të ndryshëm, si dhe bërjen e lidhjeve shpjeguese ndërmjet shkakut dhe pasojës, duke pasur parasysh marrëdhënien ndërmjet argumenteve shkakësore, dëshmimeve dhe interpretimeve.</p>	<p>Nxënësit zhvillojnë dëgjimin, leximin dhe shkrimin si aftësi për të kujtuar, për të përzgjedhur, për të klasifikuar dhe për të organizuar informacionin historik, duke përdorur me saktësi terminologjinë historike për përshkrimin dhe për shpjegimin e ngjarjeve në të shkuarën. Nxënësit duhet të përdorin edhe teknologjitë e reja ekzistuese sipas nevojave të tyre.</p>

Tabela 2. Konceptet e lëndës dhe përshkrimi i tyre

KONCEPTET HISTORIKE			
Përshkrimi i tyre			
Kuptimi kronologjik	Ndryshimi & vazhdimësia	Shumëllojshmëria kulturore, etnike & fetare	Rëndësia
<p>Kuptimi kronologjik është thelbësor në ndërtimin dhe në shpjegimin e ngjarjeve historike, ç`ka përfshin përdorimin e saktë të datave për të krijuar vijimësinë e ngjarjeve në një shqyrtim, duke përdorur termat dhe fjalorin e saktë kronologjik, si dhe duke</p>	<p>Kuptimi i ndryshimit dhe i vazhdimësisë është i lidhur ngushtë me identifikimin dhe shpjegimin e ndryshimit, e vazhdimësisë brenda dhe përgjatë periudhave historike, si dhe me kuptimin e temave dhe çështjeve gjithëpërfshirëse të periudhave historike.</p>	<p>Shumëllojshmëria kulturore, etnike dhe fetare ka të bëjë me të kuptuarin e përvojave, ideve, besimit dhe vlerave të ndryshme të njerëzve dhe të shoqërive në të shkuarën dhe se si të gjitha këto kanë formësuar botën. Nxënësit duhet të njihen me shumëllojshmërinë kulturore, etnike dhe fetare të shoqërive të ndryshme. Shumëllojshmëria ekziston brenda dhe ndërmjet grupeve për shkak të dallimeve kulturore, etnike, rajonale, gjuhësore, sociale, ekonomike,</p>	<p>Rëndësia ka të bëjë me konsiderimin dhe me vlerësimin e një ngjarjeje historike. Ajo vlerëson pse gjykimet në lidhje me rëndësinë e ngjarjeve historike, çështjeve dhe njerëzve kanë ndryshuar me kalimin e kohës. Gjithashtu, ajo merr parasysh identifikimin e kritereve të përdorura për vlerësimin e rëndësisë së një çështjeje, ngjarje apo personazhi</p>

<p>ditur emrat dhe karakteristikat kryesore të periudhave të studiuara. Nxënësit duhet të identifikojnë ndryshimet brenda dhe gjatë periudhave, duke bërë lidhjet midis tyre.</p>		<p>teknologjike, politike dhe fetare. Njohja e kulturave duhet të arrihet nëpërmjet studimit të individëve dhe të grupeve të ndryshme shoqërore, si p.sh.: njohjes të pakicave kombëtare, të shoqërive evropiane dhe atyre joevropiane.</p>	<p>historik, si dhe vlerëson se si këto kritere dhe vlera janë përdorur në përshkrimet e së shkuarës dhe shpjegimin e së tashmes. Deklaratat rreth rëndësisë janë interpretime që mund të bazohen në vendime të kontestueshme rreth ngjarjeve, çështjeve dhe figurave historike, ato shpesh janë të lidhura me sistemet e vlerave të periudhës, në të cilën është shkruar interpretimi.</p>
---	--	---	---

2.6. Cilësitë historike të nxënësit

Lënda e historisë i ndihmon nxënësit që të bëhen të ditur, të logjikshëm, kureshtarë, të balancuar, të ndjeshëm dhe individë të aftë për të dhënë argumente dhe për të marrë vendime të arsyetuara mirë. Programi i historisë synon t'i pajisë nxënësit me këto cilësi të rëndësishme në mënyrë që t'i mbështesë ata, jo vetëm në zotërimin e dijeve dhe kompetencave historike, por dhe në arritjen e rezultateve të dëshiruara dhe në realizimin e qëllimeve të arsimit parauniversitar, për t'i bërë ata të aftë për të përmbushur studimet e tyre të mëtejshme, si dhe për të nxënë gjatë gjithë jetës.

Diagrami 5. Cilësitë historike të nxënësit

Për të zhvilluar cilësitë historike, mësuesigjatë mësimit të historisë duhet t'u ofrojë nxënësve mundësi për të kërkuar, për të shqyrtuar, për të vlerësuar aspekte të ndryshme historike dhe për të përdorur TIK-un, si pjesë përbërëse e të mësuarit të tyre. Krijimi i këtyre mundësive rrit angazhimin e nxënësve me kuptimin dhe përdorimin e njohurive të lëndës, koncepteve, kompetencave historike dhe kompetencave kyçe.

Mësuesi i ofron mundësi nxënësit:

- për të kërkuar aspekte personale, familjare apo aspekte të historisë lokale/kombëtare/botërore dhe për të kuptuar se si ato lidhen në një kontekst më të gjerë historik;
- për të kërkuar aspekte për historinë e qytetërimeve në parahistori, në antikitet, në mesjetë, në periudhën moderne dhe në periudhën bashkëkohore dhe për të kuptuar se si ato lidhen me një kontekst të gjerë historik;
- për të shqyrtuar rrugët, në të cilat e kaluara i ka ndihmuar të formojnë identitetin, kulturat e përbashkëta, vlerat dhe qëndrimet sot;
- për të vlerësuar përmes vizitave ku është e mundur, rolin e muzeve, galerive, arkivave historike në ruajtjen dhe paraqitjen e së shkuarës;
- për të përdorur TIK-un, për të kërkuar informacion për të shkuarën në lidhje me datat, personazhet, objektet, ngjarjet dhe proceset historike, si dhe për të përzgjedhur, klasifikuar, organizuar dhe paraqitur gjetjet.

Nxënësi:

- ***Kërkon aspekte personale, familjare apo aspekte të historisë së zonës/vendit e më gjerë dhe kupton se si ato lidhen me një kontekst më të gjerë historik.*** Duke hetuar historinë personale, familjare, zonës/vendit e më gjerë i krijohet mundësia nxënësit, që të angazhohet me burimet lokale dhe të vizitojë vendet historike. Kjo i ndihmon ata të vlerësojnë rëndësinë e së kaluarës në jetën e tyre.

- ***Kërkon aspekte për historinë e qytetërimeve në parahistori, në antikitet, në mesjetë, në periudhën moderne dhe në periudhën bashkëkohore,kupton se si ato lidhen me një kontekst të gjerë historik.*** Duke bërë kërkime mbi historinë e qytetërimeve në parahistori, në antikitet, në mesjetë, në periudhën moderne dhe në periudhën bashkëkohore, i krijohet mundësia nxënësit, që të përdorë burimet për të kuptuar lidhjet e brendshme e të jashtme midis ngjarjeve, periudhave dhe shoqërive të ndryshme,marrëdhëniet shkak-pasojë, si dhe lidhjet e qytetërimit të popullit shqiptar me qytetërimet botërore, duke krijuar te nxënësi bindjen se qytetërimet e sotme janë një vazhdimësi progresive e qytetërimeve të hershme, pra e sotmja e ka burimin tek e kaluara dhe është e lidhur me të.
- ***Shqyrton rrugët në të cilat e kaluara i ka ndihmuar të formojnë identitetin, kulturat e përbashkëta, vlerat dhe qëndrimet sot.*** Kjo përfshin: eksplorimin e marrëdhëniet në mes të kaluarës dhe të tashmes, të kuptuarit që idetë, vlerat, besimet rrjedhin nga një proces ndryshimi dhe ndërvëprimi i vazhdueshëm, duke vlerësuar atë që njerëzit brenda një kulture kanë të përbashkët, si dhe diversitetin e tyre, duke vlerësuar se kulturat janë gjithmonë në ndryshim si rezultat i kontaktit me kulturat e tjera. Duke studiuar rrugët në të cilat e kaluara ndihmon për të formuar identitetet, kulturat e përbashkëta, vlerat dhe qëndrimet sot, nxënësit përgatiten për jetën në një shoqëri të ndryshme e shumë-etnike, në një botë gjithnjë e më të ndërvarur.
- ***Vlerëson përmes vizitave ku është e mundur, rolin e muzeve, galerive, arkivave historike në ruajtjen dhe paraqitjen e së shkuarës.*** Kjo përfshin përdorimin e muzeve, galerive, arkivave dhe vendeve historike për të gjeneruar dhe për t'iu përgjigjur pyetjeve rreth të shkuarës dhe për të ngjallur interesin e nxënësve, në mënyrë që ata në jetën e tyre përtej shkollës, të vazhdojnë përdorimin e këtyre burimeve.

- ***Përdor TIK-un për të kërkuar informacion për të shkuarën në lidhje me datat, personazhet, objektet, ngjarjet dhe proceset historike, si dhe për të përzgjedhur, klasifikuar, organizuar dhe paraqitur gjetjet.*** Kjo përfshin: vlerësimin e faqeve të internetit, duke marrë parasysh prejardhjen e materialeve dhe duke vlerësuar vlerën e tyre, si dhe përdorimin e TIK-ut për të kërkuar të dhëna historike, për të përzgjedhur, për të klasifikuar, për të organizuar dhe për të prezantuar informacionin. Nxënësi duhet të ketë mundësi për të ripunuar, për të ristrukturuar punën e tyre dhe për të reflektuar mbi këtë proces.

ARSIMI I MESËM I ULËT

Programi i historisë, gjatë arsimit të mesëm të ulët, i përgatit nxënësit për të ardhmen, i pajis ata me cilësi dhe kompetenca, që janë të çmuara për jetën, rrit mundësinë e arsimimit të mëtijshëm dhe zhvillon aftësitë për të marrë pjesë në një shoqëri demokratike. Ai inkurajon mirë kuptimin reciprok të origjinës historike dhe të diversiteteve etnike, kulturore dhe fetare.

Nxënësit zhvillojnë dhe ndërtojnë njohuritë, aftësitë/shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat e tyre në njohjen dhe kuptimin e karakteristikave kryesore të periudhave antike, mesjetare dhe moderne, bashkëkohore, bëjnë lidhjet midis shoqërive, ngjarjeve dhe zhvillimeve në të shkuarën dhe në ditët e sotme, identifikojnë ngjarjet idetë dhe figurat historike që i dhanë formë zhvillimit të konteksteve politike, sociale dhe kulturore në shoqëritë e marra në studim, bëjnë lidhjet midis historisë së shqiptarëve dhe historisë së qytetërimeve botërore për periudhat historike të marra në studim, përdorin kronologjinë dhe fjalorin e duhur historik, kuptojnë procesin e ndryshimit, duke treguar ndryshimin dhe/ose zhvillimin brenda dhe gjatë periudhave të studimit, si dhe mbështeten në

burimet historike (burimet tekstuale, vizuale, objektet dhe mjedisin historik) dhe teknologjinë, për të nxjerrë përfundime të arsyetuara dhe logjike.

Nxënësit aftësohen të demonstrojnë kompetencat historike përndërtimin e ngjarjes historike. Ata shtrojnë pyetje rreth ngjarjeve, çështjeve apo zhvillimeve, krahasojnë aspekte të ndryshme të periudhave, ngjarjeve dhe çështjeve të marra në studim, për të kuptuar ndryshimin dhe vazhdimësinë, shqyrtojnë shkaqet dhe pasojat e ngjarjeve dhe situatave historike, vendosin rëndësinë historike të një ngjarjeje në shoqëri, interpretojnë dhe marrin informacion nga burime të ndryshme për të mbështetur kërkimin historik, identifikojnë pikëpamjet e ndryshme historike, organizojnë dhe komunikojnë në mënyrë koherente dijet historike.

Të mësuarit dhe ndërmarrja e aktiviteteve në histori kontribuon në arritjen e qëllimeve të programit mësimor për të gjithë nxënësit, për t'u bërë:

- nxënës të suksesshëm, që kënaqen nga mësimi dhe bëjnë përparim e arritje;
- individë me besim, të cilët janë në gjendje të jetojnë të sigurtë, të shëndetshëm dhe të aftë të përmbushin kërkesat e jetës;
- qytetarë të përgjegjshëm që japin kontribut pozitiv në shoqëri.

2.7.Përmbajtja e kurrikulës

Programi i historisë trajton historinë e shqiptarëve dhe historinë e qytetërimeve botërore në periudhën antike, mesjetare dhe moderne dhe bashkëkohore që nxënësit të kuptojnë jetën dhe ngjarjet e së shkuarës, lidhjen e tyre me të tashmen dhe me të ardhmen, si dhe ndërvarësinë ndërmjet qytetërimeve.

Në klasën e 6-të, programi i historisë përfshin dhe historinë e qytetërimeve mesjetare, duke pasqyruar tipologjinë e këtij qytetërimi, i njohur ndryshe si “epoka e errët” e qytetërimit botëror. Programi ka për qëllim të shpjegojë etapat kryesore, nëpër të cilat ka kaluar

zhvillimi i shoqërisë mesjetare dhe qytetërimet në mesjetë. Ai trajton mënyrat e jetesës, botën materiale, mënyrën e organizmit ekonomik, politik dhe kulturor, si dhe botën shpirtërore të këtyre qytetërimeve, për të kuptuar lidhjen midis këtyre qytetërimeve dhe vazhdimësinë e tyre në të ardhmen. Nxënësit kuptojnë kalimin nga qytetërimet në lashtësi në qytetërimet mesjetare, duke dalluar lidhjen ndërmjet këtyre qytetërimeve.

Në klasën e 7-të, përmbajtja e programit të lëndës “Historia e qytetërimeve moderne” trajton evoluimin e qytetërimeve evropiane nga periudha e mesjetës në atë moderne, duke evidentuar frymën e re që ai merr me zbulimet e mëdha gjeografike dhe me lëvizjet e mëdha kulturore, fetare e politike, që përfshinë Evropën pas shekullit XV, deri në fillim të shekullit XX. Programi prezanton kthesën e madhe që morën qytetërimet botërore pas Rilindjes evropiane. Përmes tij, nxënësit kuptojnë ndryshimet rrënjësore në jetën ekonomike, politike, shoqërore, humane, kulturore, shkencore dhe fetare, të cilat çuan në lindjen e botës moderne dhe patën ndikime në lindjen dhe arritjet e qytetërimeve të sotme bashkëkohore. Programi i klasës së 7-të pasqyron ndryshimet rrënjësore, që shkaktuan revolucionet politike, industriale dhe ideologjike në qytetërimin perëndimor dhe atë botëror. Ai përfshin lindjen e nacionalizmit, i cili çoi në krijimin e shteteve nacionale në Evropën Qendrore dhe në Ballkan. Gjithashtu, ai trajton edhe fillimet e liberalizmit në jetën politike dhe ekonomike, që i siguroi qytetarit të drejtat sociale dhe politike.

Në klasën e 8-të, përmbajtja e programit të lëndës “Historia e qytetërimeve bashkëkohore” trajton zhvillimet e reja ideologjike, kulturore, ekonomike, sociale e politike që shkaktuan tronditjet dhe krizat të cilat çuan në fillimin e luftërave botërore. Nxënësit kuptojnë dhe gjykojnë natyrën dhe shkaqet e konflikteve si dhe rrugët e bashkëpunimit ndërmjet vendeve dhe popujve, si faktorë me ndikim në çështjet kombëtare, etnike, racore, kulturore apo fetare, duke përfshirë ndikimin e këtyre faktorëve në dy luftërat botërore, Holokaustin dhe rolin e institucioneve ndërkombëtare në zgjidhjen e konflikteve.

Ata krahasojnë dy modele të ndryshme zhvillimesh, në fushën ekonomike, në fushën e artit, kulturës dhe mënyrën e jetesës në shoqërinë e dy sistemeve (demokratike dhe totalitare), duke evidentuar dallimet ndërmjet tyre.

Nxënësit kuptojnë dhe gjykojnë për arsyen e ndarjes së botës në dy blloqe, shkaqet e fillimit të Luftës së Ftohtë, pasojat e saj në zhvillimet politike, ekonomike e shoqërore, si dhe vlerësojnë ecurinë e zhvillimeve të mëvonshme ekonomike.

Për të kuptuar dhe gjykuar mbi lidhjen dhe perspektivën e zhvillimit të qytetërimeve të sotme, programi prezanton nxënësit me prirjet e këtyre qytetërimeve, sindryshimet në strukturën sociale, mënyrën e jetesës, zhvillimin e klasës së mesme, rritjen e rolit të gruas në qeverisje; globalizmin, uniformitetin, zhvillimin e shkencës, teknologjisë, kulturës, artit dhe arsimit.

Në klasën e 9-të, përmbajtja e programit të lëndës “Historia e Shqiptarëve” trajton historinë e shqiptarëve nga periudha parahistorike deri në ditët tona. Programi i historisë në klasën e 9-të ka për qëllim ta njohë nxënësin me rrënjët historike të vendit, të cilit i përket. Nëpërmjet tij, nxënësi do të kuptojë ligjësitë themelore të organizimit, të funksionimit dhe të zhvillimit të shoqërisë shqiptare; do të analizojë ngjarjet dhe personalitetet që i dhanë tiparet kryesore, përshpejtuan dhe thelluan proceset politike, ekonomike, shoqërore dhe kulturore në periudha të ndryshme historike të popullit shqiptar; do të vlerësojë ndikimin e ndërsjellë të kulturave dhe të ngjarjeve historike të popullit shqiptar me ato të popujve të tjerë rajonalë dhe më tej.

Ky program e ndihmon nxënësin që të kuptojë më mirë realitetin e sotëm dhe ngjarjet aktuale që ndodhin, duke i kuptuar ato në mënyrë kritike, për të bërë lidhjen e së sotmes me të shkuarën historike dhe me perspektivat e së ardhmes.

Përmbajtja e dhënë në program ofron mundësi për zhvillimin dhe ndërtimin e koncepteve, njohurive, aftësive/shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave, të cilat janë të ndërlidhura me njëra –tjetrën dhe duhet të jepen në mënyrë të integruar në të gjithë tematikat e përcaktuara në program, me qëllim ndërtimin dhe zbatimin e kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe. Tematikat janë bazë për të siguruar rezultatet e të nxënit, sipas koncepteve dhe kompetencave historike. Për secilën tematikë janë paraqitur njohuritë, aftësitë/shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat për secilën klasë të shkallës së tretë (klasa e gjashtë, klasa e shtatë).

2.8.Rezultatet e të nxënit për konceptet dhe kompetencat historike

Përgjatë gjithë programit të historisë zhvillohen njohuritë, aftësitë/shkathtësitë, qëndrimet e vlerat që duhet të zotërojnë nxënësi për ndërtimin e koncepteve historike: *Kuptimi kronologjik. Ndryshimi dhe vazhdimësia. Shumëllojshmëria kulturore, etnike dhe*

fetare, rëndësia dhe realizimin e kompetencave historike: Kërkimi historik. Përdorimi i burimeve. Analiza shkak-pasojë. Interpretimi. Shpjegimi dhe komunikimi për të shkuarën.

Tabela 3. Rezultatet e të nxënit për kompetencat dhe konceptet historike

REZULTATET E TË NXËNIT PËR KOMPETENCAT HISTORIKE				
Kërkimi historik	Përdorimi i burimeve	Interpretimi historik	Shkaku & pasoja	Shpjegimi & komunikimi
<ul style="list-style-type: none"> • kërkon, zbulon, identifikon dhe shqyrton, individualisht dhe si pjesë e një grupi, pyetje specifike historike ose çështje, duke bërë testimin e hipotezave; • shton burimet e informimit; • reflekton në mënyrë kritike për pyetje ose 	<ul style="list-style-type: none"> • shpjegon tipat e burimeve historike, si një domosdoshmëri në punën e historianit; • kërkon, duke vlerësuar burimet alternative, për ndërtimin e ngjarjes historike; • identifikon, zgjedh dhe përdor një sërë burimesh historike, duke përfshirë burimet tekstuale, vizuale, objektet dhe mjedisin historik, TIK-un ; • vlerëson cilësinë e burimet te përdorura për të arritur përfundime të arsyetuara dhe logjike e te besueshme; • vlerëson historinë gojore, me anë të së cilës dëshmitë gojore për ngjarjet e fundit historike mund ta bëjnë historinë më të gjallë në sytë e nxënësve, si dhe mund t'u lënë vend pikëpamjeve e perspektivave të atyre që 	<ul style="list-style-type: none"> • kupton pse historianët dhe të tjerët i kanë interpretuar ngjarjet, njerëzit dhe situatat në mënyra të ndryshme nëpërmjet një sërë burimesh dhe mediesh; • shpjegon se si dhe pse ngjarjet historike janë interpretuar në mënyra të ndryshme; • shqyrton një sërë interpretimeve të së kaluarës për të vlerësuar vlefshmërinë e tyre nga 	<ul style="list-style-type: none"> • analizon ngjarjet historike në lidhjet e tyre shkak-pasojë; • shpjegon pasojat në përfundimin e ngjarjeve, të situatave dhe të ndryshimeve historike; • shikon te sotmen edhe si pasojë e shume ngjarjeve historike te 	<ul style="list-style-type: none"> • paraqet shpjegime rreth së kaluarës që janë koherente, të strukturuar dhe të arsyetuara, duke përdorur kronologjinë dhe fjalorin e duhur historik; • komunikon njohuritë historike në mënyra të ndryshme, duke përdorur kronologjinë dhe fjalorin e duhur historik.

çështje historike.	nuk kanë marrë pjesë në “historinë e shkruar”.	këndvështrimi i burimeve dhe alternative të reja; • përdor interpretimin si një kompetencë e të nxënësit.	djeshme ose si reflektim ndaj saj.	
--------------------	--	--	------------------------------------	--

REZULTATET E TË NXËNIT PËR KONCEPTET HISTORIKE

Kuptimi kronologjik	Ndryshimi dhe vazhdimësia	Shumëllojshmëria kulturore, etnike & fetare	Rëndësia
<ul style="list-style-type: none"> • përdor saktë datat dhe falorin për periudha të ndryshme historike, duke përfshirë periudhën parahistorike, antike, mesjetare, moderne; • kupton organizimin kronologjik të historisë dhe të vendosin njerëzit dhe ngjarjet në periudhën e saktë historike duke kuptuar dhe duke shpjeguar marrëdhëniet historike; • ndërton linjën e kohës, duke vendosur në të periudhat historike dhe ngjarjet e rëndësishme historike; • kryen veprime për llogaritjen e kohës; • krijon një tabelë kronologjike të 	<ul style="list-style-type: none"> • shpjegon ndryshimin dhe vazhdimësinë e ngjarjeve historike brenda dhe përtej periudhave historike; • analizon shkallën dhe ritmin e ndryshimit, nëse ndryshimi arriti në progres dhe nëse po për kë; • analizon arsyet dhe rezultatet e ngjarjeve, e situatave dhe e ndryshimeve historike; kupton dhe të ndërgjegjësohen për veçoritë e prirjeve historike sipas periudhave, të cilat sollën progresin e shoqërisë në shkallë kombëtare, evropiane dhe 	<ul style="list-style-type: none"> • kupton se njerëzit dhe shoqëritë e përfshira në të njëjtën ngjarje historike mund të kenë përvoja dhe pikëpamje të ndryshme për të njëjtën ngjarje historike. 	<ul style="list-style-type: none"> • vlerëson rëndësinë e ngjarjeve, të njerëzve dhe të zhvillimeve në kontekstin e tyre historik dhe në ditët e sotme.

periudhave historike, duke e pasuruar atë në vazhdimësi me informacionin e ri.	botërore.		
--	-----------	--	--

2.9.Koha mësimore

Lënda e historisë në arsimin e mesëm të ulët për **arsimimin e fëmijëve të ngjuar; shansin e dytë; arsimin bazë me kohë të pjesshme; arsimin bazë në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale për të mitur** zhvillohet për 30 javë mësimore me 1 orë në javë.

Programi i lëndës së historisë specifikon kohën mësimore (orët e sugjeruara) për secilën tematikë dhe për secilën klasë. Sasia e orëve mësimore për secilën tematikë është sugjeruese. Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës, kurse janë të lirë të ndryshojnë (shtesëosepakësim) orët e sugjeruara për secilën tematikë, në funksion të aftësimit të nxënësve me kompetencat e lëndës dhe kompetencat kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës .

Për secilën tematikë të dhënë në program janë parashikuar orë për testime si dhe situata/veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda kohës mësimore të sugjeruar për secilën tematikë. Shuma e orëve sugjeruese për secilën tematikë është e barabartë me sasinë e orëve vjetore, të përcaktuara në planin mësimor. Kjo ka si qëllim, që përdoruesit e programit të orientohen për peshën që zë secila tematikë dhe në orët totale vjetore.

Në program, për secilën klasë, afërsisht 60-70% e orëve mësimore totale janë menduar për ndërtimin e njohurive të reja lëndore nëpërmjet situatave të të nxënit dhe 40-30%e tyre janë menduar për veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Nëpërmjet këtyre veprimtarive/projekteve hartuesi i tekstit dhe mësuesi integron lëndën e historisë me fushat e tjera kurrikulare dhe me temat ndër kurrikulare. Nxënësi në orët e veprimtarive/projekteve zbaton në situata praktike dhe konkrete kompetencat e lëndës dhe kompetencat kyçe.

Tabela 4. Koha mësimore

KLASA 6	
Tematika	Orë të sugjeruara
1. Qytetërimet botërore në Antikitete. Luginat lumore, djepi i qytetërimeve të hershme (mijëvjeçari IV – II pr.K)	5
2. Qytetërimet në brigjet e deteve të Mesdheut (shekulli VII pr.K. – shekullin V ps. K.)	5
3. Qytetërimet Mesjetare në shekujt V – X	5
4. Zhvillimi i qytetërimeve mesjetare në shekujt X – XII	7
5. Tiparet e sistemeve politike evropiane shekujt XII - XV	8
KLASA 7	
Tematika	Orë të sugjeruara
1. Qytetërimet në fillimet e historisë moderne	10
2. Koha e ndryshimeve thelbësore	20
KLASA 8	
Tematika	Orë të sugjeruara
1. Periudha tronditjeve të mëdha (1914-1945)	12
2. Qytetërimet e sotme bashkëkohore (1945 – sot)	18
KLASA 9	
Tematika	Orë të sugjeruara
1. Parahistoria dhe antikiteti në territoret shqiptare	2

2. Territoret shqiptare në mesjetë (shek. V-fundi I shek. XV)	6
3. Territoret shqiptare nën Perandorinë Osmane (fundi i shek. XV- fillim i shek. XX)	6
4. Shqipëria dhe shqiptarët në vitet 1912 – 1939	6
5. Shqiptarët gjatë Luftës së Dytë Botërore	2
6. Shqipëria gjatë regjimit komunist 1945 – 1990	6
7. Shqipëria dhe tranzicioni i saj drejt demokracisë dhe ekonomisë së tregut (1991-	2

KLASA 6

Tematika 1. Qytetërimet botërore në Antikitet. Luginat lumore, djepi i qytetërimeve të hershme (mijëvjeçari IV – II pr. Krishtit)

Përshkrimi i tematikës	
<p>Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi lindjen e qytetërimeve në luginat lumore dhe tiparet e qytetërimeve të hershme në Mesopotami dhe Egjipt.</p> <p>Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 5 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektsh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika sëbashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës.</p>	
Klasa 6 Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës	Klasa 6 Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës
<p>1.1. Lindja e qytetërimeve në luginat lumore</p> <p>1.2. Qytetërimi në Mesopotami</p> <p>1.3. Qytetërimi egjiptian</p> <p>1.4. Kultura dhe besimi në Mesopotami dhe Egjipt</p>	<p>Lindja e qytetërimeve në luginat lumore</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tregon në hartë vendndodhjen e qytetërimeve që lindën në brigjet e lumenjve (Mesopotami, Egjipt); • përcakton kohën e lindjes së qytetërimeve në Mesopotami dhe Egjipt; • vlerëson rolin e mjedisit gjeografik në lindjen dhe zhvillimin e qytetërimit (Mesopotami, Egjipt). <p>Qytetërimi në Mesopotami</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan veçoritë e ndërtimit shoqëror në Mesopotami; • përshkruan veçoritë e zhvillimit ekonomik në Egjipt; • tregon tiparet e organizimit shtetëror në Mesopotami; • tregon rolin e ligjeve të Hamurabit në zhvillimet ekonomike, shoqërore e politike në Mesopotami. <p>Qytetërimi egjiptian</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan veçoritë e ndërtimit shoqëror në Egjipt; • përshkruan veçoritë e zhvillimit ekonomik në Egjipt; • tregon tiparet e organizimit shtetëror në Egjipt. <p>Kultura dhe besimi në Mesopotami dhe Egjipt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizon kulturën materiale e shpirtërore të qytetërimeve në Mesopotami dhe Egjipt; • dallon karakteristikat e përbashkëta dhe të veçantat ndërmjet dy kulturave; • vlerëson rolin e arritjeve të këtyre qytetërimeve në jetën e sotme; • njeh dhe vlerëson disa nga figurat historike që i përkasin kësaj tematike, si: Sargoni, Hammurabi, Menes, Ramsesi II etj.
Koncepte dhe terma	
Gjysmëhëna e begatë; mbeturina lumore; kode; faraon; shpikje; shkrimi, llojet e tij; politeizëm; piramida; mumie; tuma; etnosi ilir;	

Situata të sugjeruaraⁱⁱ

Ndërton linjën e kohës

- Vendos në linjën e kohës periudhat parahistorike dhe periudhat historike;
- kryen veprime për llogaritjen e kohës para dhe pas Krishtit.

Kultura e re e bronzit dhe ndryshimet ekonomike, shoqërore, kulturore dhe botës shpirtërore

- Përcakton popullsinë para-ilire si pararendëse e kulturës së bronzit;
- tregon në hartë vendbanimet e kulturës së bronzit;
- përshkruan kulturën materiale dhe shpirtërore të popullsisë para-ilire.

Qytetërimet e Lindjes

- Tregon në hartë shtrirjen e qytetërimit indian dhe kinez;
- përshkruan veçoritë e qytetërimit indian;
- përcakton veçoritë e qytetërimit kinez;
- vlerëson kontributin e qytetërimeve të lindjes në zhvillimin e qytetërimit botërore.

Tematika 2. Qytetërimet në brigjet e deteve të Mesdheut (shekulli VII pr.K. – shekullin V ps. K.)

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstronjë njohuri, aftësi/shkathhtësi, qëndrime dhe vlera mbi lindjen dhe përhapjen e qytetërimeve në brigjet e deteve të Mesdheut. Tematika trajton qytetërimin grek, shtetin, shoqërinë dhe jetën e përditshme në qytetërimin antik grek, artin, kulturën shkencën dhe besimin në këtë qytetërim. Tematika trajton, gjithashtu, qytetërimin romak, shtetin, shoqërinë dhe jetën e përditshme në këtë qytetërim, artin, kulturën dhe shkencën në qytetërimin romak, si dhe përhapjen e tyre. Nëpërmjet kësaj tematike, nxënësit mësojnë për ndërprerjen e qytetërimeve antike në Evropë dhe fillimin e qytetërimeve mesjetare (shekujt I -V ps. K.), si dhe për popujt që migruan në territorin e Perandorisë Romake.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 5 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektsh, mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

Klasa 6 Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës	Klasa 6 Shkathhtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës
2.1. Lindja dhe përhapja e qytetërimeve në brigjet e deteve të Mesdheut	Lindja dhe përhapja e qytetërimeve në brigjet e deteve të Mesdheut <ul style="list-style-type: none"> • tregon në hartë vendosjen dhe shtrirjen e popujve të detit; • identifikon faktorët e zhvillimit të qytetërimeve në brigjet e deteve të Mesdheut.
2.2. Qytetërimi grek	Qytetërimi grek <ul style="list-style-type: none"> • tregon tiparet e organizimit shoqëror në qytetërimin grek;

<p>2.3. Qytetërimi romak</p> <p>2.4. Ndërprerja e qytetërimit antik në Evropë dhe fillimi i qytetërimeve mesjetare (shekujt I -V ps. K.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dallon nëpërmjet ilustrimeve elemente të jetës së përditshme; • përshkruan evolucionin politik të qytet-shteteve greke të Athinës dhe të Spartës; • tregon në hartë përhapjen e ngulimeve greke; • vlerëson rolin e demokracisë antike në zhvillimin e qytetërimit grek dhe qytetërimeve të mëvonshme; • përshkruan tiparet e artit, kulturës, besimit, shkencës dhe të arsimit në qytetërimin grek; <p>Qytetërimi romak</p> <ul style="list-style-type: none"> • përcakton kohën e lindjes së qytetërimit romak; • përshkruan tiparet e organizimit shoqëror të qytetërimit romak; • tregon aspekte të jetës së përditshme të jetës romake; • përshkruan evolucionin politik të Romës; • dallon krijimin e së Drejtës Romake, si një prej legjislacioneve më të rëndësishme të jurisprudencës botërore; • përshkruan tiparet e artit, kulturës, besimit, shkencës dhe arsimit në qytetërimin romak. <p>Ndërprerja e qytetërimit antik në Evropë dhe fillimi i qytetërimeve mesjetare (shekujt I -V ps. K.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan kushtet e lindjes së krishtërit, duke evidentuar rrethanat historike të kalimit nga besimi pagan në atë të krishterë; • liston faktorët historikë që ndikuan në përhapjen e krishterimit; • përshkruan faktorët historikë që shkaktuan lëvizjen e popujve; • tregon në hartë “dyndjen e popujve” në Evropë; • tregon pasojat që sollën migrimet e popujve në Evropë; • dallon rolin e migrimeve të popujve si faktor kyç në lindjen e qytetërimit mesjetar; • njeh dhe vlerëson disa nga figurat historike që i përkasin kësaj tematike, si: Minos, Homeri, Solon, Klisteni, Perikliu, Jul Cezari, Oktaviani, Spartaku, Romuli, Atila, Teodoriku, Aleksandri i Madh etj.
<p style="text-align: center;">Koncepte dhe terma</p> <p>Popuj të detit; fenikas; mure cikloprike; qytet-shtet; koloni; oligarki; demokraci; tirani; patric; plebenj; skllevër; skllavopronar; gladiator; perandori; stil dorik; stil jonik; stil korintik; hark triumfi; obelisk; monoteizëm; letërsi; filozofi; art; arkitekturë; kristianizëm; dyndje (migrim); krizë; shtete romane-gjermanike;</p>	

Situata të sugjeruara

Qytetërimet e hershme në Ballkan. Qytetërimi Ilir

- Tregon në hartë shtrirjen e qytetërimeve të hershme në Ballkan, duke evidentuar qytetërimin ilir;
- vlerëson etnosin ilir;
- tregon fiset ilire dhe organizimin shtetëror të tyre;
- përshkruan karakteristikat e jetës së përditshme në Iliri, si: veshja, ushqimi, mobilimi i shtëpive, martesat, zakonet, artin dhe besimin e tyre etj.;
- përshkruan marrëdhëniet ekonomike, politike dhe kulturore ndërmjet qytetërimit ilir, grek dhe atij romak.

Maqedonia

- Përshkruan jetën dhe kontributin e Aleksandri të Madh të Maqedonisë.

Perandorë romakë me origjinë ilire

- Tregon emrat e perandorëve romakë me origjinë ilire;
- përshkruan jetën dhe kontributin e perandorëve romakë me origjinë ilire.

Romanizimi dhe Ilirët

- Përcakton në hartë territoret ku u zhvillua romanizimi;
- shpjegon faktorët e zhvillimit të këtij fenomeni dhe shkaqet e kufizimit të tij;
- bën lidhjen e identitetit të sotëm të shqiptarëve me periudhën ilire.

Tematika 3. Qytetërimet mesjetare në shekujt V – X

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathhtësi, qëndrime dhe vlera mbi krijimin e Perandorisë Bizantine si vazhdim i qytetërimeve greko-romake, ardhjen e sllavëve në Ballkan e Bizant, tiparet e qytetërimit bizantin, si: organizimin shtetëror, ekonomik, kulturor dhe fetar, si dhe tiparet e qytetërimit arab, përfshirë dhe organizimin shoqëror, ekonomik dhe kulturor. Gjithashtu, ata mësojnë rreth kushteve historike të lindjes së besimit islam, përhapjes dhe veçorive të tij.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 5 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

Klasa 6 Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës	Klasa 6 Shkathhtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës
3.1 Qytetërimi bizantin.	Qytetërimi bizantin. <ul style="list-style-type: none"> • përcakton në hartë vendndodhjen e Perandorisë Bizantine; • dallon shkaqet e krijimit të Perandorisë Bizantine;

<p>3.2.Organizimi shtetëror ekonomik, kulturor dhe fetar në Bizant</p> <p>3.3.Qytetërimi arab</p>	<ul style="list-style-type: none"> • përshkruan tiparet e qytetërimit bizantin; • përcakton në hartë lëvizjet e sllavëve në Ballkan e Bizant; • tregon pasojat e dyndjeve sllave në Ballkan. <p>Organizimi shtetëror ekonomik kulturor dhe fetar në Bizant</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan tiparet e organizimit shtetëror, shoqëror dhe ekonomik në qytetërimin bizantin; • vlerëson arritjet e këtij qytetërimi në art, kulturë dhe arsim; • shpjegon karakterin dhe rolin e kodit të Justinianit në zhvillimet ekonomike, shoqërore e politike në qytetërimin bizantin dhe atij evropian; • dallon shkaqet e ndarjes së kishës kristiane. <p>Qytetërimi arab</p> <ul style="list-style-type: none"> • tregon kushtet historike të lindjes dhe përhapjes së besimit islam; • përshkruan veçoritë e qytetërimit arab; • tregon në hartë shtrirjen e Kalifatit arab; • vlerëson arritjet e qytetërimit arab në art, kulturë dhe shkencë; • njeh dhe vlerëson disa nga figurat historike që i përkasin kësaj tematike, si: Justiniani, Muhamedi, Omar Kahjan, Avicena etj.
<p>Konceptet dhe termat</p> <p>Trashëgimi greko-romake; sllavizim; asimilim; ndarja e kishës; perandori; katolicizëm; ortodoksi; kod i Justininit; islam; kalifat;</p>	
<p>Situata të sugjeruara</p> <p>Përhapja e sllavëve në Ballkan dhe pasojat që solli</p> <ul style="list-style-type: none"> • gjen dhe shpjegon ndryshimet që pësoi harta e Ballkanit pas dyndjeve sllave; • përshkruan ndryshimet që sollën këto dyndje në jetën ekonomike, sociale kulturore në Ballkan dhe në territoret ilire. <p>Pozita e vendit tonë gjatë periudhës së lulëzimit të qytetërimit bizantin</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tregon elemente të kulturës bizantine në veprat laike dhe fetare në territoret arbërore. <p>Ndikimi i qytetërimit arab në Evropë</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evidenton ndikimin e qytetërimit arab në Evropë. 	

Tematika 4. Zhvillimi i qytetërimeve mesjetare në shekujt X – XII

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathhtësi, qëndrime dhe vlera mbi feudalizmin si një sistem i ri, tiparet themelore të këtij sistemi: aristokracinë, vasalitetin, bujkrobërinë. Tematika trajton lindjen e qyteteve, zhvillimin e tregtisë, ndryshimin në strukturën shoqërore dhe në mënyrën e jetesës, si dhe marrëdhëniet midis dy qytetërimeve: perëndimor dhe lindor; kryqëzatat, marrëdhëniet tregtare. Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 7 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektësh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika

sëbashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënëit gjatë gjithë jetës.	
Klasa 6 Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës	Klasa 6 Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës
4.1.Ndryshimet në qytetërimet mesjetare evropiane 4.2. Marrëdhëniet midis dy qytetërimeve, perëndimor dhe lindor	Ndryshimet në qytetërimet mesjetare evropiane <ul style="list-style-type: none"> shpjegon tiparet themelore të sistemit feudal; dallon ndryshimet e këtij sistemi në jetën ekonomike dhe shoqërore; përshkruan detyrimet e shtresave shoqërore ndaj njëra-tjetrës; tregon faktorët që çuan në lindjen e qyteteve mesjetare; përshkruan një qytet mesjetar; vlerëson rolin e tregtisë në zhvillimin e qytetit mesjetar; përcakton strukturën shoqërore të Evropës mesjetare; krahason mënyrën e jetesës së shtresave të ndryshme shoqërore në Evropën mesjetare; evidenton tiparet e artit, kulturës, arsimit dhe besimit fetar në qytetet mesjetare. Marrëdhëniet midis dy qytetërimeve, perëndimor dhe lindor <ul style="list-style-type: none"> përshkruan marrëdhëniet midis qytetërimit arab dhe atij evropian; përkufizon termin kryqëzatë; shpjegon shkaqet e fillimit të kryqëzatave; evidenton pasojat e kryqëzatave në marrëdhëniet mes dy qytetërimeve; njih dhe vlerëson disa nga figurat historike që i përkasin kësaj tematike, si: Papa Urbani II,Saladini, Dhimitri i Arbrit, etj.
Koncepte dhe terma	
Feudalizëm; fisnikëri; vasalitet; bujkrobëri; vasal; detyrim; qytete; konflikte; shtresa shoqërore; çiflig; arkond; kështjellë; korporatë; esnafe; çirak; punë me mëditje; kryqëzatë;	
Situata të sugjeruara	
Aspekte të sistemit feudal në territoret arbërore	
<ul style="list-style-type: none"> përshkruan ndryshimet kryesore që solli zhvillimi i marrëdhënieve feudale në territoret arbërore. 	
Karakteristikat kryesore të qyteteve mesjetare në territoret arbërore	
<ul style="list-style-type: none"> rendit disa të dhëna për kulturën arbërore, si: gjuhën, simbolet shtetërore, monedhat, ndërtime, veshjet, veglat e punës, armët etj.; përmend dhe përshkruan disa nga aspektet e zhvillimit të arsimit, letërsisë, artit dhe të fesë në mesjetë. 	

Tematika 5. Tiparet e sistemeve politike evropiane shekujt XII - XV

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathhtësi, qëndrime dhe vlera mbi procesin e lindjes së shtet-kombeve: nga copëtimi feudal te mbretëritë e përqendruara, veçoritë e këtij procesi në Evropën perëndimore. Tematika trajton Mbretërinë e Anglisë, atdheun e parlamentarizmit; kalimin nga monarkia absolute në atë kushtetuese: marrëdhëniet midis mbretërve dhe princërve në Angli; lindjen e parlamentarizmit në Angli dhe ndikimin e tij në zhvillimet e mëvonshme historike. Njëpërmjet kësaj tematike, nxënësit kuptojnë rëndësinë që pati Karta e Madhe e Lirive si fillesë historike e demokracisë parlamentare.

Tematika zhvillon modelin klasik të monarkisë absolute në Francë, copëtimin feudal të saj, hapat e forcimit të monarkisë franceze, karakterin e absolutizmit francez. Njëpërmjet kësaj tematike, nxënësit aftësohen dhe për organizimin politik ekonomik dhe shoqëror të Perandorisë Osmane, zhvillimin e arsimit, artit, kulturës, shkencës në mesjetë.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 8 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektsh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika sëbashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

Klasa 6 Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës	Klasa 6 Shkathhtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës
5.1. Fillesat e shtet-kombeve	<p>Fillesat e shtet-kombeve</p> <ul style="list-style-type: none"> • përkufizon konceptin shtet-komb; • tregon shtet-kombet në hartën e Evropës mesjetare; • përshkruan procesin e kalimit nga copëtimi feudal në shtet-kombe; • dallon veçoritë e procesit të krijimit të shtet-kombeve, në Evropën Perëndimore; • përshkruan karakteristikat e sistemit politik të Evropës Perëndimore, duke evidentuar forcimin e pushtetit mbretëror.
5.2. Mbretëria e Anglisë, atdheu i parlamentarizmit	<p>Mbretëria e Anglisë, atdheu i parlamentarizmit</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan marrëdhëniet midis princërve dhe mbretërve në Angli; • vlerëson ndarjen e pushtetit të mbretit nga parlamenti; • vlerëson rolin e Kartës së Madhe të Lirive në respektimin e të drejtave humane; • dallon ndryshimet ndërmjet monarkisë kushtetuese dhe asaj absolute.
5.3. Monarkia franceze – model i absolutizmit	<p>Monarkia franceze – model i absolutizmit</p> <ul style="list-style-type: none"> • shpjegon marrëdhëniet hierarkike midis feudalëve dhe mbretërve në Francë; • përshkruan etapat e zhvillimit të monarkisë franceze, duke evidentuar karakterin klasik të absolutizmit francez.
5.4. Perandoria Osmane	<p>Perandoria Osmane</p> <ul style="list-style-type: none"> • tregon lidhjen midis selxhukëve dhe osmanëve; • përshkruan kushtet historike të formimit të Perandorisë Osmane; • përshkruan rrugën e krijimit të shtetit osman;

<p>5.5. Kultura dhe besimi në qytetërimet mesjetare</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tregon karakterin dhe organizimin politik dhe shoqëror të perandorisë osmane. <p>Kultura dhe besimi në qytetërimin mesjetar</p> <ul style="list-style-type: none"> • evidenton tiparet e zhvillimit të artit, kulturës, arsimit në qytetërimet mesjetare; • dallon rolin e fesë në qytetërimet mesjetare; • krahason tendencat e zhvillimit të artit , kulturës dhe arsimit në qytetërimin arab dhe atë perëndimor; • njeh dhe vlerëson disa nga figurat historike që i përkasin kësaj tematike, si: Henriku II, Henriku VII, Mbreti Xhon, Uat Tajler, Eduardi i Anglisë, Huniadi, Mehmeti II, Llazari, Skënderbeu etj.
<p style="text-align: center;">Konceptet dhe termat</p> <p>Shtet-komb; Karta e Madhe e Lirive; parlamentarizëm; monarki absolute; monarki kushtetuese; republikë; selxhuk; sulltan; spahi; kaza; nahije; vilajet; pasha; sanxhak; kadi; dukat; Kuvendi i Lezhës;</p>	
<p style="text-align: center;">Situata të sugjeruara</p> <p>Ndryshimet ndërmjet sistemeve politike evropiane: Anglia dhe Franca</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krahason ndryshimet ndërmjet sistemit politik anglez dhe sistemit politik francez. <p>Pasojat e murtajës (vdekja e zezë) në mesjetë.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dallon pasojat që shkaktoi murtaja në Angli. <p>Principata e Arbrit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Njeh aspekte të jetës në principatën e Arbrit, si: vendndodhja e saj në hartën e Evropës, organizimi shtetëror, zhvillimi urban, kultura dhe besimi. <p>Principatat arbërore në prag të pushtimit osman</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përcakton tiparet të jetës së përditshme në këto principata. <p>Jeta dhe veprimtaria e heroit tonë kombëtar Gjergj Kastriot Skënderbeu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskuton për jetën dhe origjinën e Gjergj Kastriot Skënderbeut; • vlerëson rolin e tij si hero kombëtar; • vlerëson jehonën e veprës së Skënderbeut në artin dhe kulturën botërore. <p>Trashëgimia e qytetërimeve mesjetare sot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vlerëson trashëgiminë e qytetërimeve mesjetare. <p>Lidhja e shqiptarëve me qytetërimet evropiane të shek. XV</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kërkon, grumbullon, përzgjedh materiale, duke evidentuar • lidhjen e shqiptarëve me qytetërimet evropiane të shek. XV. 	

Klasa 6

Qëndrimet dhe vlerat

- Demonstron aftësitë bazë të kërkimit historik.
- Vlerëson rëndësinë që ka e shkuara në ndërtimin e së tashmes.
- Vlerëson rëndësinë e burimeve historike në ndërtimin objektiv të ngjarjes historike.
- Shtron pyetje dhe gjen përgjigje, vlerëson burimet, identifikon dhe analizon interpretime të ndryshme dhe gjykon bazuar në argumente.
- Respekton saktësinë e burimeve historike dhe dallon diferencën midis faktit dhe supozimit.
- Vlerëson rolin e mjedisit gjeografik në lindjen dhe zhvillimin e një qytetërimi.
- Vlerëson rolin e arritjeve qytetërimi antike në jetën e sotme.
- Vlerëson rolin e demokracisë antike në zhvillimin e qytetërimin grek dhe qytetërimi të mëvonshme.
- Vlerëson krijimin e së Drejtës Romake, si një prej legjislacioneve më të rëndësishme të jurisprudencës botërore.
- Vlerëson disa nga figurat historike që i përkasin antikitetin, si: Minos, Homeri, Solon, Klisteni, Perikliu, Jul Cezari, Oktaviani, Spartaku, Romuli, Atila, Teodoriku, Aleksandri i Madh etj.
- Vlerëson etnosin ilir.
- Vlerëson arritjet e qytetërimi antike në art, kulturë dhe arsim.
- Vlerëson arritjet e qytetërimin arab në art, kulturë dhe shkencë.
- Vlerëson disa nga figurat historike, si: Justiniani, Muhamedi, Omar Kahjan, Avicena etj.
- Vlerëson rolin e tregtisë në zhvillimin e qytetit mesjetar.
- Vlerëson disa nga figurat historike, si: Papa Urbani II, Saladini, Progoni, Gjini, Dhimitri etj.
- Vlerëson ndarjen e pushtetit të mbretit nga parlamenti.
- Vlerëson rolin e Kartës së Madhe të Lirive në respektimin e të drejtave humane.
- Vlerëson tiparet e zhvillimit të artit, kulturës, arsimit në qytetërimet mesjetare.
- Vlerëson disa nga figurat historike që i përkasin mesjetës, si: Henriku II, Henriku VII, Mbreti Xhon, Uat Tajler, Eduardi i Anglisë, Huniadi, Mehmeti II, Llazari, Skënderbeu etj.
- Vlerëson trashëgiminë e qytetërimi mesjetare.
- Vlerëson pozitën e qytetërimin shqiptar brenda qytetërimin botëror.
- Forcon ndjenjën e identitetit kombëtar dhe të respektit për historinë kombëtare, me qëllim zgjerimin e përmasave evropiane në studimin e historisë.
- Demonstron, përmes studimit të historisë, aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre në jetë, në punë dhe në shoqëri.
- Vlerëson rëndësinë e historisë në kuptimin e ngjarjeve të së shkuarës.
- Vlerëson gamën e burimeve historike dhe të informacionit, si: dokumentet, burimet e shtypura, historinë gojore, mediet e ndryshme, pikturat, muzetë, galeritë, fotografitë, muzikën dhe internetin, si baza për studimin dhe përshkrimin e një ngjarjeje historike.
- Vlerëson trashëgiminë kulturore botërore.
- Respekton origjinën historike dhe kupton dobinë e larmisë etnike dhe kulturore të shoqërisë.
- Demonstron gatishmëri për të pranuar njerëzit nga komunitete të ndryshme.

- Shfaq krenari për vendin e tij.
- Vlerëson dhe respekton larminë në shoqëri, si dhe kontributin e kulturave dhe grupeve të ndryshme fetare e shoqërore.
- Tregon se disa ngjarje dhe ndryshime mund të interpretohen në mënyra të ndryshme dhe shpjegojnë arsyet e mundshme për këtë interpretim.
- Vlerëson dhe respekton pikëpamjet e të tjerëve.
- Tregon integritet në aksesimin dhe përdorimin etik të informacionit.
- Paraqet dhe komunikon lirshëm mendimet e tij.
- Është krijues dhe prezanton idetë e reja të tij.
- Demonstron interes dhe kuriozitet për historinë.
- Demonstron shpirtin e objektivitetit dhe paanësisë.
- Vlerësohet dhe përdor mendimin kritik dhe kritikën konstruktive në situata të thjeshta.
- Demonstron pavarësi dhe besim në vetvete.
- Respekton punën e kryer mirë dhe pranimin e opinioneve të tjera (madje edhe të kundërta) duke treguar tolerancë.
- Demonstron vullnet në arritjen e rezultateve.
- Respekton përpjekjet personale dhe ato në grup.

<p>1.3.Ndryshimet fetare në Evropë</p> <p>1.4.Perandoria Osmane dhe Evropa</p> <p>1.5.Shoqëria, arti dhe kultura në shek. XVI-XVII</p>	<p>Perandoria Osmane dhe Evropa</p> <ul style="list-style-type: none"> • tregon në hartë zgjerimin e Perandorisë Osmane; • tregon faktorët që sollën ndërprerjen e ekspansionit osman në Evropë; • vlerëson trashëgiminë e qytetërimit osman në art, në kulturë, në shkencë, në ekonomi dhe në jetën e përditshme. <p>Shoqëria, arti dhe kultura në shek. XVI-XVII</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan strukturën dhe ndryshimet që ndodhën në shoqërinë evropiane në shek. XVI - XVII; • përcakton ndryshimet që ndodhën gjatë shek. XVI - XVII, në teknologji, në shkencë, në art, në arsim, në arkitekturë dhe në ide; • njih disa nga figurat historike që i përkasin kësaj teme, si: Papa Leoni, Gutenbergu, Erazmi i Roterdamit, Luteri, Kalvini, Leonardo da Vinçi, Mikelanxhelo Buonaroti, Kristofor Kolombi, Vasko de Gama, Magelani, Servantesi, Shekspiri, Galileu, Koperniku, Marlin Barleti, Pal Ëngjëlli, Mikel Maruli, Tomeu, Biçikemi, Gazulli etj.
<p>Koncepte dhe terma</p> <p>Humanizëm; rilindje; zbulimet e mëdha gjeografike; “Bota e Re”; koloni; perandori koloniale; skllavëri; modern; reformacion; kundërreformacion; Koncili i Trentës;</p>	
<p>Situata të sugjeruara</p> <p>Humanistët shqiptarë</p> <ul style="list-style-type: none"> • vlerëson njëkohshmërinë e humanizmit shqiptar me atë evropian; • njih humanistët tanë, duke vlerësuar veprimtarinë e tyre; • përshkruan kontributin e tyre në shkallë kombëtare dhe ndërkombëtare, si: Tomeu, Biçikemi, Gazulli, Maruli, Barleti, Gjon Buzuku. <p>Zbulimi i kontinentit Afrikan</p> <ul style="list-style-type: none"> • vlerëson fazat nëpërmjet të cilave evropianët arritën të njohin kontinentin e Afrikës (njohja bregdetare, njohja e brendshme e kontinentit afrikan); • shpjegon rëndësinë që pati në zhvillimin shoqëror zbulimi i këtij kontinenti. <p>Zbulimi i Australisë</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan jetën e banorëve vendas (indigjen), gjurmët, kulturën dhe shkëmbimet kulturore; • përcakton ardhjen e parë të evropianëve në këtë kontinent dhe ndikimin e tyre në jetën e vendasve; • shpjegon kalimin e Australisë në një koloni angleze. <p>Ndikimi i kulturës osmane në kulturën shqiptare</p> <ul style="list-style-type: none"> • vlerëson ndikimin e kulturës osmane në arkitekturë, art, zakone, tradita, veshje, kulinari, etj. <p>Aspekte të artit, kulturës dhe arsimit në Shqipëri gjatë shekujve XVI-XVII</p>	

- përshkruan rolin e shkollave klerikale;
- përcakton veçoritë e piktorëve të mëdhenj, si: Onufri, Shpataraku dhe Selenica;
- vlerëson arkitekturën e kohës: kështjellat, qytetet dhe objektet e kultit.

Tematika 2. Koha e ndryshimeve thelbësore

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathhtësi, qëndrime dhe vlera mbi sistemin monarkik në Evropë, absolutizmin në Francë, parlamentarizmin në Angli; iluminizmin – shekullin e arsyes; Revolucionin e parë industrial; faktorët që bënë të mundur Revolucionin bujqësor dhe Revolucionin industrial; efektet e ndryshimeve industriale dhe bujqësore në jetën e njerëzve (p.sh.: kushtet e jetesës, punësimit,

migrimet etj.); Revolucioni Anglez: Revolucioni e Lavdishëm, triumfin e parlamentarizmit; Revolucioni Amerikan: pavarësinë e kolonive angleze në Amerikën e Veriut; shpalljen e Kushtetutës amerikane; Luftën Civile; Revolucioni Francez: fazat e tij, Deklarata mbi të Drejtat e Njeriut dhe qytetarit; periudha Napoloniane e Francës, Evropa pas rënies së Napolonit, Kongresi i Vjenës.

Tematika trajton jetën dhe nacionalizmin Evropën e shekullit XIX; lëvizjet kombëtare dhe mënyrat e ndryshme të krijimit të komb-shteteve të reja (Perandoria Habsburgase, bashkimin e shteteve gjermane dhe italiane); gjithashtu, përshkruan Perandorinë Osmane dhe turrjen e saj; Revolucioni e dytë Industrial; fillesat e demokracisë liberale (Angli, Francë, SHBA, Gjermani), si dhe sistemin kolonial në shekullin XIX.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 20 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte, të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika sëbashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

<p style="text-align: center;">Klasa 7 Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>	<p style="text-align: center;">Klasa 7 Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>
<p>2.1.Ndryshimet në kulturën politike dhe në ekonominë evropiane</p>	<p>Ndryshimet në kulturën politike dhe në ekonominë evropiane</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan konceptin pushtet absolut; • përshkruan veçoritë e absolutizmit francez; • vlerëson arritjet në art, në kulturë dhe në shkencë gjatë periudhës së Luigjit XIV; • tregon vlerat e parlamentarizmit anglez; • përshkruan veçoritë karakteristike ndërmjet dy mbretërive (Angli, Francë), duke evidentuar ndryshimet kryesore ndërmjet tyre;
<p>2.2.Revolucioni i Parë Industrial</p>	<p>Revolucioni i Parë Industrial</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan faktorët që paraprind Revolucioni e Parë Industrial; • shpjegon procesin e kalimit nga puna me dorë në atë me makinë; • përshkruan rrjedhojat sociale të Revolucionit të Parë Industrial.
<p>2.3.Revolucioni Anglez</p>	<p>Revolucioni Anglez</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan shkaqet e fillimit të Revolucionit Anglez; • vlerëson rëndësinë e Revolucionit të Lavdishëm; • tregon tiparet e qeverisjes pas revolucionit në Angli.
<p>2.4.Revolucioni Amerikan</p>	<p>Revolucioni Amerikan</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan shkaqet e luftës për pavarësi të kolonive angleze të Amerikës së Veriut; • evidenton rolin e Deklaratës së Pavarësisë të kolonive angleze të Amerikës së Veriut; • tregon shkaqet e luftës civile dhe rrjedhojat e saj.
<p>2.5.Revolucioni Francez</p>	<p>Revolucioni Francez</p> <ul style="list-style-type: none"> • tregon shkaqet e shpërthimit të revolucionit në Francë; • vlerëson rolin e deklaratës mbi të “Drejtat e Njeriut dhe Qytetarit në ndryshimet sociale dhe politike në Francë;

<p>2.6. Jeta dhe nacionalizminë Evropën e shekullit XIX</p> <p>2.7. Perandoria Osmane dhe tkurrja e saj</p> <p>2.8. Industrializimi dhe qytetërimi botëror: Revolucioni i Dytë Industrial</p> <p>2.9. Fillesat e demokracisë liberale (Angli, Francë, SHBA, Gjermani)</p> <p>2.10. Sistemi kolonial në shekullin XIX</p>	<ul style="list-style-type: none"> • përshkruan reformat kryesore të periudhës së Napolonit; • përcakton vendimet e Kongresit të Vjenës. <p>Jeta dhe nacionalizminë Evropën e shekullit XIX</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan konceptin nacionalizëm; • tregon shkaqet e lindjes së nacionalizmit dhe përhapjen e tij në Evropë (Perandorisë Habsburgase e Perandoria Osmane (në Ballkan) dhe shtetet gjermane e italiane); • përshkruan lëvizjet nacionale në Perandorinë Habsburgase, në shtetet gjermane dhe në Perandorinë Osmane (në Ballkan); • tregon ndryshimet që pësoi arti dhe kultura nga ndikimin i nacionalizmit në Evropë. <p>Perandoria Osmane dhe tkurrja e saj</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan tiparet e krizës së Perandorisë Osmane; • dallon përpjekjet e Perandorisë Osmane për daljen nga kriza nëpërmjet reformave; • përcakton rrymat nacionaliste në Perandorinë Osmane; • shpjegon shkaqet e rënies së Perandorisë Osmane. <p>Industrializimi dhe qytetërimi botëror: Revolucioni i Dytë Industrial</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan përparimin e madh të sektorit industrial (çeliku, nafta energjia elektrike etj.); • vlerëson zbulimet e mëdha shkencore të kohës dhe rëndësinë e tyre; • vlerëson Revolucionin e Dytë Industrial si shprehje e ndryshimeve të mëdha që pësoi shoqëria. <p>Fillesat e demokracisë liberale (Angli, Francë, SHBA, Gjermani)</p> <ul style="list-style-type: none"> • vlerëson ndikimin e ngjarjeve të 1848 në zhvillimet politike dhe shoqërore të Evropës; • përshkruan lëvizjen qytetare për të drejtën elektorale, çështjet punëtore dhe institucionalizimin e partive politike si fillesa të demokracisë liberale në Evropë dhe në SHBA. <p>Sistemi kolonial në shekullin XIX</p> <ul style="list-style-type: none"> • përcakton konceptin kolonializëm; • tregon në hartë kolonitë evropiane; • shpjegon faktorët e shtrirjes së sistemit kolonial dhe pasojat e tij;
<p>Koncepte dhe terma</p> <p>Absolutizëm; iluminizëm; parlamentarizëm; monarki parlamentare; liberalizëm; pashallëk; Revolucion i Lavdishëm; hop; zhvillim i vrullshëm; luftë civile; luftë për pavarësi; kushtetutë, liri, barazi, vëllazëri; nacionalizëm; bashkim kombëtar; shtet i pavarur; revolucion industrial;</p>	
<p>Situata të sugjeruara</p> <p>Rilindja shqiptare</p> <ul style="list-style-type: none"> • vlerëson ndikimin e iluminizmit në Rilindjen shqiptare; • vlerëson rilindësit iluministë: Naum Veqilharxhi, Pasko Vasa, Jani Vreto, Hoxha Tahsin; Naim e Sami Frashëri. <p>Ndërtimi i një fotomontazhi ku pasqyrohet ndryshimi që pësoi Evropa në zhvillimin industrial, bujqësor dhe atë të komunikacionit tokësor dhe detar</p>	

- paraqet pamje dhe kuriozitete nga makina me avull e Wattit, fabrikave të para, lokomotivave e anijeve të kësaj periudhe etj.;
- pasqyron figurat e shpikësve të mëdhenj, si: Wattit, Fultonit etj.

Respektimi i të drejtave të njeriut

- vlerëson rolin e Linkolnit në mbrojtjen e të drejtave themelore të njeriut.

Shpërbërja e Perandorisë Osmane dhe krijimi i shteteve nacionale në Ballkan

- përshkruan revolucionet në Serbi e në Greqi dhe pasojat e tyre;
- përcakton në hartë shtetet e reja ballkanike që u krijuan në gjysmën e dytë të shekullit XIX;
- grumbullon dhe përshkruan rolin e figurave shqiptare në revolucionin grek.

Hapja e shkollave shqipe

- vlerëson rolin e dijeve, alfabetit dhe të shkollës shqipe (Korçë, Prizren) në forcimin e frymës kombëtare, si kërkesë themelore e kohës;
- përshkruan rolin që pati hapja e shkollës së parë shqipe në krijimin e sistemit arsimor shqiptar;
- realizon kërkime të thjeshta mbi historikun e shkollës në krahinë ose figura të arsimit në zonë.

Shqipëria në 1912-1913.

- vlerëson rëndësinë e krijimit të shtetit të pavarur shqiptar, 1912;
- tregon ndikimin e konferencës së ambasadorëve në Londër në ndryshimin e hartës së Ballkanit.

Ndërtimi i një fotomontazhi ku të pasqyrohen arritjet e Revolucionit të Dytë Industrial

- paraqet pamje nga fabrika ku përdoret energjia elektrike, hidrocentrale dhe termocentrale, uzina të prodhimit të automobilave etj;
- vlerëson figurat e shquara të shkencës: Edisoni, vëllezërit Rai, Pasteri, Mari dhe Pier Kyri etj;
- Prezanton nëpërmjet TIK-ut .

Demokracia liberale në ambientin tonë shkollor

- vlerëson lirinë e fjalës, të shtypit, të organizimit, të fesë, të kulturave të ndryshme etj;
- përcakton pozicionin e djalit dhe të vajzës në ambientet shkollore dhe në organizmat vendimmarrës.

Klasa 7

Qëndrimet dhe vlerat

- Vlerëson rëndësinë e historisë në kuptimin e ngjarjeve të së shkuarës.
- Demonstron aftësitë bazë të kërkimit historik.
- Vlerëson rëndësinë që ka e shkuara në ndërtimin e të tashmes.
- Vlerëson rëndësinë e burimeve historike në ndërtimin objektiv të ngjarjes historike.
- Vlerëson gamën e burimeve historike dhe të informacionit, si: dokumentet, burimet e shtypura, historinë gojore, mediet e ndryshme, pikturat, muzetë, galeritë, fotografitë, muzikën dhe internetin, si baza për studimin dhe përshkrimin e një ngjarjeje historike.

- Shtron pyetje dhe gjen përgjigje, vlerëson burimet, identifikon dhe analizon interpretime të ndryshme dhe gjykon bazuar në argumente.
- Respekton saktësinë e burimeve historike dhe dallon diferencën midis faktit dhe supozimit.
- Vlerëson pozitën e qytetërimit shqiptar brenda qytetërimit botëror.
- Vlerëson kulturën e popujve të “Botës së Re”.
- Vlerëson krijimin e kolonive të para si parakusht i krijimit të perandorive botërore.
- Vlerëson trashëgiminë e qytetërimit osman në art, në kulturë, në shkencë, në ekonomi dhe në jetën e përditshme.
- Vlerëson kontributin e përparimeve shkencore në shoqërinë evropiane.
- Vlerëson disa nga figurat historike që i përkasin kësaj linje, si: Papa Leoni, Gutenbergu, Erazmi i Roterdamit, Luteri, Kalvini, Leonardo da Vinçi, Mikelanxhelo Buonaroti, Kristofor Kolombi, Vasko de Gama, Magelani, Servantesi, Shekspiri, Galileu, Koperniku, Marlin Barleti, Pal Ëngjëlli, Mikel Maruli, Tomeu, Biçikemi, Gazulli etj.
- Vlerëson arkitekturën e kohës mesjetare në Shqipëri: kështjellat, qytetet dhe objektet e kultit.
- Vlerëson arritjet në art, në kulturë dhe në shkencë gjatë periudhës së Luigjit XIV.
- Vlerëson rëndësinë e Revolucionit të Lavdishëm.
- Vlerëson Aktin mbi të Drejtat e Njeriut.
- Vlerëson rolin e Deklaratës së Pavarësisë të kolonive angleze të Amerikës së Veriut.
- Vlerëson risitë e Kushtetutës amerikane në qytetërimin botëror.
- Vlerëson rolin e Deklaratës mbi të “Drejtat e Njeriut dhe Qytetarit.
- Vlerëson Revolucionin e Dytë Industrial si shprehje e ndryshimeve të mëdha që pësoi shoqëria në gjysmën e dytë të shekullit XIX.
- Vlerëson disa nga figurat historike që i përkasin kësaj linje, si: Luigji XIV, Volter, Loku, Ali Pasha, Bushatlinjtë, Oliver Kromëll, Xheferson, Ëashington, Linkoln, Robespierin, Napoleoni, Bismarku, Mançini, Kavuri, Garibaldi etj..
- Vlerëson rilindësit iluministë: Naum Veçilharxhi, Pasko Vasa, Jani Vreto, Naim e Sami Frashëri.
- Vlerëson rolin e dijeve dhe të shkollës shqipe në forcimin e frymës kombëtare, si kërkesë themelore e kohës.
- Vlerëson rolin eshoqërive patriotike të diasporës shqiptare në: Rumani, Turqi, Itali, SHBA.
- Vlerëson kryengritjen e vitit 1912.
- Vlerëson figurat e shquara të shkencës: Edisoni, vëllezërit Rai, Pasteri, Mari dhe Pier Kyri etj.
- Forcon ndjenjën e identitetit kombëtar dhe të respektit për historinë kombëtare, me qëllim zgjerimin e përmasave evropiane në studimin e historisë.
- Demonstron, përmes studimit të historisë, aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre në jetë, në punë dhe në shoqëri.
- Vlerëson trashëgiminë kulturore botërore.
- Respekton origjinën historike dhe kupton dobinë e larmisë etnike dhe kulturore të shoqërisë.
- Demonstron gatishmëri për të pranuar njerëzit nga komunitete të ndryshme.
- Shfaq krenari për vendin e tij.
- Vlerëson dhe respekton larminë në shoqëri, si dhe kontributin e kulturave dhe grupeve të ndryshme fetare e shoqërore.
- Tregon se disa ngjarje dhe ndryshime mund të interpretohen në mënyra të ndryshme dhe shpjegojnë arsyet e mundshme për këtë interpretim.
- Vlerëson dhe respekton pikëpamjet e të tjerëve.

- Tregon integritet në aksesimin dhe përdorimin etik të informacionit.
- Paraqet dhe komunikon lirshëm mendimet e tij.
- Është krijues dhe prezanton idetë e reja të tij.
- Demonstron interes dhe kuriozitet për historinë.
- Demonstron shpirtin e objektivitetit dhe paanësisë.
- Vetëvlerësohet dhe përdor mendimin kritik dhe kritikën konstruktive në situata të thjeshta.
- Demonstron pavarësi dhe besim në vetvete.
- Respekton punën e kryer mirë dhe pranimin e opinioneve të tjera (madje edhe të kundërta) duke treguar tolerancë.
- Demonstron vullnet në arritjen e rezultateve.
- Respekton përpjekjet personale dhe ato në grup.

KLASA 8

TEMATIKA 1. PERIUDHA TRONDITJEVE TË MËDHA (1914-1945)

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi Luftën e Parë Botërore: rritjen e tensioneve, krijimin e dy aleancave kundërshtarë politike dhe ushtarake (Antanta dhe Blloku Qendror); shkaqet dhe pretekstin e luftës; përfundimin dhe pasojat e luftës; Konferencën e Paqes dhe Lidhjen e Kombeve;

Sistemet politike midis dy luftërave: totalitarizmi komunist e fashist; vendosjen e regjimit komunist në Rusi; Italinë fashiste dhe Gjermaninë naziste; ekonominë në periudhën midis dy luftërave botërore: sistemet ekonomike dhe veçoritë e tyre; krizën e madhe ekonomike 29'-30', shkaqet dhe pasojat e saj; kapërcimin e krizës nga demokracitë kryesore perëndimore 1918 – 1939 (Anglia, Franca dhe SHBA); shoqërinë artin, kulturën dhe shkencën: ndryshimet shoqërore pas luftës; rritjen e rolit të shoqërisë, forcimin e rolit të rinisë, të gruas, të intelektualëve dhe të punëtorëve; tiparet e reja të artit dhe të kulturës në të dyja sistemet.

Lufta e Dytë Botërore: shkaqet e Luftës së Dytë Botërore, karakterin e saj, Holokausti, zhvillimin dhe përfundimin e luftës; pasojat e Luftës së Dytë Botërore. Rolin e institucioneve evropiane dhe ndërkombëtare në zgjidhjen e konflikteve

Kjo tematike sugjerohet të zhvillohet në 12 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe orë mësimore për veprimtari/projekte të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”, si dhe orë për teste. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

Klasa 8

Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës

Klasa 8

Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës

<p>1.1. Lufta dhe paqja 1914-1920</p>	<p>Lufta dhe paqja 1914-1920</p> <ul style="list-style-type: none"> • përcakton dhe përdor këto koncepte e terma historikë: luftë botërore, blloqe ndërluftuese, fronte luftimi, rend i ri botëror, vetëvendosje, Konferencës së Paqes Paris, Lidhjes së Kombeve; • përcakton aleancat politike e ushtarake në prag të luftës; • shpjegon rritjen e tensionit në Evropë, duke evidentuar shkaqet e Luftës së Parë Botërore; • evidenton ndryshimin midis shkaqeve dhe pretekstit të luftës; • tregon dhe gjykon rrjedhojat ekonomike, sociale dhe psikologjike të luftës; • shpjegon vendimet më të rëndësishme të Konferencës së Paqes; • shpjegon arsyet dhe vlerëson rëndësinë e krijimit të Lidhjes së Kombeve.
<p>1.2. Sistemet politike në vitet 1920-1939</p>	<p>Sistemet politike në vitet 1920-1939</p> <ul style="list-style-type: none"> • përcakton dhe përdor këto koncepte e terma historikë: komunizëm, fashizëm, totalitarizëm, diktaturë, liberalizëm, demokraci; • shpjegon dhe gjykon rrugët dhe shkaqet e ardhjes në pushtet të qeverisjeve totalitare; • evidenton tiparet e sistemeve kryesore politike në vitet 1920-1939; (Gjermani;BRSS;SHBA) • portretizon figurat e sistemeve kryesore politike në vitet 1920-1939 duke përshkruar drejtimitet e politikës së brendshme e të jashtme të këtyre figurave.
<p>1.3. Ekonomia në vitet 1920-1939</p>	<p>Ekonomia në periudhën në vitet 1920-1939</p> <ul style="list-style-type: none"> • përcakton dhe përdor këto koncepte e terma historikë: depresioni i madh, “marrëveshja e re”, shteti i mirëqenies, mbiprodhim, klasë e mesme; • përshkruan dhe gjykon gjendjen ekonomike pas Luftës së Parë Botërore; • evidenton dhe gjykon shkaqet dhe pasojat e krizës 1929-1933; • vlerëson politikat e ndryshme që ndërmorën Anglia, Franca dhe SHBA-të për të dalë nga kriza ekonomike: shteti i mirëqenies në Angli, Fronti Popullor në Francë, marrëveshja e re (Kursi i Ri i Rusveltit në SHBA).
<p>1.4. Shoqëria, arti, kultura dhe shkenca në vitet 1920-1939</p>	<p>Shoqëria, arti, kultura dhe shkenca në vitet 1920-1939</p> <ul style="list-style-type: none"> • shpjegon ndryshimet sociale, kulturore dhe shkencore që pësoi shoqëria nëperiudhën midis dy luftërave botërore; • dallon ndryshimet ndërmjet tipareve të shoqërive totalitare me ato të shoqërive demokratike; • evidenton karakteristikat e artit dhe,kulturës në vitet 1920-1939.
<p>1.5. Lufta e Dytë Botërore (1939-1945)</p>	<p>Lufta e Dytë Botërore (1939-1945)</p> <ul style="list-style-type: none"> • shqyrton dhe tregon shkaqet që çuan në fillimin e Luftës së Dytë Botërore dhe karakterin e saj; • dallon blloqet kryesore ushtarake në prag të Luftës së Dytë Botërore; • përcakton në hartë frontet kryesore të Luftës së Dytë Botërore; • shpjegon dhe gjykon pasojat e Luftës së Dytë Botërore: pasojat ekonomike, pasojat sociale, pasojat psikologjike; pasojat e holokaustit; • vlerëson rolin institucioneve evropiane dhendërkombëtare në zgjidhjen e konflikteve të luftës;

- vlerëson dhe të provon shkallën e përdorimit të njohurive, të shprehive, të aftësive dhe të qëndrimeve, që zotëron nxënësi për ngjarjet historike të ndodhura gjatë dhe ndërmjet dy luftërave botërore;

Koncepte dhe terma

Luftë Botërore; aleancë politike dhe ushtarake; blloqe ndërluftuese; rend i ri botëror; fronte luftimi; holokaust; Konferenca e Paqes; Lidhja e Kombeve; totalitarizëm; fashizëm; komunizëm; nazizëm; diktaturë; demokraci; liberalizëm; kursi i ri i Rusveltit; tregues social; depresioni i madh; shteti i mirëqenies në Angli; fronti popullor në Francë; mbiprodhim; klasë e mesme;

SITUATA TË SUGJERUARA PËR TEMATIKËN “PERIUDHA TRONDITJEVE TË MËDHA (1914-1945)”

Shqipëria gjatë viteve 1914 – 1918

- përshkruan gjendjen e Shqipërisë gjatë viteve 1914 -1918.

Armëpushim 20-vjeçar apo paqe?

- shqyrton dhe gjykon natyrën e marrëdhënieve ndërkombëtare në periudhën midis dy Luftërave Botërore.

Jeta qytetare shqiptare në vitet '30

- portretizon qytetin shqiptar;
- përshkruan ndikimet e jetës moderne evropiane në qytetin shqiptar të viteve '30;
- ndërton një album fotografik të kohës.

Republika dhe monarkia shqiptare

- dallon ndryshimet ndërmjet republikës dhe monarkisë;
- identifikon figurat historike të kohës, duke evidentuar rolin e tyre në jetën politike shqiptare;
- prezanton nëpërmjet formave të ndryshme të komunikimit ngjarjet kryesore historike.

Diskutim për jetën e Shqipërisë në vitet '30 nëpërmjet filmit “Koncert në vitin ‘36”

- përshkruan mënyrën e jetesës së shoqërisë shqiptare në vitet '30;
- vlerëson figurën e këngëtares Tefta Tashko Koço dhe kontributin e saj në art;
- shqyrton një sërë interpretimesh të së kaluarës nëpërmjet personazheve të këtij filmi për të vlerësuar vlefshmërinë objektive të figurave të tyre sot nën dritën e fakteve të reja.

Qëndrimi i shqiptarëve ndaj hebrenjve në Luftën e Dytë Botërore

vlerëson rolin e shqiptarëve ndaj hebrenjve.

TEMATIKA 2. QYTETËRIMET E SOTME BASHKËKOHORE (1945 – SOT)

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstronjë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi periudhën pas Luftës së Dytë Botërore; rrjedhojat e Luftës së Dytë Botërore; krijimin e OKB-së, arsyet dhe qëllimin e saj; Konferencën e Paqes.

Tematika trajton rimëkëmbjen e ekonomisë evropiane pas Luftës së Dytë Botërore; Luftën e Ftohtë: fillimin e Luftës së Ftohtë, rolin e dy superfuqive; organizimin e bllokut perëndimor dhe atij komunist. Veçoritë e ekonomisë në shtetet e bllokut komunist; veçoritë e ekonomisë në shtetet e bllokut perëndimor;

Revolucionin e Tretë Industrial, ndikimin e tij në zhvillimet ekonomike e shoqërore botërore. Nëpërmjet kësaj tematike nxënësit aftësohen për shoqërinë artin, kulturën dhe arsimin në Evropën e viteve 1945 – 1990; ndryshimet në strukturën shoqërore dhe në mënyrën e jetesës; lëvizjet sociale në Evropë e në SHBA-së. Zhvillimet e reja në art, në kulturë, në shkencë dhe në arsim.

Përfundimin e Luftës së Ftohtë: shndërrimet në Bashkimin Sovjetik; shembjen e Murit të Berlinit dhe revolucionet demokratike në shtetet e Evropës Qendrore dhe Lindore; ndryshimet e hartës politike të Evropës në përfundim të Luftës së Ftohtë, rolin e institucioneve ndërkombëtare.

Zhvillon hapat e mëtejshëm drejt integritimit evropian; prirjet e qytetërimeve sot: jetën e përditshme në qytetërimet e sotme; revolucionin e teknologjisë së informacionit dhe komunikimit; teknologjinë dhe mjedisin; globalizimin.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 18 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe orë mësimore për veprimtari/projekte të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”, si dhe orë për teste Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

Klasa 8 Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës	Klasa 8 Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës
<p>2.1. Bota pas Luftës së Dytë Botërore</p>	<p>Bota pas Luftës së Dytë Botërore</p> <ul style="list-style-type: none"> • tregon vendimet e Konferencës së Paqes, duke evidentuar ndryshimet që ato sollën në botën e pasluftës; • përshkruan karakterin dhe qëllimet e OKB-së; • përcakton karakteristikat e ekonomisë së pas luftës; • shpjegon rolin e programit ekonomik UNRRA dhe Planit Marshall në rindërtimin e Evropës së pas luftës.
<p>2.2. Lufta e Ftohtë</p>	<p>Lufta e Ftohtë</p> <ul style="list-style-type: none"> • përcakton dhe përdor këto koncepte e terma historikë: Luftë e Ftohtë, Perde e Hekurt, superfuqi, bllok/kamp politik; • përshkruan shkaqet e Luftës së Ftohtë dhe krijimin e blloqeve ushtarake (NATO dhe Traktati i Varshavës); • shpjegon pasojat e Luftës së Ftohtë ;
<p>2.3. Ekonomia gjatë viteve të Luftës së Ftohtë</p>	<p>Ekonomia gjatë viteve të Luftës së Ftohtë</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan tiparet kryesore të organizimit ekonomik të shteteve perëndimore dhe lindore; • shpjegon arsyet dhe rrugët drejt integritimit ekonomik-politik të shteteve të bllokut perëndimor

<p>2.4. Shoqëria, arti, kultura dhe arsimi në Evropën e viteve 1945 – 1990</p>	<p>(Komuniteti Evropian i Çelikut dhe i Qymyrit, Komuniteti Ekonomik Evropian);</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan tiparet kryesore të organizimit ekonomiko-politik të shteteve të bllokut komunist (KNER); • evidenton arsyet e “bumit ekonomik” në shtetet e bllokut perëndimor, duke e krahasuar me zhvillimin ekonomik në bllokun lindor; • përshkruan prirjet e Revolucionit të Tretë Industrial (elektronik); • vlerëson ndikimin që pati Revolucioni i Tretë Industrial në perspektivën ekonomike shoqërore të Botës.
<p>2.5. Përfundimi i Luftës së Ftohtë</p>	<p>Shoqëria, arti, kultura dhe arsimi në Evropën e viteve 1945 – 1990</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan mënyrën e jetesës në shoqërinë evropiane të viteve 1945 – 1990; • shqyrton lëvizjet sociale në Evropë duke vlerësuar arritjet e tyre (lëvizja feministe, lëvizja e të rinjve, lëvizja kundër diskriminimit racial); • tregon tiparet e reja në art, kulturë, shkencë dhe arsim në Evropën e viteve 1945 – 1990; <p>Përfundimi i Luftës së Ftohtë</p> <ul style="list-style-type: none"> • përcakton dhe përdor këto koncepte e terma historikë: revolucion demokratik, gllasnost, perestrojkë; • përshkruan ngjarjet që shënuan përfundimin e Luftës së Ftohtë; • përcakton lëvizjet antikomuniste që çuan në transformimin e shteteve komuniste në shoqëri demokratike; • evidenton në hartën politike të Evropës, ndryshimet territoriale të pas Luftës së Ftohtë (Bashkimi i Gjermanisë, shpërbërja e Jugosllavisë dhe procesi i pavarësisë së Kosovës).
<p>2.6. Bashkimi Evropian</p>	<p>Bashkimi Evropian</p> <ul style="list-style-type: none"> • vendos në linjën e kohës etapat e formimit dhe zgjerimit të BE-së;(nga Komuniteti Evropian i Çelikut dhe i Qymyrit, Komuniteti Ekonomik Evropian deri më sot) • evidenton Traktatin e Mاستrihtit, si vazhdues të procesit të integritimit evropian; • vlerëson rolin dhe rëndësinë e Bashkimit Evropian; • liston në mënyrë skematike institucionet kryesore vendimmarrëse të Bashkimit Evropian, duke evidentuar misionin e tyre; • vlerëson zgjerimin e procesit të integritimit euro-atlantik në shtetet ish-komuniste të Evropës Qendrore dhe Lindore;
<p>2.7. Prirjet e qytetërimeve sot</p>	<p>Prirjet e qytetërimeve sot</p> <ul style="list-style-type: none"> • evidenton lëvizjet e reja sociale; • përcakton ndryshimet që sollin në jetën ekonomike dhe shoqërore Revolucioni i Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit; • diskuton kuptimin e ndotjes së mjedisit; • evidenton efektet e globalizimit ;

- përshkruan format dhe mënyrat e ndryshme të jetesës në qytetërimet e sotme, duke gjykuar mbi raportet trashëgimi dhe tendencat e reja sot;
- shpjegon tiparet dhe prirjet e reja të artit, kulturës dhe arsimit;
- shpjegon prirjet e zhvillimit të shkencës dhe të teknologjisë drejt zbulimit të kozmosit, modernizimit dhe automatizimit të jetës;

Koncepte dhe terma

Konferencë e Paqes; OKB; bashkekzistencë paqësore; çmilitarizim; komitete për të drejtat e njeriut; armë bërthamore; garë armatimesh; hipi; liberalizëm modern; ekonomi mikse; neoliberalizëm; shoqëri e konsumit; modeli sovjetik; Luftë e Ftohtë; blloqe ushtarake; NATO' Traktati i Varshavës; Plani Marshall; KNER; lëvizje sociale; Revolucion i Tretë Shkencor; Gllasnost; Perestrojkë; integrim; euro; Revolucion Demokratik; Bashkim Evropian; bashkim monetar; globalizëm; Revolucioni i Informatikës;

SITUATA TË SUGJERUARA PËR TEMATIKËN “QYTETËRIMET E SOTME BASHKËKOHORE (1945 – SOT)”

Shqipëria pas Luftës së Dytë Botërore (1945 – 1946)

- përshkruan gjendjen ekonomike politike të Shqipërisë menjëherë pas Luftës së Dytë Botërore.

Shteti shqiptar dhe politika e tij e jashtme gjatë Luftës së Ftohtë

- evidenton pozicionin e Shqipërisë në arenën ndërkombëtare.

Izolimi dhe bunkerizimi i Shqipërisë

- evidenton izolimin nëpërmjet aspekteve të jetës së përditshme në Shqipëri.

Ideologjizimi i arsimit, i artit dhe i kulturës në Shqipëri në vitet 1945 – 1990

- shqyrton dhe interpreton veçoritë e artit arsimit dhe jetës së përditshme gjatë viteve '45-'90.

Aspekte të jetës së përditshme në Shqipëri gjatë viteve '45-'90.

- krahason aspekte të jetës së përditshme ndërmjet një familjeje shqiptare dhe një familjeje evropiane gjatë viteve '45-'90.(veshje; mobilim; muzikë; art; arsim; burrë; grua; fëmijë).

Republika e pavarur e Kosovës si shteti më i ri në botë

- përshkruan rrugën e zhvillimit historik që ka kaluar Kosova drejt pavarësisë;
- vlerëson ndikimin e institucioneve ndërkombëtare në krijimin e shtetit të Kosovës;

Diskuton një nga këto tema:

- Jetohe më mirë dhe konsumohet më shumë.
- Bota sot një qendër globale.

- Jeta pa teknologjinë e komunikimit sot.

Klasa 8 Qëndrimet dhe vlerat

- Demonstron aftësitë bazë të kërkimit historik.
- Vlerëson rëndësinë që ka e shkuara në ndërtimin e të tashmes.
- Vlerëson rëndësinë e burimeve historike në ndërtimin objektiv të ngjarjes historike.
- Shtron pyetje dhe gjen përgjigje, vlerëson burimet, identifikon dhe analizon interpretime të ndryshme dhe gjykon bazuar në argumente.
- Respektin saktësinë e burimeve historike dhe dallon diferencën midis faktit dhe supozimit.
- Vlerëson pozitën e qytetërimit shqiptar brenda qytetërimit botëror.
- Forcon ndjenjën e identitetit kombëtar dhe të respektit për historinë kombëtare, me qëllim zgjerimin e përmasave evropiane në studimin e historisë.
- Gjykon dhe vlerëson natyrën e ndryshueshme të konflikteve dhe bashkëpunimit ndërmjet vendeve dhe popujve dhe ndikimet e saj në çështjet kombëtare, etnike, racore, kulturore apo fetare, duke përfshirë natyrën dhe ndikimin e luftërave botërore, Holokaustit dhe rolin e institucioneve evropiane dhe kombëtare në zgjidhjen e konflikteve.
- Vlerëson drejtimit e ndryshme në fushën e artit, kulturës dhe mënyrave të jetesës në shoqërinë e dy sistemeve (demokratike dhe totalitare).
- Gjykon arsyet dhe vlerëson rëndësinë e krijimit të Lidhjes së Kombeve.
- Vlerëson politikat e ndryshme që ndërmorën Anglia, Franca dhe SHBA-të për të dalë nga kriza ekonomike: shteti i mirëqenies në Angli, Fronti Popullor në Francë, marrëveshja e re (Kursi i Ri i Rusveltit në SHBA).
- Gjykon pasojat e Luftës së Dytë Botërore: pasojat ekonomike, pasojat sociale, pasojat psikologjike; holokausti.
- Vlerëson figurat historike që luajtën rol kyç në ngjarjet historike të periudhës 1939 – 1945.
- Vlerëson rolin e institucioneve evropiane dhe kombëtare në zgjidhjen e konflikteve të luftës.
- Vlerëson rolin e programit ekonomik UNRRA dhe Planit Marshall në rindërtimin e Evropës së pas luftës.
- Vlerëson tiparet e reja që manifestoi arti, kultura, shkencat dhe arsimin në Evropën e viteve 1945 – 1990.
- Vlerëson ndikimin që pati Revolucioni i Tretë Industrial në perspektivën ekonomike shoqërore të botës.
- Gjykon shkaqet e fillimit të Luftës së Ftohtë, arsyt e ndarjes së botës në dy blloqe, pasojat e saj në zhvillimet politike, ekonomike e shoqërore dhe vlerësojnë ecurinë e zhvillimeve të mëvonshme ekonomike, të njohura si “mrekullia ekonomike” ose “vitet e arta”, gjatë së cilës u realizua kalimi në shoqërinë post-industriale dhe triumfi i shtetit të mirëqenies sociale.
- Vlerëson zgjerimin e procesit të integritetit euro-atlantik në shtetet ish-komuniste të Evropës Qendrore dhe Lindore.
- Vlerëson tiparet dhe prirjet e reja të artit, kulturës dhe arsimit.
- Vlerëson prirjet e zhvillimit të shkencës dhe të teknologjisë drejt zbulimit të kozmosit, modernizimit dhe automatizimit të jetës.
- Vlerëson perspektivën e zhvillimit të qytetërimeve të sotme si ndryshimet në strukturën sociale, mënyrën e jetesës, botën materiale dhe

shpirtërore, zhvillimin e klasës së mesme, rritjen e rolit të gruas në qeverisje; globalizmin, uniformitetin, zhvillimin e shkencës, teknologjisë, kulturës, artit dhe arsimit.

- Demonstron, përmes studimit të historisë, aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre në jetë, në punë dhe në shoqëri.
- Vlerëson rëndësinë e historisë në kuptimin e ngjarjeve të së shkuarës.
- Vlerëson gamën e burimeve historike dhe të informacionit, si: dokumentet, burimet e shtypura, historinë gojore, mediet e ndryshme, pikturat, muzetë, galeritë, fotografitë, muzikën dhe internetin, si baza për studimin dhe përshkrimin e një ngjarjeje historike.
- Vlerëson trashëgiminë kulturore botërore.
- Respekton origjinën historike dhe kupton dobinë e larmisë etnike dhe kulturore të shoqërisë.
- Demonstron gatishmëri për të pranuar njerëzit nga komunitete të ndryshme.
- Shfaq krenari për vendin e tij.
- Vlerëson dhe respekton larminë në shoqëri, si dhe kontributin e kulturave dhe grupeve të ndryshme fetare e shoqërore.
- Tregon se disa ngjarje dhe ndryshime mund të interpretohen në mënyra të ndryshme dhe shpjegojnë arsyet e mundshme për këtë interpretim.
- Vlerëson dhe respekton pikëpamjet e të tjerëve.
- Tregon integritet në aksesimin dhe përdorimin etik të informacionit.
- Paraqet dhe komunikon lirshëm mendimet e tij.
- Është krijues dhe prezanton idetë e reja të tij.
- Demonstron interes dhe kuriozitet për historinë.
- Demonstron shpirtin e objektivitetit dhe paanësisë.
- Vetëvlerësohet dhe përdor mendimin kritik dhe kritikën konstruktive në situata të thjeshta.
- Demonstron pavarësi dhe besim në vetvete.
- Respekton punën e kryer mirë dhe pranimin e opinionëve të tjera (madje edhe të kundërta) duke treguar tolerancë.
- Demonstron vullnet në arritjen e rezultateve.
- Respekton përpjekjet personale dhe ato në grup.

KLASA 9

TEMATIKA 1. PARAHISTORIA DHE ANTIKITETI NË TERRITORET SHQIPTARE

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi periudhën parahistorike, evoluimin e kulturave të para dhe mënyrën e jetesës në parahistori . Nëpërmjet kësaj tematike nxënësit do të kuptojnë dhe gjykojnë për ndryshimet që

solli lindja e bujqësisë dhe zbulimi i metalit në jetën e njeriut. Kjo tematikë do t'i pajisë nxënësit me njohuri dhe me shprehje për ilirët dhe qytetërimin e tyre, shtrirjen, mënyrat e jetesës, organizimin shtetëror, kulturën ilire dhe ndikimi e kulturave fqinje greke dhe romake në territorin ilir.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 2 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Ato kanë për qëllim të vendosin nxënësin në pozitën e një historiani, si një zbulues (eksplorues) dhe mbledhës faktesh e dokumentesh, përzgjedhës, gjurmues (hulumtues) e vlerësues, i aftë për të mbajtur qëndrimin e tij për ngjarje të ndryshme historike, duke u bazuar në burime historike. Nëpërmjet tyre nxënësi demonstroi kompetencat e lëndës dhe kompetencat kyçe të zhvilluara gjatë orëve mësimore. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

<p style="text-align: center;">Klasa 9</p> <p style="text-align: center;">Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>	<p style="text-align: center;">Klasa 9</p> <p style="text-align: center;">Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>
<p>1.1 Periudha parahistorike Gjurmë të parahistorisë në territoret shqiptare</p> <p>1.2 Qytetërimi ilir Ilirët. Organizimi ekonomik dhe shoqëror i tyre</p>	<p>Periudha parahistorike</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifikon ekzistencën e kulturave parahistorike dhe zhvillimin këtyre kulturave; • përcakton në hartë qendrat e banuara prehistorike; • përshkruan mënyrën e jetesës në parahistori; <p>Qytetërimi ilir</p> <ul style="list-style-type: none"> • përcakton në hartë shtrirjen e fiseve kryesore ilire; • përshkruan tiparet e fiseve kryesore ilire; • tregon mënyrën e jetesës së shoqërisë ilire;

Territoret ilire nën Perandorinë Romake Gjuha, arti, kultura dhe besimi tek ilirët	<ul style="list-style-type: none"> • përshkruan organizimin administrativ të territoreve ilire nën Perandorinë Romake; • rendit disa të dhëna për kulturën ilire, gjuhën simbolet, monedhat, ndërtimet, veshjet, veglat e punës, armët, praktikat e varrimit dhe besimin;
Koncepte dhe terma Paleolit, neolit, eneolit, matriarkat, patriarkat, Ilir; mbretëri, paganizëm, autokton, barbar.	
SITUATA TË SUGJERUARA PËR TEMATIKËN: “PARAHISTORIA DHE ANTIKITETI NË TERRITORET SHQIPTARE” Ndikimi i kulturave fqinje greke dhe romake në kulturën ilire <ul style="list-style-type: none"> • evidenton ndryshimet që pësoi jeta dhe kultura ilire nga ndikimi i kulturave fqinje greke dhe romake; • tregon disa nga ndryshimet e jetës qytetare në Iliri gjatë sundimit romak Vizitë në muze ose në një zonë arkeologjike /historike <ul style="list-style-type: none"> • vëzhgon gjurmë të lashtësisë në territoret shqiptare qytetërimit ilir. 	

TEMATIKA 2. TERRITORET SHQIPTARE NË MESJETË (shek. V-fundi i shek. XV)

Përshkrimi i tematikës
<p>Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi territoret shqiptare në Mesjetë. Kjo tematikë ka për qëllim të shpjegojë vazhdimësinë ilire-arbërore, ndarjen e Perandorisë Romake dhe ndryshimet që pësuan territoret shqiptare në Perandorinë Bizantine. Tematika përshkruan veçoritë kryesore të principatave arbërore gjatë shek. XII-XV (Principata e Arbrit, Balshajve, Topiajve, Kastriotëve si dhe ndryshimet kryesore që solli zhvillimi i marrëdhënieve feudale në territoret arbërore. Nëpërmjet kësaj tematike nxënësit njihen me karakteristikat kryesore të qyteteve mesjetare arbërore, kulturën, e artin dhe shoqërinë gjatë mesjetës. Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi gjendjen e territoreve</p>

shqiptare në prag të pushtimit osman. Ajo evidenton momentet kryesore të qëndrimit të klasës feudale shqiptare dhe ballkanike ndaj sulmeve të para osmane. Tematika përshkruan momentet kryesore të jetës dhe veprimtarisë së Gjergj Kastriot Skënderbeut, shkaqet e thirrjes së kuvendit të Lezhës, rëndësinë e tij. Tematika përshkruan tiparet e shtetit nën drejtimin e Gjergj Kastriot Skënderbeut, tiparet e jetës së përditshme, marrëdhëniet e tij.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 6 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

<p style="text-align: center;">Klasa 9</p> <p style="text-align: center;">Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>	<p style="text-align: center;">Klasa 9</p> <p style="text-align: center;">Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>
<p>2.1. Territoret shqiptare në Perandorinë Bizantine</p> <p>Territoret shqiptare gjatë Mesjetës së hershme (shek.V-X).</p> <p>Principatat arbërore në shek. XII-XV</p> <p>Kultura, arti, letërsia, arsimit, besimi në Mesjetë</p>	<p>Territoret shqiptare në Perandorinë Bizantine</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan ndryshimet që pësuan territoret shqiptare në Perandorinë Bizantine • tregon faktorët që ndikuan në lindjen e marrëdhënieve feudale; • evidenton rolin e Principatës së Arbrit si organizim shtetëror; • përshkruan veçoritë e principatave shqiptare gjatë shek. XIV-XV (Balshajt;Topiajt; Kastriotët) ; • tregon karakteristikat e qyteteve mesjetare arbërore dhe mënyrat e jetesës në to; • rendit disa të dhëna për kulturën arbërore, si: gjuhën, simbolet, monedhat, ndërtimet, veshjet, veglat e punës, armët; marrëdhëniet martesore; etj; • përshkruan disa nga aspektet e zhvillimit të arsimit, të letërsisë, të artit dhe të territoret besimit në mesjetë.

<p>2.2. Territoret shqiptare nga fundi i shek. XIV – shek. XV</p> <p>Ardhja e osmanëve në Ballkan. Qëndresa e princërve arbërorë.</p> <p>2.3. Periudha e Gjergj Kastriot Skënderbeut</p> <p>Gjergj Kastriot Skënderbeu dhe Besëlidhja e Lezhës</p> <p>Formimi i shtetit të përqendruar nën drejtimin e Gjergj Kastriot Skënderbeut dhe veprimtaria e tij.</p>	<p>Territoret shqiptare nga fundi i shek. XIV – shek. XV</p> <ul style="list-style-type: none"> • evidenton arsyet e inkursioneve të para osmane në Ballkan dhe në territoret shqiptare. • tregon qëndrimin e feudalëve shqiptarë dhe ballkanikë ndaj sulmeve të para osmane; <p>Periudha e Gjergj Kastriot Skënderbeut</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan momentet kryesore të jetës dhe veprimtarisë së Gjergj Kastriot Skënderbeut. • shpjegon shkaqet e thirrjes së Kuvendit të Lezhës; • liston vendimet e Kuvendit të Lezhës duke evidentuar rëndësinë e tyre; • përshkruan tiparet e shtetit nën drejtimin e Gjergj Kastriot Skënderbeut; • rendit betejat kryesore të shqiptarëve kundër osmanëve nën drejtimin e Besëlidhjes së Lezhës dhe të Gjergj Kastriot Skënderbeut • vlerëson marrëdhëniet e shtetit të Skënderbeut me shtetet e tjera.
<p style="text-align: center;">Koncepte dhe terma</p> <p>Vazhdimësi iliro-arbërore; kultura e Komanit; arbër; asimilim; dyndje sllave; principatë; kodikë; pronja; bashtina; statut; vasalitet; sundim dinastik, kodikë; besëlidhje; ferman; sanxhak bej; haraç; diplomaci; aleanca;</p>	

SITUATA TË SUGJERUARA PËR TEMATIKËN “TERRITORET SHQIPTARE NË MESJETË”

(shek. V-fundi i shek. XV)

Arbëreshët

- Evidentojnë arsyet e largimit nga vendi i tyre;
- tregojnë në hartë vendet ku u vendosën arbëreshët pasi u larguan;
- vlerësojnë ruajtjen e gjuhës, traditave, veshjeve etj;

Vizitë në Muzeun e Krujës

- njihet nga afër me kryeqendrën e shtetit të Skënderbeut;
- identifikon objektet kryesore historike duke u njohur nga afër me organizmin e shtetit gjatë periudhës së Skënderbeut;
- dallon dhe rendit simbolet e shtetit të Skënderbeut.

TEMATIKA 3. TERRITORET SHQIPTARE NËN PERANDORINË OSMANE (FUNDI SHEK. XV-FILLIM I SHEK. XX)

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi organizimin administrativ, legjislativ, ekonomik dhe shoqëror të territoreve shqiptare nën perandorinë osmane. Tematika analizon zhvillimin ekonomik e shoqëror të qyteteve shqiptare në shek. XVII-XVIII dhe faktorët që ndikuan në përhapjen e islamizmit në tokat shqiptare. Ajo tregon rrugën e formimit të pashallëqeve(Shkodrës, Janinës) dhe reformat e ndërmarra nga to, si dhe aspekte të jetës së përditshme në këto pashallëqe. Tematika përshkruan zhvillimin e artit, e kulturës, e arkitekturës, e arsimit dhe fesë gjatë kësaj periudhe. Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi periudhën e Rilindjes Kombëtare Shqiptare: evidenton kushtet historike të lindjes së Rilindjes Kombëtare dhe rolin e elitës intelektuale shqiptare në zhvillimin e ndërgjegjes

kombëtare, përshkruan programin e Rilindjes Kombëtare, platformën dhe organizimin e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, momentet kyçe të lëvizjes arsimore - kulturore, evidenton rëndësinë e mësonjëtores së Korçës, Kongresit të Manastirit dhe atë të Elbasani. Nxënësit aftësohen të shpjegojnë veçoritë e kryengritjeve antiosmane gjatë viteve 1911-1912 dhe karakterin kombëtar dhe autonomist të Memorandumit të Greçes. Nxënësit aftësohen për të shpjeguar evoluimin e Lëvizjes Kombëtare Shqiptare deri në shpalljen e Pavarësisë së Shqipërisë. Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 6 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

<p style="text-align: center;">Klasa 9</p> <p style="text-align: center;">Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>	<p style="text-align: center;">Klasa 9</p> <p style="text-align: center;">Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>
<p>3.1. Territoret shqiptare gjatë sundimit osman</p> <p>Organizimi administrativ i territoreve shqiptare gjatë sundimit osman</p> <p>Jeta ekonomike, kulturore e fetare e shqiptarëve (shek. XVI-XVIII).</p> <p>Pashallëku i Shkodrës dhe Janinës;</p>	<p>Territoret shqiptare gjatë sundimit osman</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan organizimin administrativ, legjislativ, ekonomik dhe shoqëror të territoreve shqiptare nën Perandorinë Osmane; • përshkruan ecurinë ekonomike e shoqërore të qyteteve shqiptare në shek. XVII-XVIII; • evidenton faktorët që ndikuan në përhapjen e islamizmit në tokat shqiptare; • tregon në hartë shtrirjen e Pashallëkut të Shkodrës dhe të Janinës; • përshkruan aspekte të jetës së përditshme në këto pashallëqe; <p>Rilindja Kombëtare Shqiptare</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan kushtet historike të lindjes së Rilindjes Kombëtare Shqiptare; • rendit çështjet kryesore të programit të Rilindjes Kombëtare;

<p>3.2. Rilindja Kombëtare Shqiptare</p> <p>Rilindja Kombëtare Shqiptare</p> <p>Lidhja Shqiptare e Prizrenit dhe veprimtaria e saj.</p> <p>Lëvizja Kombëtare Shqiptare në vitet 1881-1908</p> <p>Shoqëritë shqiptare në diasporë</p> <p>Revolucioni i Turqve të Rinj dhe Lëvizja Kombëtare Shqiptare (1908-1912).</p> <p>Kuvendi i Vlorës dhe Shpallja e Pavarësisë së Shqipërisë</p>	<ul style="list-style-type: none"> • evidenton veprimtarët kryesorë të Rilindjes Kombëtare Shqiptare; • evidenton arsyet e thirrjes së Lidhjes Shqiptare të Prizrenit; • shpjegon platformën dhe organizimin e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit; • evidenton momentet kyçe të Lëvizjes Kombëtare Shqiptare në vitet 1881-1908. • përshkruan veprimtarinë e shoqërive patriotike shqiptare në diasporë • përcakton rolin e shoqërive shqiptare në diasporë në ndërgjegjësimin kombëtar të shqiptarëve; • shpjegon ndikimin që Revolucion i Turqve të Rinj pati në Lëvizjen Kombëtare Shqiptare • evidenton rëndësinë e Kongresit të Manastirit dhe të Elbasanit në lëvizjen kulturore dhe arsimore të shqiptarëve; • evidenton veçoritë e kryengritjeve shqiptare kundër Perandorisë Osmane gjatë viteve 1911-1912; • shpjegon karakterin kombëtar dhe autonomist të Memorandumit të Greçes; • shpjegon kalimin nga platforma autonomiste në atë të Pavarësisë; • liston vendimet e Kuvendit Kombëtar të Vlorës; • vlerëson rëndësinë e shpalljes së Pavarësisë;
<p>Koncepte dhe terma</p> <p>Timar;spahinj; raja;esnafë; elajet; vilajet; sanxhakë; nahije; kaza; pashallëk; sheriat; kanunname; venome; statut; vezir; islamizim;</p> <p>Lëvizje Kombëtare Shqiptare; Rilindje Kombëtare; nacionalizëm; Kongresi i Berlinit; Lidhja Shqiptare e Prizrenit, diasporë; shkolla në gjuhën shqipe, kryengritje, autonomi; kuvend kombëtar, pavarësi.</p>	

**SITUATA TË SUGJERUARA PËR TEMATIKËN “TERRITORET SHQIPTARE NËN PERANDORINË OSMANE
(FUNDI SHEK. XV-FILLIM I SHEK. XX)”**

Ndikimi i kulturës osmane dhe evropiane në Shqipëri gjatë periudhës së sundimit osman

- përshkruan veprën e Onufrit, David Selenicës etj., si dëshmi e ndikimit të kulturës evropiane në Shqipëri;
- vlerëson përpjekjet e shqiptarëve për ruajtjen e traditave dhe objekteve historike.

Album me veprimtarë të Rilindjes Kombëtare Shqiptare

- evidenton veprimtarinë e disa prej veprimtarëve të Rilindjes Kombëtare Shqiptare

TEMATIKA 4. SHQIPËRIA DHE SHQIPTARËT NË VITET 1912 – 1939

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathhtësi, qëndrime dhe vlera mbi përpjekjet e shteti shqiptar në vitet 1912-1914 për konsolidimin e pavarësisë dhe njohjen ndërkombëtare të tij. Tematika përshkruan veprimtarinë e qeverisë së përkohshme të Vlorës, liston vendimet e Konferencës së Ambasadorëve në Londër për statusin, kufijtë dhe organizimin e shtetit shqiptar si dhe përshkruan rrethanat e ardhjes së Princ Vidit në Shqipëri dhe arsyet e largimit të tij. Tematika përshkruan pozitën e Shqipërisë gjatë Luftës së Parë Botërore dhe trajtimin e çështjes shqiptare në Konferencën e Paqes në Paris. Nxënësit identifikojnë shkaqet e thirrjes së Kongresit Kombëtar të Lushnjës duke listuar vendimet e këtij kongresi, evidenton lindjen e parlamentarizmit në Shqipëri, liston grupimet politike gjatë viteve 1920-1924, si dhe shpjegon arsyet që shkaktuan acarimin e jetës politike në Shqipëri të cilat kulmuan me Lëvizjen e Qershorit 1924. Tematika trajton organizimin politik të shtetit shqiptar, ndryshimet në organizimin shtetëror, si dhe masat që u morën për vendosjen e shtetit ligjor. Shpjegon marrëdhëniet e shtetit shqiptar me jashtë (Jugosllavi, Itali). Lëvizjet politike dhe kulturore në Shqipëri; ndryshimet në jetën shoqërore dhe atë ekonomike (ligjet për Reformën Agrare, për divorcin, për heqjen e ferexheve, për arsimin, ndryshimin e fizionomisë së qyteteve). Tematika trajton gjendjen sociale ekonomike dhe

politike të shqiptarëve në Jugosllavi dhe të popullsisë çame në Greqigjatë viteve 1913-1941.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 6 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

Klasa 9 Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës	Klasa 9 Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës
4.1. Sfidat e shtetit të pavarur shqiptar 1912-1920 Shteti shqiptar në vitet 1912-1914 Shqipëria gjatë Luftës së Parë Botërore (1914-1918) Konferenca e Paqes dhe Kongresi i Lushnjës	Sfidat e shteti të pavarur shqiptar në vitet 1912-1920 <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan veprimtarinë e qeverisë së përkohshme të Vlorës; • liston vendimet e Konferencës së Ambasadorëve në Londër për statusin, kufijtë dhe organizimin e shtetit shqiptar; • evidenton rrethanat e ardhjes së Princ Vidit në Shqipëri dhe arsyet e largimit të tij; • evidenton qëndrimin që mbajtën Fuqitë e Mëdha ndaj çështjes shqiptare gjatë Luftës së Parë Botërore; • përshkruan reagimin e shqiptarëve në vitet e Luftës së Parë Botërore, duke evidentuar krijimin e Krahinës Autonome të Korçës dhe thirrjen e Kongresit të Durrësit; • përshkruan qëndrimin e Fuqive të Mëdha ndaj çështjes shqiptare në Konferencën e Paqes në Paris; • identifikon arsyet e thirrjes së Kongresit Kombëtar të Lushnjës; • liston vendimet e Kongresit Kombëtar të Lushnjës;

<p>4.2 Shqiptarët në përpjekje për të konsoliduar shtetin</p> <p>Zhvillimet politike në Shqipëri në vitet 1921-1924</p> <p>Republika Shqiptare (1925-1928)</p> <p>Monarkia Shqiptare (1928-1939)</p> <p>Zhvillimet shoqërore dhe kulturore në Shqipëri në vitet 1920-1939</p> <p>4.3 Shqiptarët në Kosovë dhe Çamëri në vitet 1913-1941</p> <p>Kosova në vitet 1913-1941</p> <p>Shqiptarët në Greqi vitet 1913-1941</p>	<p>Shqiptarët në përpjekje për të konsoliduar shtetin</p> <ul style="list-style-type: none"> •evidenton elementët e para të parlamentarizmit në Shqipëri duke listuar grupimet politike gjatë viteve 1921-1924 •shpjegon arsyet që shkaktuan acarimin e jetës politike në Shqipëri të cilat kulmuan me Lëvizjen e Qershorit 1924; •përshkruan organizimin shtetëror të Republikës Shqiptare; • evidenton ndryshimet në organizimin shtetëror të Shqipërisë nga republika në monarki; • evidenton përpjekjet e mbretit Zog I për të ndërtuar një shteti kombëtar dhe për modernizimin e tij; • përshkruan marrëdhëniet me jashtë të shtetit shqiptar gjatë viteve 1925-1939; • përshkruan aspekte të jetës shoqërore dhe kulturore në Shqipëri në vitet 1920-1939; <p>Shqiptarët në Kosovë dhe Çamëri në vitet 1913-1941</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan gjendjen sociale, ekonomike dhe politike të shqiptarëve në Kosovë dhe Çamëri; • evidenton statusin e shqiptarëve në Mbretërinë Serbo-Kroato-Slllovene {Jugosllavi} dhe në Greqi • evidenton përpjekjet e shtetit shqiptar për mbrojtjen e shqiptarëve në Mbretërinë Serbo-Kroato-Slllovene {Jugosllavi} dhe në Greqi.
<p>Koncepte dhe terma</p> <p>qeveri kombëtare; status ndërkombëtar, administrim ndërkombëtar, asnjësi, zona pushtimi, Traktati i Fshehtë i Londrës, statut,</p>	

vetëvendosje, parlamentarizëm, Pakti i Tiranës; grupime/parti politike; Republikë; monarki; senat; opozitë; reforma evropianizuese; statut; kod civil; kod tregtar; kod penal; autoritarizëm, centralizim; stabilitet; të drejta kombëtare, kolonizim, shpërngulje me dhunë.

SITUATA TË SUGJERUARA PËR TEMATIKËN “Shqipëria dhe shqiptarët në vitet 1912-1939”

Qytetet shqiptare në vitet 20-30

- prezanton nëpërmjet formave të ndryshme të komunikimit zhvillimin e qyteteve shqiptarëve në vitet 1920.

Ndikimi i Italisë në jetën urbane në Shqipëri

- përshkruan ndryshimet që pësoi jeta në Shqipëri, në mënyrën e jetesës, në urbanizim etj.

Arsimi në Shqipëri në vitet 20 -30

- evidenton rolin e arsimit në emancipimin e shoqërisë shqiptare

TEMATIKA 5. SHQIPTARËT DHE LUFTA E DYTË BOTËRORE 1939 – 1944

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstronë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi pozitën e Shqipërisë gjatë Luftës së Dytë Botërore. Kjo tematikë evidenton tiparet e rezistencës shqiptare ndaj pushtuesve italianë dhe gjermanë, ngjashmëritë dhe dallimet e administratave të pushtimit, lidhjen e rezistencës shqiptare me atë të Aleatëve të Mëdhenj të Koalicionit të Kombeve të Bashkuara dhe tregon qëndrimin e shqiptarëve në Kosovë dhe Çamëri gjatë Luftës së Dytë Botërore. Nëpërmjet kësaj tematike nxënësit aftësohen të shpjegojnë rrjedhojat e Luftës së Dytë Botërore për Shqipërinë dhe shqiptarët.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 2 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

<p style="text-align: center;">Klasa 9</p> <p style="text-align: center;">Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>	<p style="text-align: center;">Klasa 9</p> <p style="text-align: center;">Shkathësitë për realizimin e kompetencave të lëndës</p>
<p>5.1. Lufta e Dytë Botërore 1939 – 1944</p> <p>Shqipëria nën pushtimin italian 1939-1941</p> <p>Qëndresa shqiptare ndaj pushtimit italian 1941-1943</p> <p>Shqipëria nën pushtimin gjerman (shtator 1943-nëntor 1944)</p> <p>Përfundimi i Luftës së Dytë Botërore në Shqipëri, rrjedhojat e saj</p> <p>Kosova dhe Çamëria gjatë Luftës së Dytë Botërore.</p>	<p>Lufta e Dytë Botërore 1939 – 1944</p> <ul style="list-style-type: none"> • përcakton tiparet e qëndresës së organizuar të shqiptarëve ndaj pushtimit italian, • përshkruan mënyrën e administrimit të Shqipërisë gjatë pushtimit gjerman; • evidenton qëndrimin e grupimeve të ndryshme politike ndaj pushtuesit gjerman; • shpjegon qëndrimin e shqiptarëve në Kosovë dhe Çamëri gjatë Luftës së Dytë Botërore; • shpjegon pasojat e Luftës II Botërore në Shqipëri; • vlerëson qëndresën e armatosur të shqiptarëve gjatë Luftës së Dytë Botërore dhe të rënët në luftë;
<p>Koncepte dhe terma</p> <p>Bashkim personal; qëndresë; administratë pushtimi; Konferenca e Pezës; aleatë; Konferenca e Mukjes; Lëvizje Nacionalçlirimtare, Front Nacionalçlirimtar; Balli Kombëtar; Legaliteti; dëme lufte; territore të liruara, komunist, nacionalist, luftë çlirimtare, misionet britanike,</p>	
<p style="text-align: center;">SITUATA TË SUGJERUARA PËR TEMATIKËN “SHQIPTARËT DHE LUFTA E DYTË BOTËRORE 1939 – 1944”</p> <p>Kontributi i Rinisë dhe gruas në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare</p> <ul style="list-style-type: none"> • vlerëson kontributin që dhanë gjatë luftës rinia dhe gruaja shqiptare. <p>Album: Hebrenjtë në Shqipëri gjatë Luftës së Dytë Botërore</p>	

TEMATIKA 6. SHQIPËRIA GJATË REGJIMIT KOMUNIST 1945 – 1990

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime mbi vendosjen e regjimit komunist në Shqipëri, tiparet kryesore zhvillimeve politike, ekonomike dhe shoqërore gjatë këtij regjimi dhe pasojat që ai solli për Shqipërinë dhe shqiptarët gjatë viteve 1944-1990. Kjo tematikë përshkruan gjendjen ekonomike, politike dhe aspekte të jetës së përditshme në Kosovë në vitet 1945-1990.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 6 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

Klasa 9 Njohuritë për realizimin e kompetencave të lëndës	Klasa 9 Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës
6.1. Regjimit komunist në Shqipëri 1944-1990 Vendosja e regjimit komunist në Shqipëri Shqipëria gjatë viteve 1944-1948 Ndërtimi i partisë-shtet në Shqipëri, sipas modelit stalinist (1948-1953) Shqipëria gjatë viteve 1954-1961 Shqipëria gjatë viteve 1961-1978 Vetizolimi i shtetit shqiptar dhe kriza e regjimit komunist (1978-1990)	Regjimit komunist në Shqipëri 1944-1990 <ul style="list-style-type: none"> • liston masat që u morën për vendosjen e regjimit komunist në Shqipëri; • përshkruan zhvillimet politike dhe ekonomike në Shqipëri gjatë viteve 1944-1948; • përshkruan opozitën e forcave demokratike dhe antikomuniste ndaj këtij regjimit; • evidenton dhunën e ushtruar nga regjimi për të eliminuar opozitarizmin në Shqipëri; • shpjegon pozitën ndërkombëtare të Shqipërisë në Konferencën e Paqes në

Paris;

- përshkruan problematikat e marrëdhënieve të Shqipërisë me jashtë gjatë viteve 1944-1948, duke evidentuar arsyet e marrëdhënieve të saj me Jugosllavinë e Titos;
- përcakton diktaturën e proletariatit dhe luftën e klasave si tiparin kryesor të regjimit komunist;
- shpjegon politikat ekonomike të shtetit shqiptar, duke evidentuar, shtetëzimin, planifikimin, industrializimin dhe kolektivizimin e bujqësisë si tiparet kryesore të saj;
- shpjegon ndikimin që pati Kursi i Ri i Hrushovit në situatën e brendshme në Shqipëri;
- shpjegon shkaqet e orientimit të ri politik të qeverisë shqiptare drejt BRSS pas prishjes së marrëdhënieve me Jugosllavinë;
- evidenton arsyet e prishjes së marrëdhënieve të Shqipërisë me Bashkimin Sovjetik;
- përshkruan ndryshimet që pësoi shoqëria shqiptare gjatë viteve '60-'70;
- evidenton shtimin e represionit komunist dhe përpjekjet e tij për “krijimin e njeriut të ri”;
- shpjegon pasojat që pati lufta e klasave dhe shkelja e të drejtave të njeriut gjatë regjimit komunist.
- shpjegon shkaqet e orientimit të ri politik të qeverisë shqiptare drejt Republikës Popullore të Kinës;

<p>6.2. Kosova në vitet 1945-90</p> <p>Shqiptarët në ish-Jugosllavi gjatë viteve 1945-1990</p>	<ul style="list-style-type: none"> • shpjegon tiparet e marrëdhënieve të qeverisë shqiptare me Kinën dhe ndikimin e tyre në shoqërinë shqiptare; • përcakton veçoritë e politikës së qeverisë komuniste shqiptare, të cilat çuan në izolimin e plotë të vendit; • evidenton situatën e vështirë ekonomike dhe politike të shoqërisë shqiptare; • përshkruan aspekte të shfaqjes së pakënaqësisë masive dhe individuale ndaj regjimit komunist; • rendit masat që morën drejtuesit e lartë të regjimit në përpjekje për të zbutur krizën e tij. <p>Kosova në vitet 1945-90</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan gjendjen ekonomike, politike dhe qëndresën e shqiptarëve në Jugosllavi 1945-1968; • vlerëson Kushtetutën e vitit 1974 për Kosovën; • përshkruan rrugën e rivendosjes së autoritetit serb në Kosovë dhe pasojat e tij; • shqyrton aspekte të jetës së përditshme në Kosovë;
<p style="text-align: center;">Koncepte dhe terma</p> <p>diktaturë e proletariatit, grupi i deputeteve, opozitë; kryengritje antikomuniste, parti-shtet, kulakë, ekonomi e centralizuar, luftë klasash, sigurimi i shtetit, gjykatë popullore, republikë popullore, asamble kushtetuese, reforma agrare, KNER, Traktati i Varshavës, kolektivizim, industrializim, kult i individit, propagandë, disident, ekonomi e centralizuar dhe e planifikuar, bllokadë ekonomike, vetizolim, shkelje e të drejtave themelore politike dhe sociale të njeriut, kamp internimi, emancipim i gruas, ateizëm, ideologjizimi komunist.</p>	

SITUATA TË SUGJERUARA PËR TEMATIKËN “SHQIPËRIA GJATË REGJIMIT KOMUNIST 1945 – 1990”

Jeta e përditshme

- tregon aspekte të jetës së përditshme të shqiptarëve gjatë viteve të regjimit komunist;

Albumi i opozitarëve të regjimit komunist

- evidenton dhe vlerëson disa nga figurat e shquara demokratike të periudhës komuniste, duke evidentuar kontributin që ata dhanë për Shqipërinë.
- evidenton format e përdorura për ideologjizimin e çdo qytetari;
- përcakton pozitën reale të qytetarit në raport me të drejtat themelore demokratike, si: liria e fjalës, e shtypit, e organizimit, e besimit fetar etj.

TEMATIKA 7. SHQIPËRIA DHE TRANZICIONI ISAJ DREJT DEMOKRACISË DHE EKONOMISË SË TREGUT

Përshkrimi i tematikës

Përmes kësaj tematike, nxënësit demonstrojnë njohuri, aftësi/shkathtësi, qëndrime dhe vlera mbi periudhën e pas rënies së regjimit komunist në Shqipëri dhe sfidat e saj drejt demokracisë dhe ekonomisë së tregut. Nëpërmjet kësaj tematike, nxënësit mësojnë për përpjekjet e Shqipërisë për integrim në strukturat euroatlantike si dhe sfidat e shoqërisë shqiptare në ditët e sotme, gjithashtu ata vlerësojnë rëndësinë që pati për Kosovën shpallja e Pavarësisë.

Kjo tematikë sugjerohet të zhvillohet në 2 orë mësimore. Për tematikën e dhënë më poshtë janë parashikuar dhe veprimtari/projekte të cilat jepen në rubrikën “Situata të sugjeruara”. Këto orë veprimtarish/projektesh mësuesi dhe autori i tekstit i integron brenda orëve të tematikës. Tematika së bashku me veprimtaritë/projektet realizojnë kompetencat lëndore dhe kompetencat kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës.

Klasa 9

Njohuritë për realizimin e kompetencave

Klasa 9

Shkathtësitë për realizimin e kompetencave të lëndës

të lëndës	
<p>7.1. Shqipëria nga tranzicioni në integrimin euroatlantik 1990 – sot Shqipëria gjatë tranzicionit për në demokraci (1990-2013) Proceset e integrimit euroatlantik i Shqipërisë (1990-2013)</p> <p>7.2. Rruga e Kosovës për pavarësi Rruga e Kosovës për pavarësi dhe integrim euro-atlantik</p>	<p>Shqipëria nga tranzicioni në integrimin euroatlantik 1990 – sot</p> <ul style="list-style-type: none"> • përshkruan lëvizjet e dhjetorit 1990 dhe evidenton faktorët që çuan në krijimin e pluralizmit politik; • përshkruan veçoritë e sistemit të ri politik ekonomik e shoqëror; • krahason aspekte të jetës së përditshme të Shqipërisë me aspekte të jetës së përditshme në Evropë; • tregon sfidat e shtetit shqiptar në rrugën e integrimit euro-atlantik; <p>Rruga e Kosovës për pavarësi</p> <ul style="list-style-type: none"> • shpjegon faktorët dhe rrugën e Kosovës për pavarësi; • vlerëson rolin që patën ndërkombëtarët në këtë proces; • vlerëson rëndësinë që pati shpallja e Pavarësisë për Kosovën;
<p>Koncepte dhe terma</p> <p>demokraci, pluralizëm, fushatë elektorale, zgjedhje të lira, liri e shtypit,ekonomi e lirë e tregut, barazi para ligjit, tranzicion, integrimi euroatlantik, NATO, BE, Pavarësia e Kosovës.</p>	
<p>SITUATA TË SUGJERUARA PËR TEMATIKËN “RËNIA E REGJIMIT KOMUNIST. FITORJA E DEMOKRACISË”</p> <p>Jeta e përditshme sot</p> <ul style="list-style-type: none"> • tregon tipare të reja të jetës së përditshme sot; 	
<p>Klasa 9</p> <p>Qëndrimet dhe vlerat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demonstron aftësitë bazë të kërkimit historik. 	

- Vlerëson rëndësinë që ka e shkuara në ndërtimin e të tashmes.
- Vlerëson rëndësinë e burimeve historike në ndërtimin objektiv të ngjarjes historike.
- Shtron pyetje dhe gjen përgjigje, vlerëson burimet, identifikon dhe analizon interpretime të ndryshme dhe gjykon bazuar në argumente.
- Respekton saktësinë e burimeve historike dhe dallon diferencën midis faktit dhe supozimit.
- Vlerëson pozitën e qytetërimit shqiptar brenda qytetërimit botëror.
- Forcon ndjenjën e identitetit kombëtar dhe të respektit për historinë kombëtare, me qëllim zgjerimin e përmasave evropiane në studimin e historisë.
- Vlerëson zhvillimin e qytetërimit ilir;
- Vlerëson aftësinë e Skënderbeut në formimin e shtetit;
- Vlerëson marrëdhëniet e Skënderbeut me shtetet e tjera.
- Vlerëson rëndësinë historike që pati periudha e Skënderbeut;
- Vlerëson zhvillimin e marrëdhënieve feudale në territoret arbërore;
- Vlerëson rëndësinë e Pashallëkut të Shkodrës dhe të Janinës;
- Vlerëson rolin e Rilindjes kombëtare dhe rëndësinë e shpalljes së Pavarësisë;
- Vlerëson sfidat e shtetit të pavarur shqiptar;
- Vlerëson përpjekjet e shtetit shqiptar për ruajtjen e tërësisë tokësore;
- Vlerëson qëndrimin e delegacioneve shqiptare në Konferencën e Paqes;
- Vlerëson qëndresën e armatosur të shqiptarëve gjatë Luftës së Dytë Botërore dhe të rënët në luftë;
- Vlerëson lëvizjen demokratike në të gjithë vendin, zgjedhjet e 22 Marsit 1992 dhe fitoren e demokracisë;
- Vlerëson rolin e shtetit shqiptar në sfidën e integritetit evropian;
- Vlerëson shkaqet dhe pasojat e rezistencës së shqiptarëve në Jugosllavi dhe Greqi pas vitit 1913;

- Vlerëson rëndësinë që pati shpallja e Pavarësisë për Kosovën dhe rolin e ndërkombëtarëve në këtë proces;
- Vlerëson zhvillimet politike, ekonomike dhe shoqërore në Republikën e Kosovës sot;
- Respekton kontributin e shoqërisë shqiptare sot, për ndërkombëtarizimin e problemit çam;
- Demonstron, përmes studimit të historisë, aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre në jetë, në punë dhe në shoqëri.
- Vlerëson rëndësinë e historisë në kuptimin e ngjarjeve të së shkuarës.
- Vlerëson gamën e burimeve historike dhe të informacionit, si: dokumentet, burimet e shtypura, historinë gojore, mediet e ndryshme, pikturat, muzetë, galeritë, fotografitë, muzikën dhe internetin, si baza për studimin dhe përshkrimin e një ngjarjeje historike.
- Vlerëson trashëgiminë kulturore botërore.
- Respekton origjinën historike dhe kupton dobinë e larmisë etnike dhe kulturore të shoqërisë.
- Demonstron gatishmëri për të pranuar njerëzit nga komunitete të ndryshme.
- Shfaq krenari për vendin e tij.
- Vlerëson dhe respekton larminë në shoqëri, si dhe kontributin e kulturave dhe grupeve të ndryshme fetare e shoqërore.
- Tregon se disa ngjarje dhe ndryshime mund të interpretohen në mënyra të ndryshme dhe shpjegojnë arsyet e mundshme për këtë interpretim.
- Vlerëson dhe respekton pikëpamjet e të tjerëve.
- Tregon integritet në aksesimin dhe përdorimin etik të informacionit.
- Paraqet dhe komunikon lirshëm mendimet e tij.
- Është krijues dhe prezanton idetë e reja të tij.
- Demonstron interes dhe kuriozitet për historinë.
- Demonstron shpirtin e objektivitetit dhe paanësisë.

- Vetë vlerësohet dhe përdor mendimin kritik dhe kritikën konstruktive në situata të thjeshta.
- Demonstron pavarësi dhe besim në vetvete.
- Respekton punën e kryer mirë dhe pranimin e opinionëve të tjera (madje edhe të kundërta) duke treguar tolerancë.
- Demonstron vullnet në arritjen e rezultateve.
- Respekton përpjekjet personale dhe ato në grup.

3. UDHËZIME METODOLOGJIKE

Përdorimi i një numri të larmishëm rrugësh dhe metodash në mësimin e historisë nga mësuesit është një përbërës thelbësor në procesin e zbatimit të kurrikulës së historisë, në arritjen e rezultateve të parashikuara të të nxënësve, në aftësimin e nxënësve për ndërtimin dhe demonstrimin e kompetencave kyçe të të nxënësve dhe kompetencave e koncepteve historike, në lidhjen e historisë me lëndët dhe fushat e tjera të të nxënësve, në integrimin e temave ndërkurikulare, si dhe në zotërimin e cilësive historike për përmbushjen me sukses të qëllimeve arsimore.

Të nxënësve në lëndën e historisë mund të realizohet vetëm me anë të pjesëmarrjes aktive të nxënësve në procesin e të nxënësve, në mënyrë që ata të kuptojnë, të përbrendësojnë, të vlerësojnë e të përdorin përmbajtjen e synuar për të ndërtuar mbi të njohuri e aftësi të reja në situata të ndryshme me të cilat do të përballen në të ardhmen.

Edhe pse të nxënësve në mënyrë të pavarur mbetet i rëndësishëm, po aq rëndësi ka edhe dhënia e mundësive me anë të metodologjisë së mësimdhënies për të ndërvepruar me njëri-tjetrin dhe me mjedisin ku jetojnë. Për këtë, shkolla duhet të ofrojë një mjedis mbështetës ku të njihet e të vlerësohet kontributi i secilit nxënës.

Mësuesi duhet të zbatojë në klasë teknika aktive të mësimdhënies dhe të nxënësve. Ai duhet të organizojë aktivitete, të udhëzojë nxënësit për të marrë pjesë në to dhe të mundësojë pjesëmarrjen aktive dhe kuptimplote të nxënësve. Në këtë mënyrë nxënësit do të zhvillojnë ndjenjën e përgjegjësisë për të nxënësve e tyre, duke formësuar kështu aftësitë e para për të nxënësve gjatë gjithë jetës.

Në arsimin e mesëm të ulët, format, metodat, strategjitë dhe teknikat e të mësuarit, duhet të jenë të shumta e të larmishme. Ato zgjidhen në përshtatje me përmbajtjen lëndore, me nivelin e nxënësve, me veçoritë e temave të ndryshme mësimore dhe në varësi të gjendjes së materialeve burimor dhe didaktik.

Metodat dhe teknikat e mësimdhënies që mund të zbatohen gjatë një ore mësimi, gjatë shkallës së tretë të kurrikulës janë të shumta. Si të tilla mund të përdoren: **shpjegimi**, i cili mund të jetë i suksesshëm në të gjitha ato veprimtari të përbashkëta të mësuesit e nxënësve që synojnë të kuptuarit e njohurive për zhvillimin në kohë e në hapësirë të dukurive dhe të proceseve historike; **mësimi zbulues** nëpërmjet të cilit kalohet nga njohuritë elementare në përgjithësime, nga hipotezat në gjetjen e origjinës së dukurive, nga problemet e thjeshta në zgjidhjen e tyre; **biseda**, e cila do të ishte më e efektshme për ato tema ku nxënësit kanë njohuri paraprake të bollshme që fitohen nëpërmjet rrugëve të shumta të informacionit masiv.

Diskutimi është një nga metodat më të thjeshta që përdoret në realizimin e veprimtarive në klasë, kur është fjala për të mundësuar procesin e pjesëmarrjes sa më të gjerë të nxënësve në mësim. Diskutimi është një përzierje e shpjegimeve, mësues-nxënës, e shkëmbimit të pikëpamjeve dhe pyetjeve ndërmjet tyre, e transferimit dhe integritit të njohurive dhe aftësive.

Diskutimi me të gjithë klasën është një mënyrë shumë e mirë për mësuesin/en dhe për nxënësit për të zbuluar se cilat janë qëndrimet e tyre rreth çështjeve, ngjarjeve dhe koncepteve të ndryshme që trajtohen në lëndën e historisë. Gjithashtu, diskutimi është një rast shumë i mirë për të praktikuar të dëgjuarit të nxënësit, të folurën me radhë dhe aftësi të tjera që nevojiten në punën në grup.

Puna me faktet dhe përdorimi i burimeve. Do jetë me vend të përdoren burime të larmishme për njohjen e fakteve historike dhe mësimin e tyre kritik e analitik, e në mënyrë të veçantë :

- Arkivat, duke lejuar në këtë mënyrë të shfrytëzohen dokumente origjinale;
- kinemaja dhe prodhimtaria audiovizuale, qoftë dokumentare, qoftë fantastike ;

- teknologjitë e informacionit, që duhet të përbëjnë objektin e një trajtimi kritik, individual e kolektiv, për të cilin mësuesi luan një rol themelor ;
- përdorimi i strukturuar i dokumenteve historike ndihmon nxënësin të zhvillojë përvojën për vlerësimin e fakteve dhe aftësinë për të formuluar gjykime të arsyeshme.
- llojet e ndryshme të muzeve dhe vendet përkujtimore, që ndikojnë në përkapjen në mënyrë të qartë nga ana e nxënësve të ngjarjeve të fundit, konkretisht në përmasën e tyre të përditshme ;
- historia gojore, me anë të së cilës dëshmitë gojore për ngjarjet e fundit historike mund ta bëjnë historinë më të gjallë në sytë e të rinjve, si dhe mund t'u lënë vend pikëpamjeve e perspektivave të atyre që nuk kanë marrë pjesë në “ historinë e shkruar”.

Studimi kërkimor: Përfshirja në kërkim është pjesë përbërëse e programit të historisë. Duke njohur dhe duke përvetësuar mënyrën se si punojnë historianët, nxënësit zhvillojnë aftësinë për ta zbatuar atë gjerësisht në lëndën e historisë dhe në fusha të tjera.

Përdorimi i kërkimit historik u paraqet nxënësve një mënyrë për të bërë hulumtime, për të organizuar dhe për të shpjeguar ngjarjet që kanë ndodhur. Kërkimi historik është procesi i "të bërit histori". Ai është një proces ciklik (Figura. 1), që fillon me shtrimin e pyetjeve historike, pasohet nga gjetja dhe analiza e burimeve historike për të krijuar fakte dhe dëshmi historike. Dëshmia historike përdoret më pas për të ndërtuar interpretimet historike që kërkojnë t'u përgjigjen pyetje historike.

Figura 1. Procesi i kërkimit historik

Përdorimi i kërkimit historik duhet të jetë në qendër të mëimit të historisë, dhe mësuesit duhet t'i krijojnë mundësinë nxënësit, për të mësuar aftësitë e nevojshme përmes praktikës dhe angazhimit në kërkimin historik. Përdorimi i pyetjeve në çdo njësi mësimore siguron një pikë kontakti për nxënësit, për të kërkuar, sistemuar dhe analizuar informacion, në përgjigje të çështjeve që hulumtohen në programin mësimor. Qasja kërkimore, kur zbatohet në mënyrë efektive, zhvillon cilësitë historike dhe aftëson nxënësit të jenë të pavarur, krijues dhe mendimtarë kritik. Ajo nxit demonstrimin e kompetencave historike dhe kompetencave kyçe të nxënësve. Tabela e mëposhtme paraqet një përforcim të qasjes kërkimore, për të ndihmuar mësuesit në përdorimin e kësaj qasje.

Tabela 5. Përforcimi i qasjes kërkimore

Faza kërkimore	Cilësitë historike të një nxënësi	Qëllimi
1. Bën pyetje historike	<ul style="list-style-type: none"> • Kureshtar 	<p>Më e rëndësishme për procesin e kërkimit është pikënisja. Mësuesit duhet të udhëhiqen nga treguesit e mëposhtme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • angazhojnë interesin e nxënësve; • identifikojnë pyetjet që do të kërkohen;(një pyetje e përgjithshme kërkimore e ndjekur nga nën-pyetje); • planifikojnë procesin e kërkimit; • përshkruajnë rezultatin.
2. Identifikon dhe gjen burimet përkatëse	<ul style="list-style-type: none"> • I logjikshëm • I balancuar 	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit vendosin cilat burime janë të dobishme, cilat nuk janë dhe cilat duhen trajtuar me kujdes (me anë të një shembulli mësuesit udhëzojnë paraprakisht nxënësit .) • Nxënësit krijojnë fakte dhe dëshmi historike.
3. Analizon lidhjen shkak-pasojë	<ul style="list-style-type: none"> • I logjikshëm • I arsyetuar • I ditur 	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit analizojnë lidhjet shkak-pasojë për ndërtimin e ngjarjes duke u bazuar në burimet e gjetura.
4. Ndërton interpretime historike, vlerëson burimet dhe jep argumente	<ul style="list-style-type: none"> • I logjikshëm • I balancuar • Metodik • I arsyetuar • I ditur 	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit mbajnë shënime nga studimi i tyre për burimet. • Nëpërmjet reflektimit dhe diskutimit të drejtuar nga mësuesi, nxënësit janë në gjendje të zhvillojnë përgjigjet për pyetjet hetimore.
5. Kontrollon interpretimet e nxjerra dhe/ose interpretimin e tanishëm historik	<ul style="list-style-type: none"> • I balancuar • I arsyetuar • I ditur 	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit tregojnë zgjerimin, thellimin dhe transferimin e dijeve të tyre.
6. Shpjegimi dhe komunikimi	<ul style="list-style-type: none"> • I logjikshëm • I arsyetuar • Metodik • I balancuar • I ditur 	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit shpjegojnë dhe prezantojnë përgjigjet e pyetjeve të tyre nëpërmjet medieve të ndryshme (me shkrim; me gojë; TIK). • Nxënësit respektojnë mendimet e shokëve të tyre qofshin ato dhe të ndryshme nga të tyret.

Nxënësit duhet të nxiten për të ndërmarrë, sipas nivelit që kanë dhe rrethanave, kërkime individuale, me qëllim që të stimulohen kërshtëria dhe fryma e tyre vetëvepruese në vjeljen e të dhënave, si dhe mendimi i tyre sintetizues.

Në rrafshin grupor të nxënësve, të klasës apo shkollës, zhvillimi i projekteve kërkimore kolektive duhet të nxitet më tej, me qëllim që të krijohen kushtet e dialogut dhe ballafaqimit të hapur e tolerant të mendimeve.

Trajtimi ndërdisiplinor dhe shumëdisiplinor. Mësimi i historisë duhet të përdorë në çdo rast potencialin edukativ të një trajtimi ndërdisiplinor e shumëdisiplinor, duke vendosur lidhje me lëndët e tjera që përbëjnë tërësinë e kurrikulës shkollor, konkretisht me letërsinë, gjeografinë, shkencat shoqërore, përfshirë edhe lëndët shkencore.

Veprimtaritë praktike ose projektet kurrikulare kërkojnë zbatimin e më shumë se një metode dhe teknike, si: kërkimi, intervista, vrojtimi, studimi i rastit, etj. Këto metoda e vënë theksin në ndërtimin e kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe për të nxënësit gjatë gjithë jetës si dhe në demonstrimin e aftësive/shkathtësive, kryesisht aftësisë së punës me dokumentet historike, punës kërkimore, aftësisë për të punuar në grup, aftësisë për të zgjidhur problemin, etj..

Trajtimi ndërkombëtar dhe ndërkufitar. Sipas rrethanave, kërkohet të përkrahet zbatimi i projekteve ndërkombëtare dhe ndërkufitare, mbështetur mbi studimin e një teme të përbashkët, si dhe trajtimet krahasuese apo kryerja e një detyre të përbashkët në shumë shkolla të vendeve të ndryshme, duke përfutur konkretisht nga mundësitë e reja që japin teknologjitë e informacionit dhe vendosja e lidhjeve dhe këmbimeve shkollore.

Mësimi dhe ruajtja në kujtesë. Krahas nxjerrjes në pah të arritjeve pozitive që kanë karakterizuar shekullin XX, si përdorimi paqësor i shkencave për një art më të mirë të jetuari dhe zhvillimi i demokracisë e të drejtave të njeriut, është e nevojshme të merren të gjitha masat edukative për të parandaluar përsëritjen apo mohimin e ngjarjeve shkatërrimtare që kanë ndodhur gjatë këtij shekulli,

domethënë Holokaustin, gjenocidin dhe krimet e tjera kundër njerëzimit, spastrimet etnike, dhunimet masive të të drejtave të njeriut dhe të vlerave themelore, me të cilat është lidhur në mënyrë të veçantë, Këshilli i Evropës. *Për këtë qëllim, duhet :*

- të ndihmohen nxënësit për t'u njohur e ndërgjegjësuar me faktet dhe me shkaqet e atyre faktorëve që kanë karakterizuar në mënyrën më të errët historinë e Evropës në veçanti dhe atë të botës në përgjithësi;
- të reflektohet mbi ideologjitë që kanë çuar në to dhe mbi mjetet që bëjnë të mundur të shmangët përsëritja e fakteve të tilla;
- të sigurohet zbatimi i vendimit të ministrave të Edukimit (Krakovi2000) lidhur me caktimin në shkolla të një dite përkujtimore të Holokaustit dhe për parandalimin e krimeve kundër njerëzimit;
- të kujtojë ashtu si Evropa, 27janarin, si ditën përkujtimore të viktimave të Holokaustit dhe 23 gushtin, si ditën përkujtimore për viktimat e regjimeve totalitare naziste dhe komuniste;
- të pasurohet ndihma e veçantë e Këshillit të Evropës në fushën arsimore brenda Task Force për bashkëpunimin ndërkombëtar lidhur me mësimin e Holokaustit, përkujtimin dhe kërkimin.

Teknologjitë e informacionit e të komunikimit. Në kontekstin e përdorimit shumë të zgjeruar të teknologjive të informacionit dhe komunikimit nga ana e të rinjve, si gjatë jetës së tyre shkollë ashtu edhe jashtëshkollë, ka rëndësi të zhvillohet një pedagogji dhe metodologji që mban parasysh faktin që këto teknologji:

- përbëjnë burimet e pashmangshme në mësimin e historisë ;
- shtrojnë çështje themelore, konkretisht atë të besueshmërisë së burimeve ;
- u lejojnë mësuesve dhe nxënësve të depërtojnë në burime origjinale dhe interpretime të shumëllojta;
- zgjerojnë më së miri mundësinë për t'u futur në informacione dhe të dhëna historike;
- shumëfishojnë dhe lehtësojnë rastet e bashkëpunimit e të dialogut.

Nga ana tjetër, duhet gjithashtu të krijohen kushtet e nevojshme që mësuesi të mund :

- t'u vijë në ndihmë nxënësve, gjatë procesit selektiv, për të vlerësuar besueshmërinë e burimeve të informacionit;
- të marrë masat e nevojshme për luftën kundër përhapjes së përmbajtjeve raciste, në mënyrë të veçantë nëpërmjet sistemit Internet, duke respektuar normat ligjore dhe lirinë e shprehjes;
- të bëjë përpjekje gjatë orës së mësimit për analizë kritike, duke u mbështetur në larmi pikëpamjesh dhe interpretimesh ndërkulturore;
- të nxisë nxënësit për të zhvilluar kompetencat e tyre, si analizat kritike dhe arsyetimin nëpërmjet analogjisë.

Gjatë orëve të ndryshme të mësimit, metodat e teknikat ndërthuren me njëra-tjetrën, aq sa shpesh nuk mund t'i dallosh kufijtë midis tyre, prandaj, vëmendja e veçantë e mësuesit duhet drejtuar te lidhja organike e metodave dhe e teknikave të veçanta që ai përdor brenda një ore mësimi.

Në ndihmë të zbatimit të këtyre metodologjive, në program parashtrohen një sërë veprimtarish të sugjeruara, të cilat i ndihmojnë nxënësit në zotërimin e kompetencave dhe në arritjen e rezultateve të të nxënit të parashikuara në program.

Mësuesi duhet të tregojë kujdes të veçantë që nxënësit të nxiten vazhdimisht të reflektojnë në mënyrë kritike mbi ecurinë e të nxënit dhe punës së tyre në shkollë dhe të transferojnë ata ç`ka kanë mësuar në situata jetësore brenda dhe jashtë shkollës.

Mundësia për të marrë pjesë dhe për të përfituar nga përvojat e lëndës së historisë ashtu si nga çdo lëndë tjetër në shkollë, duhet t'u ofrohet të gjithë nxënësve pa përjashtuar askënd për asnjë shkak. Mësimdhënia duhet të bazohet në interesin më të lartë të nxënësit dhe duhet të sigurojë trajtimin e barabartë me dinjitet e respekt të gjithsecilit.

Nxënësit me nevoja të veçanta

Organizimi i kurrikulës sipas kompetencave, në fusha të nxëni, në shkallë, dhe me fokus integrimin u krijon mësuesve hapësirat për

të përshtatur mësimdhënien sipas nevojave të veçanta të nxënësve dhe për të personalizuar të nxënit e tyre. Mësuesit duhet të marrin parasysh faktin se nxënësit janë të ndryshëm, kanë motivim, interesa, stile të nxëni, nevoja dhe aftësi të ndryshme etj. Në disa raste duhen bërë përshtatje të kurrikulës sipas diferencave të zhvillimit brenda një grupi moshor. Mësuesit mund të zgjerojnë zhvillimin e kompetencave kyçe si ato të komunikimit, të menduarit dhe shoqërore sipas nevojave individuale të nxënësve, për të zvogëluar dhe zhdukur diferencat brenda një shkalle të kurrikulës, në fund të saj.

Nxënësit me vështirësi në të nxënë

Shumë nxënës me vështirësi arrijnë rezultatet e pritshme të të nxënit njësoj si nxënësit e tjerë, nëse bëhen përshtatje në mënyrën e mësimdhënies dhe të vlerësimit të tyre.

Për të arritur nivelin më të lartë të mundshëm të realizimit të kompetencës, mund të zhvillohen programe të veçanta, individuale, për nxënësit me nevoja të veçanta.

Në rastin e nxënësve që formalisht janë përcaktuar si të veçantë, është veçanërisht e rëndësishme që stafi i shkollës, në bashkëpunim me prindërit, të mbështesë të nxënit e tyre. Procedurat dhe teknikat e vlerësimit për nxënës me nevoja të veçanta duhet të diskutohen herë pas here me prindërit dhe vetë nxënësit. Prindërit duhet të kuptojnë se si ndikojnë këto procedura dhe teknika të përshtatura në vlerësimin e punës së nxënësve.

Nxënësit e talentuar

Fleksibiliteti i zhvillimit të programit lejon plotësimin e nevojave individuale të nxënësve të talentuar.

Mësuesit duhet t'u krijojnë kushte dhe situata të tilla që nxënësit të shfaqin dhe të zhvillojnë talentet e tyre. Kjo arrihet nëse atyre u krijohen mundësitë të punojnë me një përmbajtje më të thelluar dhe zgjeruar, të zhvillojnë në mënyrë të vazhdueshme elemente specifike të kompetencave kyçe (p.sh.: aftësitë e nivelit të lartë konjitiv të kompetencës të të menduarit) dhe specifike të fushës, të fokusohen në çështjet kros-kurrikulare, të zgjerojnë mjediset dhe materialet e të nxënit brenda dhe jashtë shkollës.

6.1. Materiale dhe burime mësimore

Përdorimi i mjeteve mësimore në mësimdhënien dhe në procesin e të nxëniet në lëndën e historisë, ndihmon në konkretizimin e ideve dhe të dukurive, në aplikimin e metodave dhe strategjive të mësimdhënies, si dhe e bën mësimin më interesant dhe më rezultativ për nxënësit. Përdorimi i suksesshëm i metodave dhe i teknikave të lartpërmendura, nuk mund të realizohet pa **mjetet e nevojshme didaktike**, të cilat janë të llojeve të ndryshme, si: harta historike të përgjithshme ose tematike, atlase, albume, foto, skica, filma mësimorë, videokaseta, kompjuter, aparat projekcioni, CD, DVD, TIK, etj. Këto mjete po zënë gjithnjë e më shumë vendin që u takon për konkretizimin e një sërë ngjarjesh historike, të cilat janë vështirë të kuptohen pa një konkretizim audioviziv etj.

4. UDHËZIME PËR VLERËSIMIN

Vlerësimi është një aspekt i rëndësishëm i lëndës së historisë. Në përputhje me parimet e qasjes së të nxëniet bazuar në kompetenca, vlerësimi konsiderohet si element i mësimdhënies, i cilipërqendrohet në nivelin e arritjes së kompetencave, fokusohet në matjen e njohurive e aftësive, në arritjen e rezultateve të të nxëniet, dhe në nivelin e përmbushjes së kompetencave. Informacioni i siguruar nga vlerësimi, e ndihmon mësuesin të evidentojë përparimin e nxënësve, të vlerësojë se sa të përshtatshme e të dobishme janë metodat e mësimdhënies që ai përdor, të përmirësojë mësimdhënien dhe të pajisë nxënësit me informacionin përkatës për progresin e tyre.

Vlerësimi është një informacion i rëndësishëm që i shërben nxënësve për të ndjekur vetë ecurinë e tyre në këtë lëndë, për të njohur anët e tyre të forta dhe vështirësitë që hasin në zotërimin e njohurive dhe kompetencave, në mënyrë që të punojnë përkatësisht për përforcimin dhe kapërcimin e tyre. Vlerësimi është një informacion i rëndësishëm edhe për prindërit, me anë të të cilit ata mund të ndihmojnë më mirë në edukimin e fëmijëve të tyre.

I domosdoshëm është vlerësimi i përmbajtjes të lëndës lidhur me zotërimin e njohurive dhe demonstrimin e aftësive historike nëpërmjet treguesve të besueshëm për progresin e tyre. *(p.sh. vetëvlerësimi, intervistë me një listë treguesish, testi objektiv, vëzhgimi i*

kërkimit historik me një listë të saktë treguesish, portofoli, prezantimi me gojë ose me shkrim, projekti kurrikular etj.).

Në përzgjedhjen e praktikave të vlerësimit, në përcaktimin e kohës së përshtatshme, në përzgjedhjen e materialeve për vlerësim mësuesi duhet të ketë parasysh:

- përcaktimin e qëllimit dhe strategjisë së vlerësimit;
- përzgjedhjen e veprimtarive, që mundësojnë demonstrimin e arritjes së kompetencave
- përdorimin e vlerësimit për të verifikuar çfarë dinë aktualisht nxënësit;
- dallimin qartë të qëllimit të detyrës së zgjedhur për vlerësim.

Vlerësimi i nxënësve duhet të nxjerrë në pah arritjet e tyre, në mënyrë që ata të inkurajohen të mësojnë me më shumë dëshirë. Ai duhet të konsiderohet si një mjet në ndihmë të nxënësve, i cili i ndihmon ata të njohin më mirë aftësitë e tyre në të nxënë, të zhvillojnë e të përdorin talentet dhe aftësitë në mënyra sa më të dobishme. Nxënësit vetë duhet të jenë pjesë e procesit të vlerësimit të arritjeve të tyre.

Me anë të vlerësimit, mësuesi informohet rreth çfarë dhe si po mësojnë nxënësit, ç`ka e ndihmon atë të planifikojë mësimdhënien në vijim dhe të përgatisë materiale ose të rishikojë metodologjinë e mësimdhënies për t`iu përshtatur nevojave të nxënësve. Vlerësimi nga ana e mësuesit duhet të marrë në konsideratë edhe aftësinë e nxënësve për të përcaktuar e arritur objektiva për veten.

Vlerësimi zhvillohet në nivele të ndryshme dhe për qëllime të ndryshme, duke përfshirë:

- Vlerësimin formativ brenda klase për qëllime të monitorimit të mësuarit dhe dhënien e mendimit, të mësuesve për të informuar mësimdhënien e tyre dhe për studentët për të informuar të mësuarit e tyre.

- Vlerësimin shumativ (përmbledhës) për qëllime të raportimit dy herë në vit nga shkolla për prindërit dhe kujdestarët për përparimin dhe arritjen e nxënësve.
- Testimin periodik me kampione i fushave të veçanta të të nxënësve në kuadër të vlerësimit të kurrikulës, si pjesë e programit të vlerësimit kombëtar .

Duke qenë se në këtë lëndë përparësi i jepet vlerësimit joformal të nxënësve, teknikat joformale në vijim sugjerohet të shoqërohen, kur është e domosdoshme dhe e mundur, edhe me teknika formale, si testimet me shkrim ose me gojë, sidomos në shkallën e tretë të kurrikulës së arsimit bazë, klasa e gjashtë dhe e shtatë.

Në arsimin e mesëm të ulët, mësuesi i historisë vlerëson saktësinë e informacionit të paraqitur nga nxënësit, aftësitë e tyre për të diskutuar, debatuar, krahasuar, argumentuar dhe parashikuar, duke mbajtur qëndrim vetjak ndaj një ngjarjeje ose figure të caktuar historike. Në lëndën e historisë, mësuesi duhet të vlerësojë aftësinë e nxënësve për të punuar në grup, si dhe aftësinë e tyre për të vlerësuar nga secili nxënës punën e anëtarëve të tjerë të grupit.

Mësuesi i historisë duhet të vlerësojë përdorimin e burimeve alternative nga nxënësit, ballafaqimin e tyre dhe forcën argumentuese ndaj një çështjeje të diskutueshme ose të debatueshme në histori. Kriter vlerësimi për nxënësit në lëndën e historisë është edhe përfshirja e tyre në debat, duke respektuar mendimet e kundërta të njëri-tjetrit, të bazuara mbi argumente ose fakte historike.

Vlerësimi mund të bëhet individual ose në grup, në klasë ose jashtë saj. Nxënësi vlerësohet me notë, ndërsa demonstroi arritjet e tij me gojë, me shkrim ose nëpërmjet veprimtarive dhe produkteve të tjera, si: veprimtari praktike, raste studimore, shkrimi i një eseje, prodhimi i një CD-je, hartimi i një maketi për një ngjarje ose figurë të caktuar historike, projekte etj.

Në punimet e nxënësve me grupe të vogla, mësuesi/ja parashtron peshën e vlerësimit me notë të grupit në tërësi dhe të secilit nxënës në veçanti. Mësuesi nuk e ka të detyrueshëm vlerësimin me notë të nxënësve në çdo orë mësimore dhe të vendosë nota në regjistër për

secilën orë mësimore. Si rregull, nxënësit dhe mësuesit duhet të bashkëbisedojnë lirshëm, si partnerë, rreth përvetësimit të njohurive të fituara në orët e kaluara dhe kryerjes sa më mirë të detyrave jashtë klase. Herëpashere mësuesi duhet të vlerësojë me notë, duke ua bërë të qartë nxënësve që në fillim qëllimin e vlerësimit dhe kriteret e tij.

Vlerësimi me shkrim shërben për aftësimin e komunikimit me shkrim dhe mund të realizohet jo vetëm me laps e letër, por edhe në rrugë elektronike. Mësuesi e vlerëson nxënësin me notë për parashtrimet me shkrim në testimet periodike me shkrim dhe në prezantimet me shkrim të punimeve të tij, të zhvilluara vetë ose në grup.

Mësuesi planifikon teste periodike me shkrim për blloqe të gjera orësh mësimore, që përbëhen nga një ose disa kapituj, të cilët i bashkojnë rezultate të ndërlidhura të të nxënësve. Në përshtatje me qëllimin e vlerësimit me shkrim, ai përdorlloje të ndryshme testesh, që nga minitestet pak minutëshe për një objekt të veçantë të të nxënësve, tek ato njëorëshe; teste me alternativa ose me zhvillim; detyra tematike, projekte kurrikulare etj. Një formë e parashtrimit me shkrim nga nxënësit është edhe testimi përfundimtar.

Dosja e nxënësit, si një mundësi vlerësimi e vetëvlerësimi, është një koleksion i punimeve të tij përgjatë një shkalle të caktuar të kurrikulës. Ajo mund të përmbajë provime me shkrim, detyra tematike, projekte kurrikulare, fotografi e produkte të veprimtarive kurrikulare, tabelë kronologjike të ngjarjeve ose të një periudhe historike, CD, dokumentar mbi një ngjarje historike, biografi për histori gojore, postera, albume, ese, artikuj publicistikë etj.

Dosja i përngjan një albumi me anën e të cilit mësuesi, nxënësi vetë dhe prindërit e tij gjejnë informacion të shpejtë dhe të sintetizuar rreth progresit të nxënësit.

ANEKS 1

Me qëllim që t'u vijë në ndihmë autorëve të teksteve të historisë dhe mësuesve të historisë në realizimin me sukses të këtij programi, në përvetësimin e dijeve dhe demonstrimin e kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe për të nxënit gjatë gjithë jetës, paraqiten në këtë aneks, Rekomandimet Rek (2001)15 e Komitetit të Ministrave të Shteteve anëtare lidhur me mësimin e historisë në Evropën e shekullit të XXI.

Recommendation Rec(2001)15 of the Committee of Ministers to member states on history teaching in twenty-first-century Europe

KËSHILLI I EVROPËS

KOMITETI I MINISTRAVE

Rekomandimet Rek (2001)15 e Komitetit të Ministrave të Shteteve anëtare lidhur me mësimin e historisë në Evropë në shekullin XXI

(miratuar nga Komiteti i Ministrave, më 31 tetor 2001, në mbledhjen 771 të të Deleguarve të Ministrave)

Komiteti i Ministrave, në bazë të nenit 15.b. të Statutit të Këshillit të Evropës,

- Duke pasur parasysh se qëllimi i Këshillit të Evropës është të realizojë një bashkim përherë e më të ngushtë midis anëtarëve të tij.

- Duke vlerësuar Konventën kulturore evropiane nënshkruar në Paris, më 19 dhjetor 1954, që u bën thirrje shteteve të saj nënshkruese të nxisin studimin e historisë dhe të qytetërimit të Palëve të tjera kontraktuese, dhe ta zhvillojë atë në territorin e këtyre Palëve kontraktuese.
- Duke rikujtuar Samitet e Vjenës (1993) dhe të Strasburgut (1997), gjatë të cilave kryetarët e shteteve e të qeverive të shteteve anëtare të Këshillit të Evropës :
  - ✓ Shprehën dëshirën ta shohin Këshillin e Evropës plotësisht në gjendje të ndihmojë për të përballur sfidat e shoqërisë së shekullit XXI ;
  - ✓ shprehën nevojën për të përforcuar mirëkuptimin e ndërsjellë dhe besimin midis popujve, në mënyrë të veçantë nëpërmjet një programi për mësimin e historisë, duke synuar heqjen e paragjyqimeve dhe vlerësimin e ndikimeve pozitive të ndërsjella midis vendeve, feve e ideve të ndryshme, gjatë zhvillimit historik të Evropës.
- Duke theksuar se falsifikimet dhe manipulimet ideologjike të historisë janë të papajtueshme me parimet themelore të Këshillit të Evropës, përcaktuar nga Statuti i tij.
- Duke vlerësuar rekomandimet e Asamblesë parlamentare lidhur me përmasën evropiane të edukimit (Rekomandimi 1111 (1989), porsa i përket historisë dhe mësimin të historisë në Evropë (Rekomandimi 1283 (1996).
- Duke rikujtuar Rezolutën n° 1 miratuar gjatë sesionit të 19-të të Konferencës së përhershme të ministrave evropianë të Edukimit lidhur me temën « Prirje dhe përputhshmëri për edukiminnë Evropë » (Kristiansand, Norvegji, 1997), si dhe konkluzionet e rezolutat e sesionit 20-të të Konferencës së përhershme të ministrave evropianë të Edukimit lidhur me projektin « Tëmësojmë e të shpjegojmë historinë e Evropës së shekullit XX » (Krakovi, Poloni, 2000) .
- Duke rikujtuar deklaratën e miratuar gjatë Konferencës informale të ministrave të Edukimit të Evropës Jug-Lindore, (Strasburg, 1999) me anë të së cilës u rekomandua të ndërmerren aksione pragmatike në fushat për të cilat Këshilli i Evropës ka një përvojë të gjatë e të njohur, konkretisht ndër të tjera mësimin e historisë .

- Duke marrë në konsideratë deklaratën e miratuar gjatë Konferencës rajonale të ministrave të Edukimit të shteteve të Kaukazit (Tbilisi, Gjeorgji, 2000) .
- Nisur nga Rekomandimi n° R (98) 5 i Komitetit të Ministrave drejtuar Shteteve anëtare lidhur me pedagogjinë trashëgimore, në të cilin Ministrat pohojnë se aksionet pedagogjike mbi trashëgiminë janë mjet i privilegjuar për t'i dhënë kuptim së ardhmes nëpërmjet një vështrimi më të mirë të së shkuarës .
- Duke u mbështetur në Rezolutën (98) 4 të Komitetit të Ministrave për itineraret kulturore të Këshillit të Evropës ;
- Duke pasur parasysh Rekomandimin n° R (2000)1 të Komitetit të Ministrave drejtuar Shteteve anëtare mbi nxitjen e bashkëpunimit ndërkufitar midis kolektiviteteve apo autoriteteve territoriale në fushën kulturore, në të cilin ministrat theksojnë se veprimtaritë ndërkufitare u vijnë të rinjve në ndihmë për të krijuar një përfytyrim të ndër-kufishëm, duke i bërë ata të ndjeshëm ndaj larmisë së traditave kulturore e historike.
- Nisur nga rezolutat e Konferencës së 5-të evropiane të ministrave përkatës të trashëgimisë kulturore (Portorož, Slloveni, 2001), në të cilat ministrat theksuan edhe një herë se mësimi i historisë duhet të mbështetet mbi kuptimin dhe shpjegimin e trashëgimisë, dhe të nxjerrë në pah karakterin ndërnacional të trashëgimisë.
- Duke pasur parasysh Rekomandimin n° R (2000) 13 të Komitetit të Ministrave drejtuar Shteteve anëtare për një politikë evropiane në fushën e komunikimit të arkivave, në të cilin ministrat, pasi vërejnë interesin në rritje të publikut për historinë dhe pasi theksojnë se një njohje më e mirë e historisë evropiane të vonshme mund të ndihmojë në parandalimin e konflikteve, bëjnë thirrje për një politikë evropiane në fushën e komunikimit të arkivave, mbështetur mbi parime që janë në përputhje me vlerat demokratike.
- Duke pasur në konsideratë Rekomandimin n° R (97) 20 të Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare lidhur me « gjuhën e urrejtjes », në të cilin gjuha e urrejtjes përkufizohet si përcaktuese e të gjitha formave shprehëse që përhapin, nxitin, shtyjnë a përligjin urrejtjen racore, ksenofobinë apo antisemitizmin, dhe në të cilin Ministrat vërejnë se gjuha e urrejtjes mund të ketë një efekt më të dëmshëm kur përhapet nëpërmjet medieve.

- Duke mos harruar punimet e mëparshme të Këshillit të Evropës në fushën e mësimit të historisë që mbështeten mbi idenë e ripajtimit e të ndikimeve të ndërsjella pozitive midis popujve si punimet e kryera në periudhën e pasluftës, të cilat e vunë theksin në heqjen nga tekstet e historisë të njëanshmërive e paragjykimeve, punimet e njëpasnjëshme të projektit « Historia në Evropën e re », dhe programin « Mësimi i historisë dhe nisma e re e Sekretarit të Përgjithshëm », program që ndihmoi republikat e ish-Bashkimit sovjetik në përpunimin e metodologjive për modernizimin e mësimit të historisë, në nxjerrjen e teksteve të reja dhe rrjedhimisht ripërshtatjen e formimit të mësuesve.
- Duke u njohur me përfundimet e projektit « Të mësojmë e të shpjegojmë historinë e Evropës së shekullit XX » dhe me tërësinë e materialit pedagogjik në përdorim të mësuesve, që u paraqitën gjatë Konferencës përfundimtare të projektit « Vështrime të kryqëzuara mbi shekullin XX », mbajtur simbolikisht në Shtëpinë e Historisë së Republikës federale të Gjermanisë (Haus der Geschichte, Bon, Gjermani, 2001) .
- Duke vërejtur se projekti « Të mësojmë e të shpjegojmë historinë e Evropës së shekullit XX » lejoi ndër të tjera :
  - ✓ të bëhen përpunime të ndjeshme në përpunimin e një koncepti pluralist e tolerant të mësimit të historisë, konkretisht nëpërmjet zhvillimit të aftësive kërkimore individuale dhe analizës ;
  - ✓ të vihen në dukje novacionet pedagogjike mbështetur si në teknologjitë e informacionit, ashtu edhe në burimet e reja didaktike;
  - ✓ të përpunohen shembuj trajtesash të hapura për çështjet e brishta të historisë së Evropës së shekullit XX.

U rekomandon qeverive të Shteteve anëtare, brenda strukturave të tyre kushtetuese, rrethanave kombëtare a vendore dhe sistemit të tyre edukativ :

- të frymëzohen nga parimet që parashtrihen në shtojcën e këtij rekomandimi, në kuadrin e reformave të mësimit të historisë së sotme a të ardhme, dhe të reformave lidhur me formimin e mësuesve të historisë;

- të bëjnë të mundur që, sipas procedurave të përshtatshme kombëtare, rajonale dhe lokale, organizmat e dhura publike e private të vendit të tyre të vihen në dijeni të parimeve që theksohen në këtë rekomandim nëpërmjet dokumenteve referues që përbëjnë bazën e tyre, veçanërisht tërësia e materialeve pedagogjike të përpunuara nga projekti « Të mësojmë e të arsimojmë historinë e Evropës së shekullit XX »;
- të zhvillojnë, sipas modaliteteve që duhen përcaktuar, veprimtari në fushën e mësimin të historisë, me qëllim që të forcohen marrëdhëniet e besimit e të tolerancës në gjirin e vetë shteteve dhe ndërmjet tyre, dhe t'u bëhet ballë sfidave të shekullit XXI;
- të përdorin gjithashtu, në mënyrë të integruar, projekte të tjera të Këshillit të Evropës, në mënyrë të veçantë atë të « Edukimit me qytetari demokratike » dhe punimet e realizuara në fushën e trashëgimisë kulturore ;

I kërkon Sekretarit të Përgjithshëm të Këshillit të Evropës t'ua bëjë të ditur këtë rekomandim shteteve palë të Konventës kulturore evropiane që nuk janë anëtare të Këshillit të Evropës.

Shtojcë për Rekomandimin Rek (2001)15

1. *Objektivat e mësimin të historisë në shekullin XXI*

Mësimi i historisë në një Evropë demokratike duhet :

- të zërë një vend themelor për formimin e individit si qytetar përgjegjës e aktiv për zhvillimin e respektit për tërë llojet e dallimeve, respekt i mbështetur mbi mirëkuptimin e identitetit kombëtar dhe të parimeve të tolerancës ;
- të jetë një faktor vendimtar pajtimi, mirënjohjeje, mirëkuptimi e besimi të ndërsjellë midis popujve ;
- të luajë rol kryesor në zhvillimin e vlerave të tilla themelore si toleranca, mirëkuptimi reciprok, të drejtat e njeriut dhe demokracia ;

- të përbëjë një nga elementët thelbësorë në ndërtimin e Evropës së bashkuar duke u bazuar në trashëgiminë historike e kulturore të përbashkët, pasuruar me larminë që e karakterizon, qoftë edhe në aspektet e veta konfliktuale dhe shpesh dramatike;
- të jetë pjesë e një politike arsimore e cila luan një rol të drejtpërdrejtë në përparimin dhe zhvillimin e të rinjve, në perspektivën e ndërtimit, së bashku me ta, të një Evrope të së nesërme, si dhe me zhvillimin paqësor të shoqërive njerëzore në një perspektivë globale, brenda frymës së mirëkuptimit dhe besimit të ndërsjellë;
- të lejojë të zhvillohet tek të rinjtë aftësia intelektuale për të analizuar e interpretuar informacionin në mënyrë kritike dhe me përgjegjshmëri, nëpërmjet dialogut, nëpërmjet kërkimit të dëshmimeve historike dhe nëpërmjet debatit të hapur e të bazuar në perspektivë të shumëfishta, sidomos përçështje të ndjeshme e të diskutueshme historike;
- t'i lejojë qytetarit evropian të nxjerrë në pah identitetin e vet individual e kolektiv, nëpërmjet trashëgimisë së përbashkët historike në dimensionet e saj lokale, rajonale, kombëtare, evropiane dhe globale;
- të jetë një instrument për parandalimin e krimeve kundër njerëzimit.

2. Shtrembërimet e historisë

Mësimi i historisë nuk mund të jetë mjet manipulimi ideologjik, propagande apo nxitjeje të vlerave ultra-nacionaliste, ksenofobe, raciste apo antisemitiste e mostolerante.

Kërkimet historike dhe vetë historia që mësohet në shkollë, në asnjë rast, dhe me çfarëdo qëllimi qoftë, nuk mund të pajtohen me vlerat themelore dhe Statutin e Këshillit të Evropës po qe se ato lejojnë a popullarizojnë paraqitje të gabuara të historisë, nëpërmjet njërës a tjetrit prej mashtrimeve të mëposhtme :

- falsifikimit të fakteve historike, statistikave të rreme, pamjeve të trukuara, etj;
- ngulimit mbi një ngjarje të caktuar, për të përlijtur a fashitur një ngjarje tjetër ;
- shtrembërimit të së shkuarës për qëllime propagande ;
- interpretimit të tepruar nationalist të së shkuarës, që mund të krijojë "ne" dhe "ata", ndarje në dy pjesë;

- shtrembërimeve burimore historike ;
- mohimit të fakteve historike ;
- mosveprimi me fakte të vërteta historike.

3. Dimensioi evropiane në mësimin e historisë

Duke qenë se ndërtimi evropian është, sa shprehje e një vendimi të hyrë lirshëm nga vetë evropianët, po aq sa dhe një realitet historik, do të ishte e përshtatshme në këtë rast :

- të nxirren në pah marrëdhëniet historike të vijueshme midis rrafshëve lokale, rajonale, kombëtare e evropiane ;
- të mbështetet mësimi i çasteve apo fakteve të historisë, përmasa evropiane e të cilave është e dukshme – në mënyrë të veçantë ngjarjet dhe rrymat historike e kulturore themeluese të ndërgjegjes evropiane ;
- të zhvillohen me të gjitha mjetet e mundshme, veçanërisht nëpërmjet teknologjive të informacionit, projektet e bashkëpunimit e të këmbimit midis shkollave mbi tema që kanë të bëjnë me historinë e Evropës ;
- të rritet interesi i nxënësve për historinë e vendeve të tjera evropiane ;
- të prezantohen dhe zhvillohen mësimdhënie në lidhje me historinë e ndërtimit të vetë Evropës.

Për të zhvilluar përmasën evropiane gjatë mëimit të historisë në një Evropë të zgjeruar, demokratike e paqësore, lypset :

- të mbahen parasysh rezultatet e punimeve të kryera në kuadrin e projektit “Të mësojmë e të arsimojmë historinë e Evropës së shekullit XX” të Këshillit të bashkëpunimit kulturor, si në përmbajtjen e tyre, ashtu edhe në trajtimin metodologjik;
- të ndërmerren, mbi bazën e programeve të Këshillit të Evropës, nisma lidhur me reformën e mëimit të historisë dhe përpunimin e teksteve të reja, si dhe të udhëzuesve metodologjikë, në kuadrin e veprimtarive për zhvillimin dhe forcimin e stabilitetit demokratik;
- të ndërmerren, mbi bazën e programeve të Këshillit të Evropës, nisma lidhur me sensibilizimin dhe pedagogjinë e trashëgimisë;

- të veprohet për shpërndarjen sa më të gjerë të materialit pedagogjik krijuar në kuadrin e projektit “Të mësojmë e të shpjegojmë historinë e Evropës së shekullit XX”, duke përdorur teknologjitë e duhura të informacionit dhe komunikimit ;
- të fuqizohet ndihma për përgatitjen e programeve të reja shkollore dhe të normave për mësimdhënien e historisë, duke përfshirë përpunimin e teksteve të reja shkollore, konkretisht në Federatën e Ruisë, në vendet e Kaukazit, të Evropës Jug-Lindore dhe të rajonit të Detit të Zi;
- të përfitohet nga programi i Këshillit të Evropës për formimin e vazhdueshëm të personelit edukativ, me qëllim që të fitohen njohuri të reja në një kontekst evropian, gjatë të cilit mësuesit të mund të ballafaqojnë pikëpamjet dhe përvojat e tyre.

4. Përmbajtja e programeve

Mësimdhënia e historisë, ndërkohë që duhet të shmangë akumulimin e njohurive enciklopedike, duhet të përfshijë:

- sensibilizimin lidhur me përmasën evropiane, të mbajtur parasysht që gjatë përpunimit të programeve dhe kjo, me qëllim që nxënësit të fitojnë një “ndërgjegje evropiane” të hapur mbi botën;
- zhvillimin e mendimit kritik të nxënësve, të një gjykimi të pavarur e objektiv, dhe kundërvënien ndaj manipulimeve;
- ngjarjet dhe çastet e shënuara të historisë së Evropës, studiuar në rrafshet vendore, kombëtare, evropiane e botërore nëpërmjet periudhave dhe fakteve veçanërisht domethënëse;
- studimin e të gjitha dimensioneve të historisë së Evropës, jo vetëm politike, por edhe ekonomike, shoqërore e kulturore;
- zhvillimin e frymës kërkimore dhe të kërkuesit, konkretisht duke përdorur pedagogjinë e njohjes, në kuadrin e studimit të trashëgimisë, që lejon në këtë mënyrë të nxirren në pah ndikimet ndërkulturore;
- zhdukjen e paragjyqimeve dhe stereotipive, duke theksuar në programe ndikimet e ndërsjella pozitive midis vendeve të ndryshme, feve dhe shkollave doktrimore në zhvillimin historik të Evropës;
- studimin kritik të shtrembërimeve të historisë, qoftë nëpërmjet mohimit të një fakti të dukshëm historik, qoftë nëpërmjet falsifikimit, shmangies, mosnjohjes, apo përdorimit ideologjik;

- studimin e çështjeve të diskutueshme, nëpërmjet mbajtjes parasysh të fakteve, të mendimeve e të pikëpamjeve të ndryshme, si dhe kërkimit të së vërtetës.

5. Metodatat e mësimin

Përdorimi i burimeve

Do jetë me vend të përdoren burimet didaktike më të larmishme për njohjen e fakteve historike dhe mësimin e tyre kritik e analitik, e në mënyrë të veçantë :

- arkivat, të hapura për publikun, veçanërisht në vendet e Evropës qendrore e lindore, duke lejuar në këtë mënyrë të shfrytëzohen tashmë dokumente origjinale, kur asnjëherë më parë nuk ka ndodhur një gjë e tillë;
- kinemaja dhe prodhimtaria audiovizuale, qoftë dokumentare, qoftë fantastike ;
- teknologjitë e informacionit, që duhet të përbëjnë objektin e një trajtimi kritik, individual e kolektiv, për të cilin mësuesi luan një rol themelor ;
- llojet e ndryshme të muzeve të shekullit XX, ngritur gjithandej nëpër Evropë, dhe vendet përkujtimore, që ndikojnë në përkapjen në mënyrë të qartë nga ana e nxënësve të ngjarjeve të fundit, konkretisht në përmasën e tyre të përditshme ;
- historia gojore, me anë të së cilës dëshmitë gojore për ngjarjet e fundit historike mund ta bëjnë historinë më të gjallë në sytë e të rinjve, si dhe mund t'u lënë vend pikëpamjeve e perspektivave të atyre që nuk kanë marrë pjesë në « historinë e shkruar ».

Kërkimi individual

Nxënësit duhet të nxiten për të ndërmarrë, sipas nivelit që kanë dhe rrethanave, kërkime individuale, me qëllim që të stimulohen kërshtëria dhe fryma e tyre vetëvepruese në vjeljen e të dhënave, si dhe mendimi i tyre sintetizues.

Kërkimi kolektiv

Në rrafshin grupor të nxënësve, të klasës apo shkollës, zhvillimi i projekteve kërkimore a arsimore aktive duhet të nxitet më tej, me qëllim që të krijohen kushtet e dialogut dhe ballafaqimit të hapur e tolerant të mendimeve.

Trajtimi ndërdisiplinor dhe shumëdisiplinor

Mësimi i historisë duhet të përdorë në çdo rast potencialin edukativ të një trajtimi ndërdisiplinor e shumëdisiplinor, duke vendosur lidhje me disiplinat e tjera që përbëjnë tërësinë e programit shkollor, konkretisht me letërsinë, gjeografinë, shkencat shoqërore, filozofinë, artet, përfshirë edhe disiplinat shkencore.

Trajtimi ndërkombëtar dhe ndërkufitar

Sipas rrethanave, lypset të përkrahët zbatimi i projekteve ndërkombëtare dhe ndërkufitare, mbështetur mbi studimin e një teme të përbashkët, si dhe trajtimet krahasuese apo kryerja e një detyre të përbashkët në shumë shkolla të vendeve të ndryshme, duke përfituar konkretisht nga mundësitë e reja që japin teknologjitë e informacionit dhe vendosja e lidhjeve dhe këmbimeve shkollë.

6. Mësimi dhe ruajtja në kujtesë

Krahas nxjerrjes në pah të arritjeve pozitive që kanë karakterizuar shekullin XX, si përdorimi paqësor i shkencave për një art më të mirë të jetuari dhe zhvillimi i demokracisë e të drejtave të njeriut, është e nevojshme të merren të gjitha masat edukative për të parandaluar përsëritjen apo mohimin e ngjarjeve shkatërrimtare që kanë ndodhur gjatë këtij shekulli, domethënë Holokaustin, gjenocidin dhe krimet e tjera kundër njerëzimit, spastrimet etnike, dhunimet masive të të drejtave të njeriut dhe të vlerave themelore me të cilat është lidhur në mënyrë të veçantë Këshilli i Evropës. Për këtë qëllim, duhet :

- të ndihmohen nxënësit për t'u njohur e ndërgjegjësuar me faktet dhe me shkaqet e tyre që kanë karakterizuar në mënyrën më të errët historinë e Evropës në veçanti dhe atë të botës në përgjithësi ;

- të reflektohet mbi ideologjitë që kanë çuar në to dhe mbi mjetet që bëjnë të mundur të shmanget përsëritja e fakteve të tilla ;
- të orientohen, zhvillohen e bashkërendohen programet e formimit të vazhdueshëm të personelit edukativ në shtetet anëtare të Këshillit të bashkëpunimit kulturor ;
- të lehtësohet futja në dokumentacionin që zotërohet për këtë temë, duke përdorur konkretisht burimet e teknologjive të reja, dhe të zhvillohet një rrjet qendrash burimore pedagogjike në këtë fushë ;
- të sigurohet zbatimi, ndjekja dhe kontrolli i vendimit të ministrave të Edukimit (Krakovi2000) lidhur me caktimin në shkolla të një dite përkujtimore të Holokaustit dhe për parandalimin e krimeve kundër njerëzimit, në përshtatje me historinë e secilit vend anëtar ;
- të pasurohet ndihma e veçantë e Këshillit të Evropës në fushën arsimore brenda Task Force për bashkëpunimin ndërkombëtar lidhur me mësimin e Holokaustit, përkujtimin dhe kërkimin.

7. Formimi paraprak e i vijueshëm i mësuesve të historisë

Formimi i veçantë dhe i vijueshëm, i mësuesve të historisë duhet :

- të formojë e të nxisë mësuesit e historisë për të përdorur metoda komplekse për orën e historisë, duke u thelluar në reflektimin dhe duke u mbështetur në kërkimin ;
- të synojë që mësuesit e historisë dhe ata që tashmë janë përfshirë në jetën aktive të njohin tërë produktet, mjetet dhe metodat e fundit, veçanërisht përdorimin e teknologjive të informacionit e komunikimit ;
- t'i bëjë mësuesit të ndjeshëm për të zbatuar praktika pedagogjike të cilat, mbi bazën e të dhënave faktike dhe përtej tyre, synojnë që nxënësit të arrijnë të interpretojnë e analizojnë faktet historike dhe ndikimin e tyre mbi të tashmen, në kontekste të ndryshme shoqërore, gjeografike, ekonomike, etj. ;

- t'i ndihmojë mësuesit të zbatojnë praktika vlerësuese, të cilat mbajnë parasysh jo vetëm të dhënat që memorizojnë nxënësit, por edhe veprimtaritë që ata janë në gjendje të ndërmarrin, mbi bazën e njohjes të të dhënave në fjalë, si kërkimet, debatet apo analizat e çështjeve për diskutim ;
- t'i ndihmojë të konceptojnë e të realizojnë në klasa situata mësimi të një natyre ndërdisiplinore, në bashkëpunim me kolegët e tyre.

Duke qenë se teknologjitë e informacionit dhe komunikimit çojnë në shndërrimin e rolit të mësuesve të historisë, është e rëndësishme :

- të krijohen pika këmbimi, me qëllim që mësuesit të njihen me gamën e gjerë të situatave mësimore, në të cilat integrohen rolet e reja në fjalë ;
- të mbështetet krijimi i grupeve për kapërcimin e vështirësive, ngurrimeve dhe dyshimeve profesionale lidhur me këto praktika të reja pedagogjike ;
- të zhvillohen bankat burimore, që paraqesin jo vetëm dokumentet dhe rrjetet e zotërueshme, por edhe vlerën e informacioneve të ardhura nga këto burime dhe dokumente.

Me qëllim që të arrihen këto objektiva dhe të përcaktohet profili i veçantë i mësimi të historisë, lypset :

- t'u jepet institucioneve për formimin e mësuesve të historisë mbështetja e nevojshme për të ruajtur e përmirësuar cilësinë e formimit të tyre, dhe për të zhvilluar profesionalizmin, e në mënyrë të veçantë statusin shoqëror të mësuesve të historisë ;
- t'i kushtohet vëmendje e posaçme formimit të mësuesve të historisë, sipas parimeve që përmban ky rekomandim ;
- të nxiten kërkimet krahasuese lidhur me këto objektiva, struktura e norma të formimit të veçantë, paraprak e të vijueshëm të mësuesve të historisë, dhe mbi bazën e kësaj, të gjallërohet bashkëpunimi institucional dhe këmbimi i informacioneve sipas nevojave të domosdoshme për reformat e formimit paraprak e të vijueshëm të mësuesve të historisë;
- të krijohen e fuqizohen partneritetet në tërësinë e institucioneve aktive në fushën e formimit të mësuesve të historisë apo që kanë të bëjnë me këtë formim (veçanërisht mediet), me qëllim që të nxirret në pah misioni dhe përgjegjësia e tyre e veçantë.

8. Teknologjitë e informacionit e të komunikimit

Duke respektuar normat ligjore dhe lirinë e shprehjes, lypset të merren masat e nevojshme për luftën kundër përhapjes së përmbajtjeve raciste, ksenofobe apo revizioniste, në mënyrë të veçantë nëpërmjet sistemit Internet.

Në kontekstin e përdorimit shumë të zgjeruar të teknologjive të informacionit dhe komunikimit nga ana e të rinjve, si gjatë jetës së tyre shkollore ashtu edhe jashtëshkollore, ka rëndësi të zhvillohet një pedagogji dhe metodologji që mban parasysh faktin që këto teknologji :

- përbëjnë burimet e pashmangshme në mësimin e historisë ;
- shtrojnë çështje themelore, konkretisht atë të besueshmërisë së burimeve ;
- u lejojnë mësuesve dhe nxënësve të depërtojnë në burime origjinale dhe interpretime të shumëllojta ;
- zgjerojnë më së miri mundësinë për t'u futur në informacione dhe të dhëna historike ;
- shumëfishojnë dhe lehtësojnë rastet e bashkëpunimit e të dialogut

Nga ana tjetër, do duhet gjithashtu të krijohen kushtet e nevojshme që mësuesit të mund :

- t'u vijnë në ndihmë vetë nxënësve, gjatë procesit selektiv, për të vlerësuar besueshmërinë e burimeve të informacionit dhe vetë informacionet si të tilla ;
- të bëjnë gjatë orës së mësimin përçarje për analizë kritike, duke u mbështetur në larmi pikëpamjesh dhe interpretimesh ndërkulturore ;
- të nxisin nxënësit për të zhvilluar kompetencat e tyre, si analizat kritike dhe arsyetimin nëpërmjet analogjisë.

ⁱ Recommendation Rec(2001)15 of the Committee of Ministers to member states on history teaching in twenty-first-century Europe; Recommendation CM/Rec (2011)6 of the Committee of Ministers to member states on intercultural dialogue and the image of the other in history teaching

ⁱⁱ “Situata të sugjeruara” janë orë veprimtarish praktike, situatash, detyrash ose projektesh, në funksion të përmbushjes së rezultateve të të nxëniet si dhe të aftësimin praktik të nxënësve me kompetencat e lëndës dhe kompetencat kyçe për të nxëniet gjatë gjithë jetës. Këto situata/veprimtari/projekte janë dhënë për çdo tematikë, duke u ndarë në raportin 30% ose 40% veprimtari, kundrejt 70% ose 60% të njohurive aftësive/shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave. Këto situata/veprimtari integrojnë historinë e shqiptarëve me historinë e qytetërimeve botërore si dhe lëndën e historisë me fushat e tjera kurrikulare dhe me temat ndërkurrikulare. Autori i tekstit dhe mësuesi duhet të trajtojnë për çdo tematikë, situata/veprimtari për historinë e shqiptarëve sipas periudhës përkatëse. Janë të sugjeruara, sepse përdoruesit e programit (hartuesi i tekstit dhe mësuesi) mund t’i ndryshojnë këto situata të sugjeruara, në funksion të nevojave të aftësimin të nxënësve me kompetencat e lëndës dhe të përshtatjes së tyre me ngjarjet e reja në kohë.